יודען, געדענקט די רדיפות אויף אייערע ברידער אין דייטשלאנד
Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem
הײַנט 20 זײַטען
NAJER FOLKSBLAT
פרייז 30 גראשען

נייער פאלקסבלאט

№ 246 | Łódź, Piątek, 27 października 1933 r. | עלפטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ז׳ מרחשון תרצ״ד | № 246

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

יודיש טעאטער „פילהארמאניע"
20 נארוטאוויטשא 20 — ארטיסטישע לייטונג: דוד זיידערמאן

גרעסטע אפערעטען-אטראקציע אין איצטיגען סעזאן!
20 נייעסטע מוזיקאלישע לידער 20
אונגעהויערע בעגייסטערונג! שטורמישער בייפאל!

היינט, פרייטאג, 9 אווענד מארגען, שבת, 4 נאכמיטאג און 9 אווענד

דאס גאנצע יודישע טעאטער-פובליקום צו די אויפטריטען פון די ליבלינגס-ארטיסטען

חנה לערנער און דוד זיידערמאן
מיט׳ן אנטייל פון דער באליבטער פרימאדאנע
נאדיא קארעני
און דעם ארטיסטישען אנסאמבל.

נאדיא קארעני

דוד זיידערמאן

חנה לערנער

ס׳ווערט געשפילט די גרעסטע מוזיקאלישע אפערעטע אין 3 אקטען (11 בילד)

„דער ראדיא-זינגער"

(דער גאסען-זינגער)

אין „ראדיא-זינגער" זינגט דוד זיידערמאן צוו. צנד. פאלג. שלאגער-לידער: (1) לאך פאיאץ, (2 Good bye New-York, (3 שווארצע אויגען, (4) ווען די ליבע וואלט א בלום געווען, (5) מייז היימעלע א. א.
נאדיא קארעני זינגט צוזאמען מיט׳ן פובליקום 1) מאמע פערגעסן, 2) פערשידענע טאנגאס

סטאפ! מארגען, שבת, 9 אווענד
גרויסע דאפעלטע פארשטעלונג
1) ס׳ווערט געשפ. די גרעסטע שלאגער-אפערעטע „די ראדיא-זינגער"
2) נאך דער פארשטעלונג ווערט געגעבען א גראנדיעזער קאנצערט
ס׳נעמען אנטייל:
חנה לערנער אין איהר פערשידענארטיגען רעפערטואר: 1) „זי האט עס..." 2) „זיי מיר מוחל גאטעניו", 3) „אויסגעשפילט" א. א.
דוד זיידערמאן 1) א חתונה אין שטעטעל, 2) א יוד א למדן, 3) נאט׳אשא
נאדיא קארעני 1) דאס יודישע ליד. 2) פאפורי און אויפ׳ן פערלאנג פון ג. פובליקום
שמואליק גאלדשטיין איז זיין נאגצעו מאנקו-רענצלאוען רעפערטואר

ספעציעלער פערשטארקטער דזשאז-ארקעסטער אונטער דער לייטונג פון דיריגענט לעאן זעלמאן
טעכנ. לייט.: ה. נוטמאן. סופלער: וו. נייהויז. אדמ. לייטונג: א. בעזמאן.
בילעטען צו בעקומען אין קאסע פון „פילהארמאניע"

פעלץ-ווארען פון די נייעסטע מאדעלען

אין רייכסטע אויסוואהל צו די נידריגסטע פרייזען

עמפפעהלט די גוט-בעקאנטע און רענאמירטע פירמע

Skład Futer HAJMAN TUROBINER

ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 82, tel. 190-24.

בעמערקונג: עס ווערען אנגענומען פעלץ-מאנטלען און מענער-פעלצען אויף בעשטעלונג. רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג!

עלטסטע פירמע אין לאדז עקזיסטירט פון יאהר 1890

„CHARENZOWSKI"

פערקויף פון פריזיער-מכשירים און קאסמעטיק

11-טער ליסטאפאד 1, טעל. 38 = 231

...טליכע בעשטעלונגען ווערען אויסגעפיהרט טעלעפאניש. ● בעמערקונג: קיין שום פיליעס בעזיץ איך נישט! בעמערקונג

מייד איז

ווינקעלדיגע און אונפערצנטווארטליכע הענדלער! געדענקט צו ביליג קויפען א גוט פוטער, דאס איז אויסשליסליך א זאך פון צוטרוי צום פערקויפער! דעריבער ווענד זיך נאר צו דער בעקאנטער מיט איהר רעעלקייט פירמע

Tyger i Glatter

פיעטריקאווער 43, טעל. 77=224

פיעטריקאווער 29, טעל. 22=213

וועלכע ברענגט דירעקט פון אמעריקא, רוסלאנד, קאנאדע און ענגלאנד. שטענדיג אויף לאגער אנרויטער א. ימוואל פון פוטער פארטענם צו קאנקורענץ פרייזע. -

---

ביליגסטע קוועלע!

M. SZENFELD

51 Piotrkowska 51

עמפפעהלט זעמטליכע אויסארבייטונגען

פון דער פירמע

ŻYRARDÓW

SP. AKC.

הורט! דעטייל!

אין רייכסטע אויסוואהל

צו די ביליגסטע פרייזען

ווי אויך די לעצטע נייהייטען אין

דאמענקליידער= און מאנטעלשטאפן!

30% ביליגער ווי איבעראל

בעקומט איהר אלערליי הערן און דאמען-שטאפען צום הערבסט און ווינטער-סעזאן

אויף אנציגער און פאלטענס

די לעצטע נייהייטען, נור ביי דער פירמע

M. TAZBIR

לאדז, פיעטריקאווער 23

טעל. 39=226 —:— פראנט, II שטאק.

קומט און איבערצייגט אייך!

הורט! דעטייל!

50% פאדאטקעס 50%

שפארט איין יעדער קויפמאן, וועלכער פיהרט האנדעלס-ביכער דורך דעם

בעוואוסטען לאנגיעהריגען בוכפיהרונגס-ביורא

ס. בראווערמאן

לאדז, פעטריקאווער 17, טעלעפ. 242-27

ערשטער הויף, רעכטס.

דאס ביורא פיהרט ביכער פאר 15 פירמעס.

ערשטקלאסיגע רעפערענצען. ביליגע פרייזען.

בוכהאלטעריע — שטייער-בעראטונגען.

584

Fabryka wyrobów metalowych

Br. Rozner, Łódź,

Limanowskiego 129,

tel. 185-52

מיר פיהרען אוים אלערליי שפאניק-ארבעטען פון פערשידענע מעטאלען, ספעציעל: לייטער-שנאלן און מעשלעך צו שיך און הויזן-נעטען (Holnity)

„Omnicolor"

פערקויף פון פארב-שטאפען און כעמיקאליען

wł. Otton Söderström

לאדז, פיעטריקאווער 105, טעל. 175-91.

א בשורה טובה

פאר אלע

שטאמלער

(JĄKANIE)

און וועלכע ליידען פון אלערארט רעדענס-פעלערן קענען אין א קורצער צייט מיט'ן גרעסטען ערפאלג אויסגעהיילט ווערען אין דעם איינציגען ספעציעלען הייל-אנשטאלט פאר שטאמלעריי און רעדענס-פעלערן – מענער, פרויען און שול-קינדער אין אלע שפראכען

Zakład dla Jąkających się

Łódź, Wólczańska 10, m. 17, (front, parter)

tel. 221-77

אויפנעמונג פון 10–1 און 3–7.

לאדז, וואלטשאנסקא 10, וו. 17 (פראנט, פארטער)

הזכרה.

דינסטאג, דעם 31/X–1933, 11 א זייגער פארמיטאג קומט פאר אויפ'ן בית החיים. צו דער ערשטער שמערצליכער יאהרצייט פון אונזער ליבען און אונפערגעסליכען זוהן

נ"ע מאיר פעלדמאן

א הזכרה און די ענטהילונג פון דער מצבה, צו וועלכע אלע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען צו קומען.

פאמיליע פעלדמאן 5830

אויגען - קליניק

מיט שטענדיגע בעטען פון

Dr. B. Donchin

פיעטריקאווער 90, טעלעפ. 221-72

נעהמט אן שטענדיגע אויגען - קראנקע (צוועק אפעראציע א. ז. וו.), ווי אויך אמבולאטארישעס פון 9 ביז 1 און פון 4 ביז 7.30 אווענד.

Dr.

S. Kantor

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע און אוינט יעצט

Piotrkowska 90, tel. 129=45

נעמט אן פון 8–2 נאכמ. און פון 4–9 אוו., זונטאג און יום-טוב פון 8–2 נאכמ.

Dr. med. Niewiażski

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

צוריקגעקעהרט

נעהמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו. זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמיטאג. בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. med.

Z. Datyner

אוראלאג

ספעצ. פאר נירען, בלאז און אורין-קראנקה.

ZACHODNIA 59a, tel. 148-95.

נעהמט אן פון 2–3 און פון 6.–8 אוו

Dr. med.

W. KRASOWSKI

האט זיך איבערגעצויגען

אויף זאוואדזקא 10.

טעלעפאן 77=155

נאך נישט אלע ווייסן, אז דאס

קירזשנער-אטעליער

פון ה' י. שווארצמאן

21 פיעטרקאווער 21

פראנט 1-ער שטאק

נעמט אן אלערארט קירזשנער און שניידער-ארבייטען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות, אויך אלערארט קירזשנער-רעפעראטורען צו קאנקורענץ-פרייזען.

!! רעעלע בעהאנדלונג !!

!! פינקטליכע אויספירונג !!

בעמ.: צוליב רעקלאמע מאכען מיר די ג' קונדשאפט א הנחה אויף 2 מאנטען. צו יעדען דאמען-פוטער-פאלטען גיבען מיר צו א מופע פורשטענדיג אומזיסט.

קומט און איבערצייגט זיך!

צו דער פערלאבונג פון אונזער חבר

חיים ליבמאן

מיט פרל. בראניא יאבלאנעס

ווינשען מיר א הערציגען מזל-טוב און א גליקליכע צוקונפט.

ה. ראזענשטאק

י. גערשטענאוויטש

י. זילבערמאן

ס. גערשטענאוויטש

מזל-טוב!

צו דער פערלאבונג פון

ה' שלאמעה קליינמאן

מיט פרל. פאלא קויאווסקא

וועלכע איז פארגעקומען ד. 21/X 33

ווינשען מיר די שוועסטערן

ערושא און אנדרושא קליינמאן

א הערצליכען מזל-טוב.

דוד פריימאן, מאיר שאק.

Z intencji zaręczyn naszej koleżanki

p. MARYSI WILCZKÓWNY

z p. JULKIEM FRENKLEM

życzymy wiele szczęścia i różowej przyszłości.

Luba Szlezyngierówna

Pola Milgromówna

Dr. St. Marynowski

ספעציאליסט פון פרויען-קראנקהייטען

נעמט ווידער אן

11. LISTOPADA 30

פון 5–7.

זר של פרחים ובתוכם ברכת מז"ט אני מגיש לחבר היקר מר

יחיאל לייב קאפעלושניק נ"י

לארושיו עם מרת

רבקה אייזנער שתחי'

יה"ר שהש"י צעדו הראשון על מפתן החיים מאושר

המבורך

אברהם מענדיל הילבערט.

מברכת מזל-טוב

מעומק לבבינו מברכים את חברינו מהשועדי צרב כמר

יחיאל לייב קאפעלושניק נ"י

לארושיו את העלמה מרת

רבקה אייזנער שתחי'

היו״ב בשמים יברך אותך בכפל כפלים והוכה לבנות ביתך על הרי ציון וירושלים.

מברכים

משה מאיר פרענקעל

צבי פליוואצקי

יצחק יעקב גראניעוויטש

נחמן ראזענזאפט

בית-הכנסת

אהל-יעקב

18 גדאנסקא 18

מתכבדים אנחנו בזה להזמין את חברי ביהכנ"ס ומתפלליו, לבוא מחר ביום השבת לעת התפילה בכדי להשתתף אתנו יחד בשמחת הועד של „בית מחסה לנערים ונערות הלנובק" שזכה להשיא שני חניכים לשתי חניכות מאותו המוסד ולהביאם בתור חלוצים לארץ-ישראל.

החתנים יקראו לעליות לתורה והמטיף של ביהכנ"ס מר א. לובושיצקי ישא נאום-ברכה ליום החשוב הזה להועד ולבעלי השמחה החתנים והכלות.

בכבוד ובשפחת ציון הועד.

לודז, יום ו' עש"ק

פ' „לך לך מארצך... אל הארץ אשר אראך".

צו דער פערלאבונג פון מיין שוועסטער און שוועגערין

פרל. עווא עפשטיין

מיט ה' פעליקס ראזנער (קראקא)

גראטולירען און ווינשען א הערצליכען מזל-טוב.

קראקא ישראל גרינבערג און פרוי.

א הערציגען מזל-טוב ווינשען מיר דעם ה' יחזקאל עפשטיין צו דער פערלאבונג פון זיין ליבע טאכטער פרל. עווא מיט ה' פעליקס ראזנער (קראקא) און דעם יונגען פאר א גליקליכע צוקונפט

א. מילשטיין און פרוי.

צו דער פערלאבונג פון אונזער ליבען פריינט

יהודה טרויבע

און פרוילין **שמחה**

ווינשען א הערליכע צוקונפט און א גליקליכען צוזאמענלעבען.

פאמיליע פערדער.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אוים מיין הערציגסטען דאנק דער פאמיליע שוויאט-לאווסקי, קילינסקיעגא 77 און פאמיליע שטיפט, קאמיענגא 2, פאר זייערע לייסטונגען אויף אונזער חתונה.

פראניא און חיים גלעזער

11 ליסטאפאד 20.

5813

א עפענטליכע ערקלערונג

וועגן איבערנעהמען די שחיטה דורך דער קהלה

די גרעסטע רבנים און גדולי הדור קעגן דעם אויפטו פון ר׳ לייבל מינצבערג

פון די צייטונגען האבן מיר זיך דערוואוסט, אז נאך לענגערע קאנפערענצן פון דער לאדזשער קהלה־פערוואלטונג מיט׳ן קהלה־ראט איז אנגענומען געווארן א בעשלוס, אז די לאדזשער קהלה זאל איבערנעהמען די שחיטה און אונזער שטאט אין דער גאנצער צייט.

וויטער איז געמעלדעט געווארן אין דער פרעסע, אז אין שייכות מיט׳ן איבערנעהמען די לאדזשער שחיטה דורך דער קהלה זענען דער קהלה־פרעזעס ר׳ לייבל מינצבערג צוזאמען מיט׳ן וויצע־פרעזעס ר׳ העניך בערנער געפאהרען קיין גער און אז דער גערער רבי שליט״א זאל האבן געגעבן זיין הסכמה דערצו.

אין שייכות דערמיט האלטן מיר פאר אונזער חוב למען האמת עפענטליך מודיע צו זיין, אז דער גאנצער ענין איז מצד דער קהלה פארגעשטעלט געווארן אין א פאלש ליכט און. וואס אנבעלאנגט דער הסכמה פון גערער רבי׳ן שליט״א, בערופט זי זיך אויף א מיספערשטענדניש.

כדי אויפצוקלערן דעם ענין פאר דער עפענטליכקייט געפינען מיר פאר נויטיג פעסטצושטעלן אט־וואס:

תיכף, ווי די פראגע וועגן איבערנעהמען די לאדזשער שחיטה דורך דער קהלה איז געווארן אקטועל מיט מעהרערע חדשים צוריק און דער פרעזעס ר׳ לייבל מינצבערג האט גענומען אויסאיבן א דרוק אויף די קהלה־אינסטאנצן און אויפ׳ן לאדזשער ראבינאט, אז דאס זאל געשעהן וואס גיכער, זענען די פארשטעהער פון שעכטער־הרמאוויקעס־פעראיין, דער וויצע־פרעזעס ה׳ שמואל ראזענזאן, די פעי־וואלטונגס־מיטגלידער משה פעלד־מאן און העניך פריד, ווי אויך די פאר־שטעהער פון באלומער קצבים־פעראיין, דער פרעזעס ה׳ תנחום בלאדי און וויצע־פרעזעס מאיר האלמאן — געפאהרען קיין גער, אום זיך צו דערוויסען, ווי אויף דער זאך פערקוקט זיך דער גערער רבי שליט״א.

דער גערער רבי, דערוויסענדיג זיך, אז עס איז אנגעקומען א ספעציעלע דעלעגאציע פון לאדזשער קצבים, האט זיי תיכף, אויסער דער ריה אויפגענומען און זיי אויסגעהערט מיט דער גרעסטער אויפמערקזאמקייט.

אונזער דעלעגאציע האט ערקלערט, אז היות ר׳ לייבל מינצבערג ווענדט אן אלע מיטלען, אז די קהלה אין לאדז זאל איבערנעהמען די שחיטה, און היות דאס איז פערבונדען פאר אונז מיט פיל אונאנגענעהמליכקייטען, הן רעליגיעזע און הן עקאנאמישע, על כן בעטן זיי, דעם רבי׳ן שליט״א, אז ער זאל איבערגעבען א בריף צום ר׳ לייבל מינצבערג, ער זאל די זאך נישט טון.

דער רבי שליט״א האט אונז דערויף געענטפערט, אז ער וועט שוין בעפעהלען צו ר׳ לייבל מינצבערג די קהלה זאל די שחיטה נישט איבערנעמען.

די דעלעגאציע האט נאכאמאל גע־פרעגט, וואלט נישט מעגליך געווען צו בעקומען וועגן דעם א בריף פון רבי׳ן אויף דער האנד. דערויף האט דער רבי שליט״א געענטפערט: איך זאג קען לינען נישט... ד.ה. אז אויב דער רבי זאגט, אז ער וועט בעפעהלען, וועט עס אזוי טאקי זיין. דער רבי האט ווירקליך בעפוילען דורך א שליח קיין לאדז, אז דער ענין שחיטה אין אונזער שטאט זאל בלייבען ווי געוועזן.

גלייכצייטיג האט א דעלעגאציע פון שעכטער־פעראיין בעזוכט דעם אלעקסאנ־דערער רבי׳ן שליט״א און אויך דער אלעקסאנדערער רבי האט בפירוש גע־זאגט, אז ער איז געגען דעם די שחיטה זאל אריבער צו דער קהלה...

די דעלעגאציע האט זיך דערמיט בע־פרידיגט און אויך אלע מיטגלידער פון אונזער פעראיין זענען געווען בערוהיגט. האלטענדיג דעם ענין פאר ערלעדיגט.

אנדערש אבער האט געהאנדעלט ר׳ לייבל מינצבערג. ער האט סענטיג לחלו־מין זיך נישט אפגעזאגט פון זיין פלאן, אז די לאדזשער שחיטה זאל דוקא און אונ־בעדינגט אריבער אין די הענד פון דער קהלה.

מיר, יודישע קצבים־שעכטער, קאנען בשום אופן נישט מסכים זיין אויף די געגנג פון קהלה־פרעזעס ר׳ לייבל מינצ־בערג.

און דאס אט פארוואס:

ראשית: מיר נעהמען שטענדיג נאך דעם רצון פון אונזערע גדולי הדור און ווען זיי זעהען אמן, אז פון רעליגיעזן שטאנדפונקט דארף די שחיטה נישט אריבערגעהן צו דער קהלה, ווילען מיר דערצו נישט דערלאזען;

והשנית קומען אויך אין בעטראכט עקאנאמישע טעמים.

מען דארף בעטאנען, אז אין דער צייט פון הרב הגאון ר׳ אלי׳ חיים מייזעל זצ״ל זענען אין די היגע שעכט־הייזער געווען בעשעפטיגט ס״ח 6 חותמים. אין משך פון די לעצטע יאהרען איז אבער די צאהל חותמים בסדר פערגרעסערט גע־וואָרען און היינט צו טאג האבען מיר שוין אין ביידע לאדזשער שעכט־הייזער נישט ווייניגער, ווי גאנצע דרייסיג חותמים, אחוץ דעם ועד הכשרות, ווי אויך די נאמנים און משגיחים... פער־שטעהט זיך, אז דער דאזיגער גרויסער שטאב מענשען ווערען אויסגעהאלטען פאלשטענדיג אויפ׳ן חשבון פון אונז קצבים־שעכטער...

אויך די צאהל שוחטים האט זיך פאר דער צייט, וואס ר׳ לייבל מינצ־בערג איז פרעזעס פון דער קהלה, פער־דאפעלט...

ביי דעם איצטיגען אלגעמיינעם־שווערען ווירטשאפטליכען קריזיס ווערט דאס אויסהאלטען אזא עדה יודען, אחוץ עין הרע, אין די שעכט־הייזער, וואס פאלט איינגאנצען צו לאסט אויף אונז, ממש אונערטרעגליך.

פונגרעסטוועגען האבען מיר אויף דעם אלעם אוועקגעקוקט און נישט אפגעזאגט זיך פונ׳ם אפצאהל לטובת די אלע אויס־גערעכנטע, איינגעפינעריג, אז קיום זע־נען שוין בעשעפטיגט ביי די שעכט־הייזער, דארפען זיי לאכש האבען א מינו־מאלע עקזיסטענץ...

די פראגע וועגען איבערנעמען די שחיטה דורך דער קהלה איז פון דאס נייע פערבונדען מיט ערנסטע א גאנצע שטאב פרישע מענשען מצד דעם ה׳ פרע־זעס מינצבערג. א גאנצע גוואַרדיע מקור־בים און לייב־מענשען זוכן, וואס קוקען אויס אויף פרנסה, זענען שוין אנגע־מערקט אויף די אמטען, וואס ווערען פארגעזעהען מיט׳ן מאמענט, ווען די קהלה וועט איבערנעמען די שחיטה, דהיינו: דירעקטארען, וויצע־דירעקטא־רען, קאסירער, בוכהאלטערים, אינקא־סענטען א.ד.גל. א.ד.גל.

א גאנץ פרישער, גרויסער פערסאנאל ווערט געפלאנט ארויפצוזעצען אויף אונ־זער קאפ און, עס איז זעלבסטפער־שטענדליך, אז מחמת דעם וועט דער פרייז פון כשר פלייש מוזען בעדייטענד טייערער ווערען...

צוליב די אלע אויסגערעכנטע טעמים האבען מיר אויף מיטוואך, דעם 25. אק־טאבער, געהאט צוזאמענגערופען אן אל־געמיינע פערזאמלונג פון אלע קצבים־פעראיינען אין לאדז.

אויף דער דאזיגער אלגעמיינער פער־זאמלונג איז נאך א לענגערער דיסקוסיע אנגענומען געווארען א בעשלוס, אז אויב די שחיטה וועט אריבער אין רשות פון דער קהלה, דאן וועלען מיר, שעכטער, זיין געצוואונגען נישט צו שעכטען אין לאדז, נאר אין דער סביבה פון לאדז. און דאס וועט גורם זיין, אז אונזער שטאט, וואס איז בערימט געווען מיט איהר כשרות אפילו למהדרין מן המהדרין, וועט אויסקומען צו עסען בלויז בשר חוץ...

מיר, יודישע קצבים־שעכטער, וואל־טען נישט וועלען ברענגען דערצו. מיר זענען שטענדיג און ביי אלע אומשטענ־דען געווען שטרענג בעמיהט, אז די שחיטה זאל ביי אונז שטעהן אויף א הויך מדרגה און ענין כשרות. מיר האבען די גאנצע צייט זיך צוגעהערט צו דעם, וואס די גרעסטע רבנים און די גדולי הדור האבען פארגעשריבען. און אונז די גרעסטע רביים פון אונזער צייט, ווי דער גערער רבי שליט״א, דער אלעקסאנ־דערער רבי שליט״א, ווי אויך די פערשי־דענסטע אויטאריטעטען פון דער רבני־שער וועלט ווילען נישט מסכים זיין, אז די שחיטה זאל אריבער אין רשות פון דער קהלה, ווילען מיר דערצו אויך נישט איינשטימען!

דער שעכטער־הורטאוויקעס־פעראיין אין לאדז

זיכערע הילף און א רפואה!

אהן אפעראציע, אהן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט־פער־גיפטונג פאר קראנקע אויף ברוכען, פאר מענער, פרויען און קינדער. פערשידענע קאליבערס אין גוף, פאר הויקערס און פיס.

פערלאזט נישט די קראנקהייט, ווייל דער ווינקעל־ברוך ווערט גרויס ווי א מענשען־קאפ, און עס פאלט אראפ אין דעם ביס איז דער קראנקער אין א גרויסער סכנה, דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטערבליך. ספעציעלע גומענע הייל־באנדאזשען בעזייטיגן זיכער דעם שוועדסטען ברוך, אויך פאר הויקערס, לייטובגנען ספעציעלע הייל־באנדעטן און אפאראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאטפוס, ווי אויך קינסטליכע גומענע פיס. עמפפאנגט טעגליך פון 9 פריה ביז 7 אוונט.

איינציגע ארטאפעדישע הייל־אנשטאלט

Specialist Dyr. J. RAPAPORT, Ortoped

פון לעמבערג

Łódź, Wólczańska 10, tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזיטעטס־פראפעסארען: פראפ. ד״ר בראנטש, פראפ. ד״ר י. מארישלער, פראפ. דר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.

מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען־קאסע.

דאנקזאגונג.

דערמיט דאנק איך הערצליך דעם בערימטען ספעציאליסט־ארטאפעד ה׳ דיר. י. ראפאפארט אין לאדז, וואולטשאנסקא 10, פראנט, פארטער, וועלכער האט דורך זיין מעטאדע מיט גרויס ערפאלג אויסגעהיילט מיין טובערקולאזע טאכטער און מיט זיין אויסגעצייכנטען ארטאפעדישען גארטעל פערהיט פון א הויקער, וואס האט מיין טאכטער בעדראהט.

(—) **Janina Jezierowa,**
żona przodòwnika p.p.

Dr. med.
E. Reicher
ספעצ. פאר מענער־שוועכע, און סעקסועלע בעראטונג
פאלודניאווא 28, טעל. 201-93
נעמט אן פון 8—11 פריה און פון 5—8.
זונטאג און פייערטאג פון 9—1.

די בעסטע און שמאקהאפטסטע
מיטאגען
ווי אויך אווענדברויטען
איז נאר אין
באר אפאטאווסקי
פאלודניאווא 4.

LEK.-DENT.
F. BORUŃSKA
צוריקגעקעהרט
אלעע קאשטשושקי 21/5,
טעלעפאן 182-22.

ד״ר העללער
ספעצ. פאר הויט און ווענערישע קראנקהייטען און מענער־שוועכע
8 טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן פון 8—11 און פון 4—8 אוונט.
זונטאג פון 10—1 מיטאג.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע־זאל.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייז

Dr. med.
H. NADEL
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פאר אינערליכע קראנקהייטען
Piotrkowska 17, tel. 168-86
נעמט אן פון 6 ביז 7.

Lekarz-Dentysta
Z. Bielakowska
STOMATOLOGJA
POWRÓCIŁA.
Przyjmuje od 10—1 i od 4—7 wiecz.
Kilińskiego 113
róg Nawrot (winda). Tel. 148-27.

Dr. med.
B. WINDZBERG
כירורגישע און פרויען־קראנקהייטען
גדאנסקא 61, טעל. 123-48
נעהט אן טעגליך פון 1—3 און פון 5—8.

Dr. med. M.
Eliasberg
כירורג
צוריקגעקעהרט
פיעטריקאווער 80
טעל. 117-87.

Dr. med.
Ignacy Grynberg
ספעציאל־ארצט פאר אינערליכע קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
צעגעלניאנא 17, טעל. 174-15

Dr. H. WEISSHOFF
Zawadzka 23 tel. 162-95
אינערליכע און קינדער־קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 3—4 און פון 6—7

Dr. med.
S. KRYNSKA
הויט און וועגערישע קראנקהייטען (פרויען און קינדער)
נעמט אן פון 9—11 פריה און 3—4 נאכמ.
34 SIENKIEWICZA 34
telefon 146-10.

כירורגישער קאבינעט
— פון —
Dr. med. **A. FOKSZAŃSKI**
Piotrkowska 101, tel. 210-76.
נעמט אן פון 1—2 און פון 5—7 אוונט.
אפעראציעס, אפטרונקעס, קווארץ, דיאטערמיע א. ז. וו. לעטשניצע־פרייזען.

צאהן־ארצט
טאנדאווסקא
51 גלובנא 51
(רוג קילינסקיעגא), טעל. 174-93
נעהמט אן צו לעטשניצע־פרייזען פון פריה ביז 8 אוו. זונטאג פון 10—12 בייטאג.
רענטגען · פאטאגראפיעס סאלוקס־בעלייכטונג. קינסטליכע ציינער.

אכטונג!
זעהר געשמאקע, היימישע
מיטאגען
צו בעקומען ביי
י. מ. אייבעשיץ
פעטריקאווער 50, טעל. 224-86
ס׳ווערט אויך אנגענומען חתונות, שמחות, בעלער א. ד. גל.
אויפ׳ן ארט און ארויסשיקען
צו רעדוצירטע פרייזען.
9999

הרב ר׳ זעליג רויזענשטיין
וואס האט געוואוינט פולנאצנע 4 האט זיך...
בית־דין־שטוב 6 פולנאצנא
2-טער הויף דורכגאנג נאוואמיעסקא 9
לינקס II שטאק. ערלעדיגט צו יעדער צייט
אלער ארט רבנישע אנגעלעגענהייטען

מאטארען עלעקטריש
נייע און געניצטע צו דינידריגסטע פרייזען
רעפעראטור־ווערקשטעלן. איבערוויקלען פון מאטארען און דינאמא־מאשינען. עלעקטרישע אינסטאלאציעס פון קראפט, ליכט און סיגנאליזאציעס פיהרט אויס
Przedsiębiorstwo inżynieryjno
Elektro-mechaniczne
MAURYCY RAK

Poradnia WENEROLOGICZNA
הויט און וועגערישע קראנקהייטען
זאוואדזקא 1
טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוונט,
זונטאג און חגאות פון 9—2 מיטאג.
א וויזיט 3 זל.
פון 11—5 נאכמ. נעמט אן אפ׳ די דאקטאר.

Dr. med.
Haltrecht
ספעציאל־ארצט פאר הויט־און געשלעכטס קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 145-21
נעמט אן פון 8—1 מיטאג און פון 6—9 אוונט
זונטאג פון 10—1 בייטאג.
אלע ארט אנאליזען.
פאר ארבייטסלאזע לעטשניצע־פרייזען.

Dr. med. J. PIK
Al. Kościuszki 27 tel. 175-50
נערווען־קראנקהייטען.
ספעציאליסט פון נערווען־קראנקהייטען און סעקסועל־נערווען ליידען.
עמפפאנגס־שעה׳ן פון 5—7 נאכמ.

Zakład Leczniczy
POŁOŻNICZO - GINEKOLOGICZNY
ul. EWANGELICKA 18
(Sienkiewicza 83)
Ordynują: **Dr. med. Sz. Eigerowa**
i Dr med. J. Baum
Zapisy na porody I, II i III klasy.
TELEFON **107-23**
כשר׳ע קוך.

אווענד־קורסען פאר דערוואקסענע
א גרופע יודישע פעדאגאגען האבן געגרינדעט אווענד־קורסען
כדי צו געבען די מעגליכקייט זיך ווייטער צו בילדען די, וועלכע האבען גע־מוזט איבעררייסען די לערנע צוליב פער־שידענע סיבות. די שילער ווערען סעגרע־גירט אין גרופען. עס עקזיסטירט אויך א ספעציעלע גרופע פאר אנפאנגער.
עס ווערט געלערנט לויט א פערלייכטער־טע מעטאדע, וועלכע גאראנטירט שנעלע פארטשריט. די קורסען קומען פאר אין שול־לאקאל אויף סאלנע 9, 2-טער שט. פראנט. אויפ׳ן ארט געפינט זיך א ביבליאטעק, ווי אויך טאגבלעטער, וואכן און חודש־שריפטען.
דער פרייז פון 5 זל. א חודש
איינשרייבונגען נעהמט אן די קאנצעלאריע פון דער שול פון 7—9 אוונד.
בעמערקונג: ווער עס וועט ווילען, וועט אויך קענען לערנען העברעאיש, יודיש און אנד. פרעמדע שפראכען.
5849

די שענסטע און עלעגאנטסטע הערן־היטע
אינלענדישע און אויסלענדישע —
צום איצטיגען הערבסט־ און ווינטער־סעזאן פון די נייעסטע פארבען און פאסאנען צו פערקלענערטע פרייזען, בעקומט מען נאר אין דער בעוואוסטער פירמע פון
WOLF BELCHATOWSKI לאדז, פיעטריקאווער 12 טעל. 216-59
בעמערקונג: צום איצטיגען הערבסט־ און ווינטער־סעזאן בעזיץ איך א רייכען אויסוואהל פון זעמטליכע פעלץ־ווארען צו די ביליגסטע פרייזען. קומט און איבערצייגט אייך!

געשלאסן די ווארשעווער אוניווערזיטעט

ווארשא, 26 (טעלעפאניש)

נעכטן האט דער מלוכה-פרעזידענט אויפגענומען אויף א ספעציעלער אודיענץ דעם פרעמ-יער יענדזשיעוויטש.

ווי מיר דערוויסן זיך, איז אויף דער אודיענץ גערעדט געווארן וועגן די געשעהענישען אויפן ווארשאווער אוניווערזיטעט.

אין רעזולטאט פון געשפרעך צווישען מלוכה פרעזידענט און בילדונגס-מיניסטער יענדזשעיעוויטש, איז איבערגעשיקט געווארן צום רעקטאר פון ווארשאווער אוניווערזיטעט פראפעסאר פיענקאווסקי א בריף, וועלכער האט ענטהאלטען א פעראָרדנונג אז אויפן יסוד פון ארט. 42 פון געזעץ וועגן אקאדעמישע שולן, ווערט פון 26-טען ד. ח. דער ווארשאווער אוניווערזיטעט איינגאנצען געשלאסען.

די דאזיגע פעראָרדנונג איז מאָטיווירט מיט די געשעהענישען, וואס דויערן שוין עטליכע טאג און דעם 25 ד. ח האבען זיי אנגענומען א כא-ראקטער פון בלוטיגע געשעהענישען.

ווארשא, 26 (טעלעפאניש)

באלד אינדערפריה האבען זיך פאר דער אוניווערזיטעט ווידעראמאל פערזאמעלט גרופעס סטודענטען, נאר פאליציי האט זיי פונאנדער-געטריבען.

ארום 11 א זייגער האבען ענדעקישע סטו-דענטען פראוואצירט געשעהענישען, וואס האבען זיך אויסגעדריקט אין געשלעגען מיט שטעקענס.

פאליציי האט אבער גישט דערלאזען צו קיין ערנסטע עקסצעסען. די סטודענטען האט מען בעזייטיגט פון דער אוניווערזיטעטס-טעריטאריע און אויף דער גאס האט מען נישט דערלאזען צו פערזאמלען זיך גרעסערע גרופען.

אין די אנדערע ווארשאווער לעהר-אנשטאל-טען איז רוהיג. די מאכט האט בעשלאסען מיט דער גאנצער שטרענגקייט צו אונטערדריקען יעדען פרוב צו שטערען די עפענטליכע רוה.

ארעסטירטע

נעכטען פריה האט מען אין דער קאנצעלאריע פון פראקוראטור קושיכאווסקי אויסגעהערט דעם ארעסטירטען סטודענט יעזשי קאשיצקי, וועלכער האט מיפוואך געשאסען פון לאקאל „בראטניא פאמאץ" און איז א מיטגליד פון א.וו.פ.

עס ווערט געפיהרט אן'ענערגישע אויספאר-שונג צו דערגעהן ווער עס איז געווען דער צווייטער סטודענט, וועלכער האט געשאסען צוזא-מען מיט קאשיצקין.

אין צוזאמענהאנג מיט די געשעהענישען אויף דער ווארשאווער אוניווערזיטעט, האט די מאכט אדורכגעפיהרט א סך רעוויזיעס און ארעס-טען צווישען די מיטגלידער פון „א.וו.פ." אויף וועלכער עס איז פערהאן א חשד אז זיי האבען זיך בעטייליגט, אדער ארגאניזירט די געשעהענישן.

די געשעהענישען

ווארשא, 26 (טעלעפאניש)

ווי „איסקרא" גיט איבער זענען די געשע-הענישען פארגעקומען ביי פאלגענדע אומשטענ-דען;

11 א זייגער פריה איז אין מוזעאום פאר אידוסטריע און לאנדווירטשאפט, וואו עס קומען פאר די לעקציעס פון ערשטען יאהר יורי, ארייג-געקומען א גרופע פון איינגע צעהנדליג סטודענ-טען פון העכערע קורסען, אונטערן צייכען פון אויסגעלעזטען א.וו.פ. און האבען פראוואצירט די סטודענטען, וועלכע האבען זיך דארט געפונען.

די סטודענטען פון ערשטען קורס האבען די אנקומענדע ארויסגעווארפען. דערביי איז עס געקומען צו א געשלעג, וואס האט אבער נישט לאנג געדויערט. וויל דער „לעגיאן מלאדיך" האט בעוויזען אפצושטויסען די געגנער. אין זעלבען מאמענט האבען זיך דערהערג'ט שאסען פון לאקאל פון ענדעקישען „בראטניא פאמאץ". אין רעזולטאט איז דער לאקאל פון „בראטניא פאמאץ" דעמא-לירט געווארען.

פון די שאסען זענען פערהאן איינעגע פער-וואונדעטע.

די לעקציעס אויף דער אוניווערזיטעט זענען אפגעשטעלט געווארען ביז'ן אפרופען.

אין ארץ-ישראל איז מעז אונ-רוהיג צוליב די היינטיגע אראבישע דעמאנסטראציעס

יפו, 26 (יט"א טעלעגראפיש)

צוליב די מארגענדיג (היינטיגע) אראבישע דעמאנסטראציעס הערשט א בעאונרוהיגונג.

די ידיעה, אז די פעלאכען זאמלען זיך אין יפו איז נישט ריכטיג. דער ראיאן-קאמיסאר האט ארויסגעגעבען שטרענגע פעראָרדנונגען, אין וועל-כע די אראבער ווערען אויפגעפאדערט אפצורופען די דעמאנסטראציעס.

דער ועד-הלאומי האט ארויסגעלאזען אנ'אויפרוף צו די אראבער אין וועלכען ס'ווערט אויפמערקזאם געמאכט אויף די נוצען, וואס די אראבער האבען פון דער יודישער איינוואנדערונג. דער ועד-הלאומי האט אויך ארויסגעגעבען אנ'אויפרוף צו די יודען, זיי זאלען נישט מורא האבען און זיך פערהאלטען רוהיג.

אנטיסעמיטישע פעראָרדנונגען אין עסטרייך

וויען, 26 (יט"א טעלעגראפיש).

די עסטרייכישע רעגירונג גרייט צו א גאנצע רייהע אנטיסעמיטישע פעראָרדנונגען. די דיפלאמא-טישע פארשטעהער זענען בעפולמעכטיגט געווארען, צוצוגרייטען די עפענטליכע מיינונג וועגען די פראיעקטירטע פעראָרדנונגען לגבי יודען. דערביי ווערט אונטערגעשטראכען, אז די אנטיסעמיטישע פעראָרדנונגען זענען געווענדעט געגען די מזרח-יודען.

בעשטימט דעם הויך-קאמיסאר צו דער הילף-אקציע פאר די דייטשע פליטים

גענף, 26 (יט"א טעלעגראפיש)

די פערוואלטונגס-קאמיטעט, וואס איז געשאפען געווארען דורכן פעלקער-בונד פאר די עניינים פון די פליטים פון דייטשלאנד, האט אלס הויך-קאמיסאר פאר דער הילף-אקציע נאמינירט דעם אמעריקאנער דזשאמעס מאקדאנאלד, פארזיצער פון פעראיין פאר אויסערליכע פאליטיק.

דער פערוואלטונגס-קאמיטעט האט אויך ארויסגעשיקט איינלאדונגען צום אדמיניסטראטיווען ראט צו וועלכען ס'זענען איינגעלאדען געווארען 15 מלוכות, אויך פוילען איז איינגעלאדען געווארען. פריוואטע אינסטיטוציעס וועלען שפעטער איינגע-לאדען ווערען אויב ס'וועט זיין ארויסוויזען פאר וויכטיג.

אמעריקאנער נאצים מאכען ווייטער הכנות
איינצוארדנען דעם „דייטשען טאג"

ניו-יארק, 26 (יט"א טעלעגראפיש).

נישט קוקענדיג דערויף, וואס דער „דייטשער טאג" איז פערבאטען געווארען, מאכען די היגע היטלעריסטען ווייטער די הכנות, די סימפטאמען ווייזען אויס, האבען די אמעריקאנער נאצים נישט בדעה צו רע-זיגנירען פון דעם „דייטשען טאג" אין אמעריקע.

אויסערלעך אונטערשיידעט זיך די טאגאל-טאבלעטקע נור מיט די אויסגעפרעגטע שוצמארקע, וואס אנבעלאנגט אבער איר כע-מישען צוזאמענשטעל און היל-ווירקונג איבערשטייגען די טא-גאל-טאבלעטקים בעדייטענד אנ-דערע הייל-מיטעל. איבער 6000 דאקטוירים דארונטער אסך בע-ריהמטע פראפעסארען האבען מיט אנערקענונג בעשטעטיגט די גוטע ווירקונג פון טא-גאל. די טאגאל-טאבלעטקים ווירקען שנעל און גוט ביי רעוומאטישע שמערצען, פאדאגרע, נערוויען- און קאפ-שמערצען, גריפע און ערקעלטונגען. אין אלע אפטייקען.

Togal

היינט ווערט געשאפען די נייע רעגירונג אין פראנקרייך

פאריז, 26 (ספ. טעל.) סענאטאר אלבערט סארא, וועלכער האט איבערגענומען די מיסיע צו שאפען א נייעם קאבינעט און צו ליקווידירען דעם רעגירונגס-קריזיס, האט נעכטען ווייטער געפיהרט אונטערהאנדלונגען מיט די פראקציעס.

די נאציאנאליסטען האבען פערלאנגט, אז פאול באנקור זאל בלייבען ווייטער אויסערן-מיניסטער.

דער נייער פרעמיער סארא איז אוועק צום מלוכה-פרעזידענט לעברון און איהם ערקלערט, אז ער נעהמט איבער די מיסיע צו שאפען א קאבינעט.

די באמיגאציע פון דער נייער רעגירונג זאל היינט אדורכגעפיהרט ווערען. אויף דער ליסטע פון נייעם קאבינעט זענען אנגעצייכענט: פרעמיער און אויסערן-מיניסטער — סארא, וויצע-פרעמיער יוסטיץ און דעלעגאט צו דער פעלקער-ליגע — פאול באנקור, אינערן-מיניסטער — שאטאן, פינאנץ — בונע, בודזשעט — פעטרי, קריג — דאלאדיע. פלאט-מיניסטער — בארטע, לופט-פליהער — קאט האנדעל — דע מאנזיע.

טרויער-רעדע פון רעד. י. אוגער
ביי'ם אפענעם קבר פון פערשטארבענעם רעד. א. גאלדבערג

(פון אונזער ווארשאווער קארעספאנדענט)

ביים אפענעם קבר פון פערשטארבענעם רעד. אברהם גאלדבערג, האט דער רעד. י. אוגער גע-האלטען פאלגענדע טרויער-רעדע:

„די לאדזשער ציוניסטישע ארגאניזאציע און די יוד. סעקציע ביים זשורנאליסטען-סינדיקאט אין לאדז, וועלכע בעהמען דעם נאמען אנטייל אין דעם צער פון דער פאמיליע פון פערשטארבענעם און פון דער ליטעראטען און זשורנאליסטען-משפחה אין פוילען, האבען אויף מיר אויפגעלייגט דעם טרויעריגען חוב זיך צו געזעגענען מיט אונזער אומפערגעסליכען חבר און אויסצודריקען אין זייער נאמען זייער טיפען, אויפריכטיגען בעדויערען צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון היימען, געטרייען יוד און אויסגעצייכענטען פובליציסט.

איך בעדענק, אלס לאנג עהרליכער פריינד און קאלעגע פון פערשטארבענעם, ביז טיף דער-שיטערט דורך דיין טויט און בין קוים אומשטאנד אויסצודריקען מיין צער. איך האב מיט איהם איינ-גענעם, מיט מעהר ווי דרייסיג יאהר צוריק, אנגע-הויבען מיין זשורנאליסטישע טעטיגקייט אין פוי-לען. און איך ווייס, וואס פאר שווערע קרבנות ער האט געבראכט, וואס פאר גרויסע פערדינסטען ער האט זיך ערווארבען פאר'ן פוילישען יודענטום, וויפיל ער האט געשאפען און אויפגעטאן אין משך פון זיין לאנגיעהריגער עפענטליכער ווירקזאמקייט.

ער איז געווען איינער פון די, וואס האבען געשאפען די יודישע עפענטליכע מיינונג אין פוי-לען, א פיאנער פון דער יודישער פרעסע, א צייטונגס-מענש, וועלכער האט געהאט א זעהר הויכע אויפפאסונג וועגען זיין בעריף, וועגען דער מיסיע פון א יודישען זשורנאליסט, און האט זיינע בעסטע כוחות און יאהרען אוועקגעגעבען דעם דאזיגען שווערען און פעראנטווארטליכען בערוף. א פובליציסט פון א הויכען ראנג, א מענש מיט א פעסטער וועלט-אנשויאונג און מיט אומערשיטערליכע איבערצייגונגען און פרינציפען, איז ער יאהרען לאנג געשטאנען אין דינסט פון דער יודישער נאציאנאלער זאך, האט געשיצט דעם יודישען כבוד און מוטיג פערטיידיגט די יודישע אינטערעסען, די לעבענס-אינטערעסען פון די יודישע מאסען. ביי דער מאראלישער ירידה, וואס מערקט זיך ביי א געוויסען טייל פון דער יודישער פרעסע מוז דאס בעזונדערס בעטאנט ווערען; ער איז געווען אן עהרליכער, פעראנטווארטליכער, אידעאלער זשורנאליסט, וועלכער האט קיינמאל נישט אויסגענוצט זיין שטעלונג פאר זיינע אייגענעם נוצען, נישט געטראגען דעם מאנטעל נאכ'ן ווינט, נישט גע-גאנגען באלד מיט דער און באלד מיט יענער פארטיי „לויט דער קאניונקטור". ער האט שטענדיג בעקעמפט די דעמאגאגיע אין עפענטליכען לעבען, אין דער פרעסע, ווי ער האט בכלל שטענדיג אומ-דערשראקען בעקעמפט אלץ, וואס איז עלול צו דעמאראליזירען און דעגראדירען די מאסען.

ער איז ווי א סאלדאט געשטאנען אויף זיין פאסטען, אויף דער וואך פון די יודישע אינטערעסען, און איז ווי א זעלנער געפאלען, געשטארבען מיט אנ'ערענפולען טויט אין מיטען קאמף, אין מיטען דער אויפאפפערנדיגער ארבייט פאר'ן כלל. ער האט געהאט אלץ, וואס מ'פאדערט פון א מענשען אויף אזא פאזיציע. פון אנהויב אן זינט ער האט בע-טרעטען די ארענא פון דער יודישער פובליציסטיק, פריהער אלס רעדאקטאר פון דער „מארגענפאסט" און פון „די לעצטע פאסט" און שפעטער אלס שעף רעדאקטאר פון „היינט", וועלכע ער האט געמאכט פאר'ן פיהרענדען ציוניסטישען ארגאן, פאר די טאן-געבענדיגע יודישע צייטונג אין פוילען. כן ערש-טען מאמענט אן האט ער ארויסגעוויזען מוט, ווירדע און עקשנות. די מאראלישע קוואליפיקא-ציעס פון א העלדענמוטיגען קעמפער, וועלכער טרעט נישט אפ פון דער פאזיציע אין דער גרעסטער געפאהר און פערטיידיגט די פאהן ביז'ן לעצטען אטעם-הויך.

דיין לעבען איז געווען א רייך לעבען, א לע-בען פול קאמף און ארבייט.

וועגען דיין ציוניסטישער אקטיוויטעט איז נישט מיין אויפגאבע צו רעדען, דאס האבען גע-טון אנדערע פאר מיר. איך וויל נאר בעמערקען, אז אין קאמף פון ציוניזם געגען אבסקוראנטיזם און הפקרות אויף דער יודישער גאס און געגען יענעם אפארטוניזם, וועלכער פערקויפט די בכורה פאר א טאפ לינזען און דאס רוב פאר א פוסטע הבטחה, אין דעם קאמף איז ער שטענדיג געשטאנען האנד ביי האנד מיט די, וואס ווילען נישט וויסען פון פשרות און וועלען קיינמאל נישט מוותר זיין אפילו אויף קיין קוצו של יוד פון די יודישע רעכט און די יודישע נאציאנאל-פאליטישע פאדערונגען.

מיר אלע, זיינע פריינד און קאלעגען און זיין פאמיליע, וואס שטעהט איצט געבראכען פאר זיין קבר, בעוויינען אבער נישט נאר די אבדה פון א היימען יוד, פון א פראמינענטען שרייבער און עסקן, נאר אויך פון א זעלטען ליבען מענשען, מיט א הייס יודיש הארץ, וואס האט זיך שטענדיג ברייטהארציג אפגערופען אויף די נויטען און ליי-דען פון אנדערע, ער איז געווען א גוטער, איידעלער מענש, א ליבהארציגער חבר, אנ'אפגעגע-בענער פריינד.

איין טרייסט נאר בלייבט אונז: זיין נאמען וועט לעבען, דורך זיין פרודוקטיווע פאלקס-ארבייט, וועלכע האט איבערגעלאזט טיפע שפורען אין יודי-שען לעבען, האט ער זיך געזיכערט א בכבוד'ן פלאץ אין דער געשיכטע פון דער יודישער פרעסע און אין די אנאלען פון דער יודיש-נאציאנאלער בע-וועגונג אין פוילען.

רוה אין פרידען, טייערער חבר! דיין אנדענק וועט שטענדיג לעבען צווישען אונז!

Dr. med. H. LUBICZ

ספעציאליסט פאר ווענערישע און געשלעכטס-קראנק.
צעגעלניאנא 7, טעל. 141-32.
נעהמט אן פון 8–10 פריה, פון 12–2 נאכמ. און פון 5–8 אווענד, זונטאג פון 9–11 בייטאג.

ס'ווערט געזוכט א וואוינונג

פון 2 צימער און קיך מיט בעקוועמליכ-קייטען, פראנט, 1-טער אדער 2. שטאק. די פענסטער אין גאס ארייז, אין דער געגענד נאוואמיעסקע—זגערזשער ביז לו-טאמירסקא געגען אבטרעט-געלד. אפערטען פאר „וואוינונג" אין ארמ.
מעקלערס נישט געווינשען. 9989

CASINO

היינט און פאלג. טעג!
„דער שמייכעל פון גליק"
אין די הויפט-ראלען:
NORMA SHEARER
FREDRIC MARCH
דאס מייסטערווערק איז בעשאנקען דורך דעם אינטערנאציאנאלען קאנקורס-געריכט מיט א גאלדענעם מעדאל אלס דער בעס-טער פילם פון איצטיגען סעזאן.
אויפ'ן 1. און 2. סעאנס זענען די פרייזען פערקלענערט

אנהייב 4 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג פאספארטוס און הנחה-בילעטען אונגילטיג.

„ניו-יארק איז נישט דער בארען"

ניו-יארקער בירגערמייסטער גיט א פאטש אין פנים די נאציאנאל-סאציאליסטן

ניו-יארק (יט"א) מעהרערע יודישע ארגאניזאציעס האבען צוגעשיקט דעם ניו-יארקער בירגערמייסטער רושאן א'בריען א בריף, אין וועלכען זיי ווערען איהם געדאנקט פאר זיין אפזאג צו ערלויבען די פייערונג פון „דייטשען טאג", וואס האט געזאלט פארקומען אין ניו-יארק דעם 29-טען ה. חד.

אין זיין בריף צו די ארגאניזאציעס פון „דייטשען טאג" האט בירגערמייסטער א'בריען מאטיווירט זיין אפזאג ווי אזוי ווי פאלגט:

„מיר האבען דא נישט קיין ארט פאר וועלכער עס איז אויפהעצונג געגען מענער און פרויען. צוליב זייער רעליגיע אדער אפשטאמונג. אויב איהר און אייערע פעראייניגטע ווערט נישט איינזעהן אלס פאסיג אליין צוריקצוציהען אייער פערזאמלונג, וועל איך זיי בעטראכטען אלס מיין פליכט נישט צו דערלאזען זי, אין די אינטערעסען פון רעכט און ארדנונג. ניו-יארק איז נישט דער בארען, אויף וועלכען עס זאלען קענען געפלאנצט ווערען די ווארצלען פון נאציאנאל-סאציאליסטישער אומטאלעראנץ און רעליגיעזער שנאה. מען האט מיר אינפארמירט, אז געוויסע פרעמדע אגיטאטארען, וואס זענען לעצטענס אהער געקומען פון דייטשלאנד, האבען בדעה אנצוכאפען זיך אן דער געלעגענהייט, כדי צו פראקלאמירען דא די דאקטרינען, וואס ווערען געפרעדיגט דורך היטלערן. איינגעשלאסען די אומטאלעראנץ לגבי דייטשען פון יודישען גלויבען.

העברעאיש זאל אנערקענט ווערען

אלס אפיציעלע שפראך אין אוזהאראד

אוזהאראד (יט"א) אויף דער לעצטער זיצונג פון שטאט-ראט אין אוזהאראד, דער הויפטשטאט פון קארפאטען-רוסלאנד, איז אויפ'ן סמך פון די רעזולטאטען פון דער לעצטער פאלקסצעהלונג בעהאנדעלט געווארען די פראגע פון די אפיציעלע שפראכען. די צאהל אונגארען אין אוזהאראד איז לויט דער סטאטיסטיק געפאלען הינטער 20 פראצענט פון דער בעפעלקערונג און דעריבער איז די אונגארישע שפראך געשטראכען געווארען צווישען די אמטליכע שפראכען פון דער שטאט-פערוואלטונג.

אין נאמען פון דער „יודישער פארטיי" האט פעלא שעדעני ערקלערט, אז די יודישע ראטמענער שטימען פאר דער דורכפיהרונג פון די געזעצליכע פארשריפטען, אלס אמטליכע שפראך דארף אבער אנערקענט ווערען די העברעאישע שפראך, ווייל די יודען בילדען אין אוזהאראד 23,1 פראצ. פון דער בעפעלקערונג. די קאמוניסטישע פראקציע האט דאגעגען געפאדערט צו אנערקענען אלס אמטליכע די יודישע שפראך, ווייל 80 פראצענט פון די אוזהאראדער יודען רעדען יודיש.

די פראגע וועט נאכאמאל בעהאנדעלט ווערען דורך דעם שטאט-ראט פון אוזהאראד.

אויסגעגראבען די חורבות פון דער יהושע-שטאדט משאל ביי'ם הר-הכרמל

ירושלים (יט"א) צווישען קשון און דעם הר-הכרמל האט מען אין רעזולטאט פון אויסגראבונגען, וואס זענען איצט פארענדיגט געווארען אונטער דער פיהרונג פון אלטערטימליכקייטען-דעפארטאמענט פון דער א"י-רעגירונג, אויף די חורבות פון דער שטאט משאל, וועלכע ווערט דערמאהנט אין יהושע (י"ט, כ"ו) צווישען די געביטען, וואס האבען געהערט צום שבט אשר.

מיט 1500 יאהר פאר דער קריסטליכער ערא איז משאל געווען א בליהענדער צענטער. די שטאט איז חרוב געווארען אין אנהויב פון דער מלכים-עפאכע און איז געבליבען אונבעוואוינט ביז דעם חורבן בית-שני. זייט דאן איז זי ווידער געבויט געווארען אויף א קורצער צייט אין דער רוימישער און ביזאנטישער עפאכע.

דער נידערטרעכטיגער לשון פון די היטלעריסטען —

יודען אלס „אונטערמענשען" און „מערדער פאלק"

האמבורג (יט"א) אויף א קירכליכער פערזאמלונג, וואס איז פארגעקומען אין האמבורג האט א פארשטעהערין פון די „דייטשע קריסטען" גערעדט וועגען די יודען אלס וועגען א „מערדער פאלק".

נירענבערג (יט"א) דער בעקאנטער נאציאנאל-סאציאליסטישער פיהרער יוליוס שטרייכער שרייבט אין זיין ארגאן „דער שטירמער" בזה הלשון: „ווען מיר טרעפען אן איצט אין לאנד אויפ'ן א. ג. אונטערמענשענטום, ווען מיר טרעפען אומעטום, וואו עס זענען פערהאן יודען, א מינדערווערטיג געזינדעל, דארפען מיר לאנג נישט נאכפרעגען וועגען דער אפשטאמונג. דער יוד האט דאס אין פלאנמעסיגער ראסען-שענדונג געבירען מיט נישט יודישע פרויען".

דער בעקאנטער בערלינער גינעקאלאג פראפ. ליפמאן איינגעלאדען קיין קאנסטאנטינאפאל

מאדריד (יט"א) פראפ. ד"ר ווילהעלם ליפמאן, וועלכער איז דורך דעם היטלער-רעזשים בעזייטיגט געווארען פון בערלינער אוניווערזיטעט און האט לעצטענס פראקטיצירט אלס גינעקאלאג אין בארצעלאנא, איז איינגעלאדען געווארען קיין קאנסטאנטינאפאל.

פראפ. ליפמאן איז בעשטימט געווארען אלס ארדענטליכער פראפעסאר פון גינעקאלאגיע אויף דער קאנסטאנטינאפאלער אוניווערזיטעט.

קאנפיסקירט א אוקראינישע אנטיסעמיטישע צייטשריפט אין אוזהאראד

פראג (יט"א) די פאליציי אין אוזהאראד (קארפאטען-רוסלאנד) האט קאנפיסקירט דעם לעצטען נומער פון דעם דארטיגען קלעריקאלען וואכענבלאט „סוואבאדא", וואס ערשיינט אין דער אוקראינישער שפראך. די צייטשריפט איז קאנפיסקירט געווארען פאר אן ארטיקעל, וואס האט שווער בעליידיגט די יודען.

סטאפ! האסט שוין געהערט סטאפ!

דעם

„ראדיא-זינגער"

איז פילהארמאניע?

דיסציפלינאר-אקציע געגען יודישע פאליציאנטען אין א"י

חיפה (יט"א) צוויי יודישע פאליציאנטען זענען צוגעצויגען געווארען צו דיסציפלינארער פעראנטווארטליכקייט פאר פערלאזען די פאסטענס ערב ראש-השנה און ערב יום-כפור, הגם זיי האבען קיין אורלויב נישט בעקומען. אלע איבעריגע יודישע פאליציאנטען זענען אויף די יודישע ימים-טובים בעפרייט געווארען פון דינסט.

פיל יודישע פאליציאנטען פון דרום-דיסטריקט האבען רעזיגנירט פון פאליציי-דינסט צוליב פערשידענע טעמים.

Dr. R.

Zalcwasser

CHIRURG — כירורג

ציגעל-גאס 19, טעל. 125-17

עהמט אן פון 1—2 בייטאג און פון 4—7 נאכם.

א שמועס מיט אלעקסאנדער גראנאך

(פון אונזער ווינער קארעספאנדענט)

איינער פון די בעקאנטעסטע און פאפולערסטע אקטיארען אויף דער דייטשער בינע איז בלי שום ספק אלעקסאנדער גראנאך, מען מוז זיצען מיט גראנאכ'ן און צוהערען ווי ער דערצעהלט פון זיין לעבען, פון זיין קאריערע, פון זיין טעאטער-לעבען, כדי דעם מענש גראנאך נעהנטער קענען צולערנען.

קוים איז דער ארויסגעטריבענער פון דייטשלאנד, אלעקסאנדער גראנאך געקומען קיין ווין, האבען אנגעהויבען די ווינער מאסגעבענדע טעאטער דירעקטארען שטורמען דעם אקטיאר דא צו שפילען, גראנאך אבער האט נישט בדעה געהאט צו בלייבען אין ווין. ער האט זיך בלויז דא אויפגעהאלטען. אין דעם היינטיגען ערי מקלט פון די דייטשע פליטים.

גראנאך לאזט מיך איין צו זיך, כדי מיר צו ערטיילען אן אינטערוויו פאר'ן „ביימע פאלקסבלאט".

מיר זיצען אין דעם „אלטען האפקעלער", וואו אין די צייטען פון דער מאנארכיע פלעגט דייער אפט צו פערווילען ביי א גלעזעל ווין קייזער פראנץ יאזעף. היינט איז דער „האפקעלער" פריי צוגענגליך פאר יעדען פשוטען בשר ודם, היינט טרינקט מען דארט פון די ווינען, וועלכע זענען פריהער געווען בעשטימט נאר פאר די אויסערוועהלטע מלוכה-מיטגלידער.

מיר טרינקען לחיים, און גראנאך דערצעהלט:

— איך מוז צוגעבען, אז איך האב גאר ווייניג וואס געפיהלט פון דער איבערקעהרעניש אין דייטשלאנד. איך בין אין משך פון די לאנגע יאהרען, וועלכע איך האב פערבראכט אין דייטשלאנד, געווארען דייטשער בירגער, און בין אויסגעזעצט געווען יעדער סכנה פון א דייטשען יודען, דאך האט מען מיך גוט בעהאנדעלט, איך ווייס נישט, וואס ס'איז געווען די סיבה פון דעם, צי דאס, וואס איך האב געשפילט אין בערלינער שטאטס-טעאטער, צי דאס, ווייל איך בין געווען אן אמת'ער „פראנט-סאלדאט". יעדענפאלס האב איך גארנישט מיטגעמאכט ביי די האקענקרייצלער.

איך האב ברוועלען פערהאנדעלט מיט'ן ד"ר

ווייכערט יונגע יודיש-טעאטער, דער בערימטער רעזשיסער האט מיר זייער צוגערעדט צו קומען קיין ווארשא, פון וואנען איך האב בדעה געהאט צו פאהרען קיין זיד-אמעריקע, איך פיהל אין זיך די בערופונג צום יודישען טעאטער! ווייכערט אבער האט מיר, נאכדעם ווי איך האב איהם מיטגעטיילט, אז מען גיט מיר געלעגענהייט צו שפילען אין ווינער דייטשען טעאטער, געשריבען, אז ער קאן נישט איבערנעהמען די מאראלישע פעראנטווארטונג נישט אנצונעהמען די גינסטיגע פראפאזיציע צו שפילען אין ווין, אין דער בערימטער טעאטער שטאט. די ראל, וועלכע איך האב דא בעקומען, האב איך געלערנט אין זעקס טעג, א ראל, צו וועלכער איך האב בעדארפט אין בערלין פיר ביז פינף וואכען.

קיין ווין בין איך געקומען, ווייל איך האב נישט געקאנט בעקומען אין בערלין קיין וויזע דירעקט קיין פוילען, און דא אין ווין האב איך אויפ'ן גאס געטראפען דעם רעזשיסער קארל-הייניך מארטין, וועלכער קען מיך נאך פון בערלין, און מיט וועלכען איך בין זייער גוט בעפריינדעט.

ליידער איז דער חילוק צווישען דעם יודישען טעאטער און דעם קריסטליכען זייער גרויס.

„נאכ'ן וועלט-קריג האב איך געשפילט דעם „מעפיסטא" אין צווייטען טייל „פויסט", איך האב דעמאלט געשפילט אין בערלינער שטאטס-טעאטער א ערך פון צוואנציג יאהר האב איך זיך בעשעפטיגט מיט'ן שווערסטען ווערק פון דער דייטשער ליטעראטור. דאס גראנדיעזע ווערק געהעט'ס האלט איך פאר דער העכסטער שאפונג פונ'ם גרעסטען דייטשען דיכטער".

„נאכדעם ווי היטלער האט איבערגענומען די רעגירונג אין דייטשלאנד, האב איך בעקומען די הויפטראלע אין א שטיק „די ענדלאזע שטראסע". אלע רעגירונגס-מיטגלידער זענען געווען אנוועזענד און דער דייטשער קרוינפרינץ האט געזאגט, אז ער האט נאך קיינמאל נישט געזעהען אן אקטיאר, וועלכער איז אזוי „שליכט און בעשיידען געגאנגען אי בער די ברעטער פון דער בינע", ער האט זיך אין א גרויסער געזעלשאפט אויסגעדריקט: גראנאך איז א עכטער, וואהרער קינסטלער."

איך פרעג גראנאכ'ן וואס ס'איז געווען די סיבה, וואס ער איז איבערהויפט געקומען צום טעאטער.

ער זאגט:

— איך האב נישט געהאט וואס אנצוהערען. העכער א טיך קינדער זענען מיר געווען אין דער היים. איך בין געווען א קליין, ארים בעקער-יונגעל, ארומגעטראגען די בייגעל און קוילעטשען, וואס האב איך געהאט צו פערלירען? צוועלף יאהר בין איך אלט געווען, אז איך בין אוועק פון דער היים. מיר האט געקאנט גאר בעסער ווערען, שלעכטער נישט מעהר, קיין מומעס און קיין פעטערס, וועלכע וואלטען מיר געזאגט מוסר, האב איך נישט געהאט איך מוז זאגען, אז דאס לעבען איז אן אינטערעסאנטע אמעריקע.

צום שלוס גריסט גראנאך די יודישע גאס, דעם יודישען ארבייטער, מיט וועלכען ער פיהלט זיך אזוי שטארק פערבונדען.

אלצדינג וואס איך בין, און וואס איך האב, פערדאנק איך זיי, דער יודישער גאס, דעם יודישען ארבייטער...

דזשעק שמיד.

Dr. med.

L. Berman

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקהייטען, מענער-שוואכע-בעהאנדלונג און ספעציעלע בעראטונג.

אלע ארט אנאליזען.

נעמט אן פון 8—11 און 4—8 אוו. זונטאג פון 9—1 בייטאג

פאר אונבעמיטעלטע — לגמשנ"צע-פרייזען.

די צוויי גרעסטע צוציהונגס-כוחות

זענען א פריש יוגענדליך געזיכט און שלאנקע פיגור

וואס ציהט אממייסטען צו? אונפערגלייכליך איז דער רייץ פון א אויסדרוקספול געזיכט, אונטערגעשטראכען נאך מעהרסטענס מיט דער פראכט פון דער יוגענד און געזונדהייט.

דאס טעגליכע בענוצען די זייף Palmolive וועט אייך העלפען דאס אונשעצבארע גוטע ערהאלטען און דערהאלטען. אויסצוארבייטען די זייף דינען די בעריהמטע פרוכט-איילען, פאלמעס און קאקאס-ניס.

די געדיכטע פיאנע פון דער זייף Palmolive רייניגט מילד די פארעס פון דער הויט און גיט איהר צו א רייצענדע פרישקייט און דעליקאטקייט פון דער יוגענד.

בענוצט, מאדאם, די זייף Palmolive נישט נאר צום געזיכט, נאר אויך צום גאנצען קערפער. איהר וועט זיין איבעראשט מיט דעם רעזולטאט, וואס וועט זיך ארויסווייזען נאך א קורצער בענוצונג.

Colgate-Palmolive, Sp. z o. o.

PALMOLIVE-SHAMPOO

PIELĘGNUJE WŁOSY JAK MYDŁO PALMOLIVE CERĘ

סאָוויעטיש-אַמעריקאַנישע דערנעהנטערונג

אַ קלאַפּ איבער דייטשלאַנד און יאַפּאַן

אין אָרגאַן פון דער דייטשער סאָציאַל-דעמאָקראַטיע, דעם „נייעם פאָרווערטס" וואָס גייט איצט אַרויס אין קאַרלסבאַד אין די טעג געווען אָפּגעדרוקט אַזאַ קאַריקאַטור: אַ דיקער האַקענקרייצלער האַקט מיט דער פויסט אין אַ טיש, פון וועלכען עס שפּרינגען אַרויס בעוואָפענטע פיגורען מיט באַגנעטען און גאַזמאַסקעס, אַקעגען דעם ראַסיסט שטייט אַן איטאַליענער און זאָגט: פּאַרזיכטיגער, קאָלעגע, נאָך אַ קלאַפּ און עס וועט אַרויסשפּרינגען נאָך אַ בעוואָפענטער זעלנער.

יעדער זעץ אין טיש פון דער ראַסיסטישער פויסט רופט אַרויס די ענטשטייאונג פון אַ נייעם שונא. פון אַ נייער בעוואָפענטער קראַפט. דער לעצטער קלאַפּ אין טיש, וועלכען היטלער האָט געגעבען אין זשענעווע דורכ'ן אַרויסטרעטען פון פעלקערבונד און פון דער ענטוואָפענונגס-קאָנפערענץ האָט אויפגעשטעלט געגען נאַצי-דייטשלאַנד אַלע אייראָפּעאישע מלוכות. און מיט איין פאַקט קען מען די פּאָליטיקער פון בערלין ספּעציעל גראַטולירען: עס איז נאָך נישט פאַריבער דער איינדרוק פון דייטשלאַנדס אַרויסטריט, ווי עס איז געקומען די גרויסע פּאָליטישע סענסאַציע: פּרעזידענט רוזוועלט האָט זיך געווענדעט מיט אַ בריף צום פאָרזיצער פון ציק קאַלינין, וואו עס איז זעהר וואונדערבאַר, וואָס עס הערשען נישט ביז איצט קיין נאָרמאַלע בעציהונגען צווישען דעם 125-מיליאָניגען אַמעריקאַנישען פאָלק און 160-מיליאָניגען רוס. פאָלק, און דער ענטפער פון קאַלינינען אַז עס איז ווירקליך אַ מערקווירדיגע מיספערשטענדניש; ליטווינאָוו פאָהרט אַלזאָ בראש פון אַ גרויסער דעלעגאַציע קיין וואַשינגטאָן, וואו ער וועט פיהרען אונטערהאַנדלונגען מיט רוזוועלטן פערזענליך וועגען דיפּלאָמאַטישע און פערשיעדענע אַנדערע בעציהונגען. מיט איין וואָרט סאָוויעטן-רוסלאַנד וועט אַנערקענט ווערען דע יורע דורך די פאַראייניגטע שטאַאַטען, עס וועט פאָרקומען אַ דערנעהנטערונג צווישען די צוויי גרויסע רעפּובליקעס מיט אַלע פאָלגען, וואָס אַזאַ דערנעהנטערונג וועט האָבען פאַר דער גאַנצער וועלט-פּאָליטיק. מען קאָן נישט זאָגען, אַז די התקרבות וועט זיין אַ דירעקטער פּועל יוצא פון דייטשלאַנדס שריט אין זשענעווע, נאָר אַז די גאַנצע דייטשע פּאָליטיק פון זינט דעם היטלער-רעזשים האָט די דערנעהנטערונג צוגעאיילט, — דאָס איז אָהן קיין שום ספק. רוסלאַנד האָט אָנגעהויבען צו זוכען אַנדערע פריינד אין אייראָפּע און אין אַמעריקא. ווי עס האָט ערקלערט פאַר אַ מיטאַרבייטער פון דער „ניער פּרייער פּרעסע" אַ סאָוויעטישער דיפּלאָמאַט און האָט זיי נאַטירליך געפונען.

די פאַראייניגטע שטאַאַטען זענען צווישען די גרויסע מלוכות די לעצטע, וועלכע וועט איינשטעלען נאָרמאַלע בעציהונגען מיט די סאָוויעטען. די בעציהונגען צווישען די ביידע לענדער האָבען אַ לאַנגע און אינטערעסאַנטע געשיכטע. עס איז געווען אַ צייט שוין פאַר דער סאָוויעטישער מאַכט, ווען וויל סאָן האָט בעגריסט דעם צוזאַמענפאָהר פון די סאָוויעטען. דאָס רוסישע פאָלק. א.אַ.ז. „דאָס רוסישע פאָלק" האָט אָבער אין יענער צייט געוואַרט אַז עס זאָל אַ ליאַדע טאָג אויסברעכען די סאָציאַלע רעוואָלוציע אין אַלע לענדער. און האָט גאַנץ קאַלט אויפגענומען די בעגריסונג פון ווילסאָנען, וועלכע דיג בעסער קריגען אַ בעגריסונג פון אַמעריקאַנישען פּראָלעטאַריאַט, אָרגאַניזירט אין די אַרבייטער- און סאָלדאַטען-ראַטען. פונקט אַזוי האָט נישט וויל סאָן, נישט די שפּעטערדיגע פיהרער פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען נישט געוואָלט אַנערקענען די אַרבייטער — און פּויערים — רעפּובליק. עס איז דאַן אַוועק אַ פאַרמעלער ברוגז, וועלכער האָט נישט געשטערט דערין, אַז צווישען ביידע לענדער זאָלען הערשען פאַקטישע בעציהונגען. אין יאָהר 1921, ווען אין רוסלאַנד האָט געהערשט דער מוראדיגער הונגער, האָט אַמעריקע אפילו אָרגאַניזירט די „אַראַ" די הילפס-אָרגאַניזאַציע פאַר די געליטענע. האַנדעלס בעציהונגען האָבען צווישען די סאָוויעטען און אַמעריקא זיך איינגעשטעלט שוין פון לאַנג, די סאָוויעטען האָבען בעצויגען פון אַמעריקא מאַשינען פאַר פיל מיליאָנען דאָלאַר, און אין רוסלאַנד זענען פאַראַן ריזיגע ווערק, וועלכע זענען אויסגעבויט געוואָרען דורך אַמעריקאַנישע פירמעס און דורך אַמעריקאַנישע אינזשיניערען.

די ווירטשאַפטליכע ספערען אין אַמעריקע האָבען אפילו געהאַלטען אַז ס'איז אין אַ געוויסער הינזיכט בעסער דער מצב אָהן פאָרמעלע דיפּלאָמאַטישע בעציהונגען. ווייל פון איין זייט האָט מען מיט די סאָוויעטען געהאַנדעלט און פון דער אַנדערער זייט האָט מען זיך געהאַלטען גאַראַנטירט פאַרן אימפּאָרט פון קאָמוניסטישער פּראָפּאַגאַנדע. דער אומשטאַנד איז געווען פערשטעלט דורך אַמעריקאַנער מאָראַל און סענטימענטען: מיר קאָנען, האָט עס געהייסען, נישט האָבען קיין דיפּלאָמאַטישע בעציהונגען מיט אַ לאַנד, וואָס האָט איינגעריסען פולשטענדיג מיט אַלע דעמאָקראַטישע פּרינציפּען, וואָס האָט זיך אָפּגעזאָגט פון די אַזוי גערופענע בירגערליכע פרייהייטען א.אַ.וו. אויפ'ן דאָזיגען שטאַנדפּונקט זענען בעזונדערס פעסט געשטאַנען די אַרבייטער-אָרגאַניזאַציעס און די צאָהלרייכע אַמעריקאַנישע רעליגיעזע סעקטעס וועלכע האָבען פערגאָסען פיל טינט און טרערען איבער דער שקלאַפען-אַרבייט וואָס איז אין רוסלאַנד כלומרשט איינגעפיהרט געוואָרען און רעזולטאַט פון דער פּיאַטילעטקע.

די דאָזיגע, אַזוי צו זאָגען, פּסיכאָלאָגישע מניעה איז איצט בעזייטיגט געוואָרען, ווייל אין אייראָפּע האָט זיך בעוויזען אַ דיקטאַטור, די היטלער-דיקטאַטור, וועלכע ווייזט אויף שריט און טריט אַרויס בעסער באַר איהר פייבדליכקייט צו דעמאָקראַטיע, באַר איהר פשוט ווילדען, טירישען פרצוף, וואָס ווערט פערדעקט מיט פוסטע אונפערשטענדליכע פראַזען וועגען ראַסע א. ד. גל.

נישט די מאָמענטען זענען אָבער דער עיקר אין דער ווענדונג, וועלכע עס האָבען אָנגענומען די סאָוויעטיש-אַמעריקאַנישע בעציהונגען. דאָ ליגען גאָר גרויסע און וויכטיגע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אינטערעסען.

אין דער ערשטער רייהע גייט דאָ אין די אינטערעסען, וועלכע ביידע מלוכות האָבען אויפ'ן ווייטען מזרח. אויב די סאָוויעטען זענען בעדראָהט דירעקט מצד יאַפּאַן, אויב איבער דעם גרויסען אויפבוי-ווערק וואָס ווערט אין רוסלאַנד געפיהרט, הענגט די גאַנצע צייט דאַמאָקלעס-שווערד פון אַ בעוואָפענטען קאָנפליקט מיט יאַפּאַן, זענען די אינטערעסען פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען מצד יאַפּאַן אויך אַן ערנסטען אופן בעדראָהט. די יאַפּאַנישע עקספּאַנסיע אויפ'ן ווייטען מזרח האָט אַלס איהר ציל כינע, די ריזיגע אָפּזאַץ-מערק, וואו ס'האָט געהערשט דער אַמעריקאַנישער קאַפּיטאַל, יאַפּאַן האָט אין איהר עקספּאַנסיע-מאַרש אָפּגעהאַלטען איין בצחון נאָכ'ן אַנדערען און האָט נישט בדעה זיך אָפּצושטעלען אין האַלבען וועג. רוסלאַנד און די פאַראייניגטע שטאַאַטען זענען די נאַטירליכע פעיינד דעטע אויפ'ן ווייטען מזרח געגען די אימפּעריאַליסטישע שטרעבונגען פון יאַפּאַן, און די דערנעהנטערונג צווישען די ביידע מלוכות איז געקומען גראַד אין איצטיגען מאָמענט ווען יאַפּאַן האָט געהאַלטען ביים איבערגיין צום אָנגריף געגען רוסלאַנד דורך אַ נייער פּראָוואָקאַציע אויף דער כינעזיש-מזרח'דיגער אייזענבאַהן, וועלכע געהערט צו רוסלאַנד. די בעהערשונג פון דער אייזענבאַהן דאַרף דינען אַלס באַזע פאַר דער ווייטערדיגער אויסשפּרייטונג פון דער יאַפּאַנישער הערשאַפט איבע'ן ווייטען מזרח.

אין דער צווייטער פון דער סאָוויעטיש-אַמעריקאַנישער התקרבות האָט, ווי געזאָגט, געשפּילט אַן ערשטראַנגיגע ראָלע די פּאָליטיק פון היטלעריסטישען דייטשלאַנד, דאָס היטלערלאַנד האָט ווי אויסגעשטעלט מישנע זיך בעמיהט צו בעווייזען וואָסער געפאַהר עס שטעלט מיט זיך פאַר פאַר אַלע שכנים זיינע און בעזונדערס פאַר רוסלאַנד. אָפּגערעדט וועגען היטלער-לאָזונג פון די נאַציס צו פערניכטען די מאַרקסיסטען. האָט דאָס היטלעריסטישע דייטשלאַנד נישט איינמאַל אָפען פּראָקלאַמירט זיין פערכאַפּערישע פּראָגראַם אין דער ריכטונג פון רוסלאַנד. די הערשער פון איצטיגען דייטשלאַנד בעטראַכטען זיך פאַר די קינפטיגע הערען פון רוסלאַנד. זייערע פּראָגראַם-פּונקטען וועגען רוסלאַנד, די טענדענצען בנוגע אוקראַינע מאַכען אָפּט דעם איינדרוק פון משוגענע פּלוידעריעין, אָבער עס איז נישטאָ קיין משוגעת אויף וועלכער עס זאָלען נישט זיין פעהיג די מושלים פון דריטען רייך. איך אַ'נע בעטראַכטען זיי שוין פאַר אַן איינגענע לאַנד. און די השע־ות וועגען זייער האַנדלען אין דער פּראָוואָקאַטאָרישער פּאָליטיק פון מאַנכע אוקראַינישע אָרגאַניזאַציעס אין פּוילען, די פּרובען אויסצורופען ריבונגען צווישען פּוילען און די סאָוויעטען מיט דער הילף פון אוקראַינישע נאַציאָנאַליסטען, (די דערמאָרדונג פון סעקרעטאַר פון סאָוויעטישען קאָנסולאַט אין לעמבערג) האָבען דעם פולען גרונד.

די סאָוויעט-ענדערונג האָט נישט איינמאַל געמוזט אָנווייזען די דייטשע הערשאַפטען אויף זייער ריכטיגען פּלאַץ, און איינע פון די תשובות אויף די דייטשע פּראָוואָקאַציעס אויף די געהיימנישפולע פּלענער פון די ביידע שלום-שטערער אין דער וועלט, דייטשלאַנד און יאַפּאַן געגען רוסלאַנד. איז געווען די דערנעהנטערונג צווישען רוסלאַנד און אַמעריקא.

אין ווירטשאַפטליכער הינזיכט איז די דערנעהנטערונג צווישען די סאָוויעטען און אַמעריקע אַ גרויסער קלאַפּ פאַרן היטלעריסטישען דייטשלאַנד, רוסלאַנד גייט ענטשיידען אויפ'ן וועג פון אַרויסציהען זיך ווירטשאַפטליך פון דייטשלאַנד און אָנקניפּען אַזעלכע בעציהונגען מיט אַמעריקא. די רייכע פעשטעלונגען וועלכע די סאָוויעטען האָבען געהאַט געמאַכט אין דייטשלאַנד, וועלען איבערגעפיהרט ווערען אין אַנדערע לענדער, און דער ערשטער רייהע קיין אַמעריקע, וואָס לעכצט נאָך די צוליבען ווירטשאַפטליכען קריזיס. דייטשלאַנד וועט אַזוי אַרום פערלירען איינס פון איהרע וויכטיגסטע עקספּאָרט-לענדער.

ווי מיר זעהען, וועט די דערנעהנטערונג צווישען די ביידע גרויסע רעפּובליקעס האָבען די גרעסטע ווירטשאַפטליכע פּאָליטיק און אפשר אויך מיליטערישע פאָלגען פאַר דער פּאָליטיק פון דער גאַנצער וועלט. דער אומשטאַנד וואָס עס נעהמט אַ סוף צו דער פריינדשאַפט צווישען די סאָוויעטען און דעם אימפּעריאַליסטישען דייטשלאַנד, וואָס די התקרבות צווישען רוסלאַנד און אַמעריקע בעדייט אַ געוואַלדיגען קלאַפּ פאַר דעם היטלעריסטישען רעזשים גיט אונז דאָס געפיהל פון בעזונדערס שטאַרקער סאַטיספאַקציע. פ. פ. ק.

דער רעגירונגס-קריזיס אין פראַנקרייך

די ראַדיקאַלען צווישען די רעכטע און לינקע

דאָס פאַלען פון דאַלאַדיעס קאַבינעט בעדייט פיל זעהר ווי די געוועהנליכע, אַזוי אָפטע רעגירונגס-ענדערונגען אין פראַנקרייך. דער דאָזיגער קריזיס, האַבט זיך, בעדייט דעם אָנהויב פון סוף פון די צענטער-רעגירונגען, ווי עס זענען די רעגירונגען פון די ראַדיקאַלען, וועלכע האָבען געגען זיך די רעכטע און האַלטען זיך אויף דער אויבערפלעכע נאָר אַזוי לאַנג, ביז זיי ווערען אונטערשטיצט דורכ'ן לינקען פליגעל, אין דעם מאָמענט, ווען די סאָציאַליסטישע מעהרהייט האָט זיך אָפּגעזאָגט די רעגירונג אונטערצושטיצען איז דאַלאַדיע געפאַלען.

דער שטראָם, וועלכער געהט דורך איבער דער גאַנצער וועלט און וועלכער וואַרפט אַרויס פון פּאָליטישען לעבען די מיטעל-ריכטונגען, די ריכטונגען פון קאָמפּראָמיס, האָט נישט אויסגעמיטען אויך פראַנקרייך. קיין שום ראַדיקאַלע רעגירונג קאָן זיך דאָרט לאַנג נישט האַלטען. און אַזוי ווי דער ראַדיקאַליזם פון די פראַנצויזישע ראַדיקאַלען גייט נישט אַזוי ווייט, אַז זיי זאָלען צוזאַמענאַרבייטען מיט די סאָציאַליסטען, ענדיגט זיך עס יעדעס מאָל אויף אַ קאָמפּראָמיס מיט'ן רעכטען לאַגער. נישט קוקענדיג דערויף, וואָס דער פראַנצויזישער ראַדיקאַליזם לעבט נאָך ביז'ן היינטיגען טאָג מיט די לאָזונגען פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע, נישט קוקענדיג דערויף וואָס אָט די פאַ״שי״ איז אפשר די איינציגע אין אייראָפּע, וועלכע איז נאָך געטריי די טראַדיציעס פון דעמאָקראַטיע און פרייען געדאַנק, נישט קוקענדיג אויף דעם אַלעמען ווערט דער פראַנצויזישער ראַדיקאַליזם טיילען דעמזעלבען גורל, וואָס דער ליבעראַליזם אין אַנדערע לענדער און וועט צוריבען ווערען אין קאַמף צווישען דער רעאַקציע און דעם סאָציאַליזם.

אין דאָזיגען קאַמף גייט וועגען עפּעס מעהר ווי די עקזיסטענץ פון די ראַדיקאַלען גופא, עס גייט וועגען דער צוקונפט, וועגען דער דעמאָקראַטיע אין פראַנקרייך. אין משך פון 15 יאָהר נאָכ'ן קריג האָט אין פראַנקרייך רעגירט דער רעכטער לאַגער מיט קורצע הפסקות פון ראַדיקאַלע רעגירונגען. יעדע פון די דאָזיגע רעכטע רעגירונגען פלעגט אַראָפּגעהענדיג פון דער אַרענע אויף אַ קורצער צייט, איבערלאָזען, אַלס ירושה דער ראַדיקאַלער רעגירונג אַ ליידיגע קאַסע און חובות, און ווען די נייע רעגירונג פלעגט זיך נעהמען געזונד מאַכען די פינאַנצען און פּרובען טיפער אַריינדרינגען אין די בייטלען פון די בעזיצענדע קלאַסען, פלעגט זי זיך אַנשטויסען אויפ'ן סאַבאָטאַזש פון די מעכטיגע פינאַנציעלע און אינדוסטריעלע קליקעס, וועלכע האָבען זיך מיט עטליכע יאָהר צוריק נישט אָפּגעשטעלט אפילו פאַר איינטערגראָבען די וואַלוטע אָבי נאָר אַראָפּצוואַרפען העריאָס רעגירונג; ווי עס האָט די טעג ערקלערט דאַלאַדיע, האָבען די דאָזיגע קליקעס אַזוי שאַרף אָנגעגריפען זיין רעגירונג, אַז אין משך פון איין טאָג איז פראַנקרייך געוואָרען געצוואונגען אַרויסצופיהרען 210 מיליאָן פראַנק אין גאָלד, כדי אונטערצוהאַלטען דעם קורס פון פראַנק.

בראש פון די „פּאַטריאָטען", וואָס אַטאַקירען אויף אַזאַ אופן יעדע ראַדיקאַלע רעגירונג שטייט די קריגס-אינדוסטריע, וועלכע ציטערט פאַר דעם, אַז אין זשענעוו זאָל נישט קומען צו עפּעס אַ פערשטענדיגונג וועגען דער ענטוואָפענונג. מ'קאָן זאָגען, אַז מיט'ן פאַלען פון דאַלאַדיעס קאַבינעט ערב דער לעצטער פראָבע אָפּצוראַטעווען די ענטוואָפענונגס-קאָנפערענץ, איז דער גורל פון דער ענטוואָפענונגס-אַקציע ענטגילטיג געחתמעט.

לגבי דעם דאָזיגען סיסטעמאַטישען קאַמף פון די רעכטע מיט די ראַדיקאַלען האָבען די סאָציאַליסטען אונטערשטיצט דעם ראַדיקאַלען קאַבינעט, ווייל געגען זיין אויסערליכער און אינערליכער פּאָליטיק האָבען זיי בכלל נישט געהאַט קיין בעזונדערע בעוואָרענישען. אונצופרידען זענען די סאָציאַליסטען געווען מיט דער פינאַנציעלער און ווירטשאַפטליכער פּאָליטיק פון'ם קאַבינעט. איצט, ווען עס האָט זיך געהאַנדעלט וועגען נייעם בודזשעט, זענען די סאָציאַליסטען בעגאַנגען אויף גרויסע הנחות, אפילו די רעגירונג צו ראַטעווען. דעם גרעסטען שטרייט האָט אַרויסגערופען דער אַרטיקעל 37 פון'ם בודזשעט פּראָיעקט. אין דעם אַרטיקעל ווערט פאָראויסגעזעהן אַ רעדוקציע פון די בעאַמטען-פּענסיעס. אָבער אויך ביי דעם פונקט האָט געהאַלטען ביי אַ קאָמפּראָמיס. אָבער די פערשטענדיגונג איז נישט צוזאַמענגעקומען, די רעגירונג האָט זיך געפונען אין אַ מינדערהייט און איז געפאַלען. די סאָציאַליסטען האָבען געשטימט נישט איינהייטליך: די גרופּע פון לעאָן בלום האָט געשטימט געגען דער רעגירונג, די גרופּע פון רענאָדעלען פאַר דער רעגירונג. איצט וועט ענטשטיין צווישען די סאָציאַליסטען דער אַלטער שטרייט וועגען אָנטייל אין דער נייער רעגירונג, ווייל די גרופּע פון רענאָדעלען איז פאַר אָנטיילנעהמען. דאָס איז אַ ברענענדיגע פראַגע, ווייל עס האַלט דערביי, עס זאָל געפילדעט ווערען אַ נייער בלאָק פון די ראַדיקאַלען און די רעכטע.

דאָס באַלאַנסירען פון די ראַדיקאַלען צווישען די לינקע און די רעכטע, די מורא צי בינדען זיך מיט די רעכטע, כדי נישט אָנצוזוועהרען די ראַדיקאַלע פיזיאָנאָמיע, און די שרעק פאַר די סאָציאַליסטען, כדי נישט אָנצוזוועהרען די פּאָפּולערקייט צווישען קליינבירגערטום, שטעלט מיט זיך פאַר אַ גרויסע סכנה פאַר דער דעמאָקראַטיע אין פראַנקרייך. דאָס אונאויסהעהרליכע ענדערען זיך פון די רעגירונגען אָהן ענדערונג אין די פּראָגראַמען, אַנדערע מענשען אין איין און דערזעלבער ראָלע, דאָס ברענגט אַ גרעסערען שאָדען דער דעמאָקראַטיע און דעם דעמאָקראַטיזם איידער אַ רעכטע רעגירונג, וועלכע האָט אַן אויסגעשפּראָכען פּנים.

פאַר דער אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק האָט דאָס פאַלען פון דאַלאַדיעס רעגירונג די בעדייטונג, וואָס מיט דאַלאַדיען גייט אַוועק די איינציגע אין אייראָפּע ביים איצטיגען מאָמענט פּראָגרעסיווע רעגירונג און אָנגענומענעם זין פון וואָרט. אַזוי ווי אָבער די ראַדיקאַלען און די סאָציאַליסטען האָבען אַ בעדייטענדע מעהרהייט אין פראַנצויזישען פּאַרלאַמענט, זענען פערהאַן ווייניג אויסזיכטען, עס זאָל פאָרקומען וועלכע עס איז ענדערונג און אַז די נייע רעגירונג זאָל האָבען אַן אַנדער כאַראַקטער, און ווען אפילו עס זאָל געשאַפען ווערען אַ רעגירונג פון נאַציאָנאַלען בלאָק, אַ רעכטע, וועט די לאַנג נישט קאָנען עקזיסטירען. (אמב).

ביאַליסטאָקער יוד לואיס גראַנדער

איבערגענומען דעם אמט פון בירגערמייסטער אין קאַפּשטאַדט

קאַפּשטאַדט (יט"א) מיט גרויס פּאַראַד איז דאָ פאָרגעקומען די צערעמאָניאַלער פייערליכקייט פון איבערנעהמען דעם בירגערמייסטער - אַמט אין קאַפּשטאַדט דורך דעם פּוילישען יוד לואיס גראַנדער.

לואיס גראַנדער איז געבוירען געוואָרען אין ביאַליסטאָק און איז אַלס 5-יעהריג קינד געבראַכט געוואָרען דורך זיינע עמיגראַנטען - עלטערען קיין ענגלאַנד. אין קאַפּשטאַדט וואוינט ער שוין זייט 35 יאָהר. אויך גראַנדער'ס פרוי איז אַ ביאַליסטאָקערין. זי הייסט פון דער היים ריינהאָלד.

לואיס גראַנדער איז ביז היינטיגען טאָג פּוילישער בירגער, און אין דער פייערונג פון איבערנעהמען דורך איהם דעם בירגערמייסטער - אַמט, האָבען זיך צוזאַמען מיט אַלע שיכטען פון דער בעפעלקערונג בעטייליגט אויך צאָהלרייכע פאַר־שטעהער פון דער פּוילישער קאָלאָניע.

גראַנדער איז שוין דער צווייטער יוד, וואָס ווערט געוועהלט אויף דעם בירגערמייסטער-אַמט אין קאַפּשטאַדט.

גראַנדערס וואהל אויף דעם הויכען אַמט, האָט אַרויסגערופען גרויס צופרידענהייט אין אַלע קרייזען פון דער בעפעלקערונג, וועלכע זעהט אין דעם נאָך איין בעווייז פון דער טאָלעראַנץ און פערשטענדיגונגס-גייסט, וואָס הערשט אין דרום-אַפריקע, און וועלכע בעקומט אין דער וואהל פון דעם פּוילישען יוד אויף דעם מעיאָר-אַמט אַ בעזונדערע בעדייטונג אין דער היינטיגער צייט, ווען די יודישע וועלט לעבט איבער פיינפולע טעג, צוליב דעם צוג פון מיטעלאַלטערליכען באַרבאַריזם אין אַ גרויסער אייראָפּעאישער מדינה.

אריער טארען נישט ענטפערן

אויף דעם „דייטשען גרוס" מצד יודען

בערלין (יט"א) די קרייזלייטונג פון די נאַציאָנאַל-סאָציאַליסטען אין גאָטהא האָט פערעפענטליכט אַ מעלדונג, אין וועלכער עס ווערט צוגעזאָגט: „דער דייטשער גרוס" דאַרף נישט פערלאַנגט ווערען פון יודען און איז אַפילו פון זייער זייט נישט געוואונשען. די בעפעלקערונג ווערט דעריבער געבעטען נישט צו ענטפערען אויף דעם „דייטשען גרוס" מצד די יודען".

ארטאפעדישער אנשטאלט

פראטעזען, גארסעטען, אר־טאפעדישע אפאראטען אלער ארט, לייכטע פלאט־פוס-איינלאגען געגען פוס־שמערצען אלס נאך גיפס־אבדרוק.

Dr. med. Lubicz u. Villy Simonovič

פּיעטריקאווער 119, טעל. 281-81

לאָדז
27 אָקט. 1933

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז
27 אָקט. 1933

ווען קאָן קומען היטלערס מפּלה?

פערגלייך צווישן צאַרישן רוסלאַנד און היטלערס דייטשלאַנד און וואָס מיר קאָנען לערנען דערפון

פון ד"ר ה. זשיטלאָווסקי

איידער די רעוואָלוציעס פון נאָכ'ן וועלט־קריג האָט איירָאָפּע געהאַט צוויי צענטערען פון רעאַקציע: רוסלאַנד מיט איהר אַנטיסעמיטישען דעספּאָטיזם און דייטשלאַנד מיט איהר מיליטאַריסטישען אימפּעריאַליזם. די גאַנצע פּראָגרעסיווע וועלט האָט די ביידען פיינט געהאַט שנאת־מות און געהאָפט זייער ביידענס מפּלה. אין די רעוואָלוציעס פון נאָך דעם וועלט־קריג זענען זיי ביידע צושטערט געוואָרען. אָבער אַנ'ער'ך מיט אַ זעקס חדשים צוריק זעהען זיי ביידע אויפגעשטאַנען תחית המתים. אָבער נישט אין צוויי ערטער בעזונדער, נאָר אין איין־איינציגען אָרט: אין דייטשלאַנד.

היטלער איז אַלעקסאַנדער דער דריטער, געכפּל'ט אויף ווילהעלם דעם צווייטען. זיין פּאָליטיק שטעלט מיט זיך איצט פאָר אַ קאָנצענטרירטען עקסטראַקט פון די ביידע רעאַקציאָנערע "ניפּטען": קודם אַ דעספּאָטישען אַנטיסעמיטיזם, פאַר וועמען די שפּאַנישע אינקוויזיציעס און די רוסישע פּאָגראָמען וואָלטען זיך געקאָנט שעהמען. די אומשולדיגע בתולות און העריגאָך, — אַ פערשאַרפטען מיליטאַריזם, געשטייגערט ביז צום קלאָרען ציל, צו מאַכען די גערמאַנישע ראַסע פאַר דער וועלט בעהערשענדיגער.

איידער דעם וועלט־קריג האָט מען די מפּלה אויף דעם דייטשען מיליטאַריזם דערוואַרט פון דער איגעוועניגסטער ענטוויקלונג פון דער דייטשער דעמאָקראַטיע. עס איז דאָרט געווען אַ פּאַרלאַמענט, מיט אַנ'אַלגעמיינעם וואַהל־רעכט, מיט אַ פרייער פּרעסע, מיט אַ פרידליכער סאָציאַליסטישער אַרבייטער־פּאַרטיי, וואָס האָט געוואַקסען ווי אויף הייוון.

די ראַדיקאַלע וועלט איז דערביי געווען זעהר אָנגעבלאָזען אויף דער קליינגלויביגער פראַנקרייך, וואָס האָט זיך געמאַכט נישט ווייסענדיג פון דער וואַקסענדער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און האָט זיך געוואָרפען אין די אָרעמס פון דעם ווילדען צפון'דיגען בער, וואָס זאָל זי בעשיצען פון ווילהעלמען.

די מפּלה אָבער פון דעם צפון'דיגען בער גופא האָט די ליבעראַלע און ראַדיקאַלע וועלט נישט געקאָנט דערוואַרטען פון אַ רוהיגער ענטוויקלונג אין רוסלאַנדס אינעווייניגסטער פּאָליטיק. יעדער שריט אין דער פּאָליטיק פון אַלעקסאַנדער דעם דריטען, — און שפּעטער — ניקאָלאַי דעם צווייטען, — איז געווען אַנ'עטאַפּ אויף דעם וועג פון דער פינסטערער רעאַקציע און בלוטיגסטען יודען־האַס. עס איז געווען נאָר איין האָפענונג: — אויף דער רוסישער רעוואָלוציע. דער רעוואָלוציאָנערער קאַמף, וואָס איז אין יענעם לאַנד וויטער לעבעדיג געוואָרען אין דעם סוף פון די ניינציגער יאָהרען, איז געוואָרען דער לייכטענדיגסטער פּונקט אין דער איירָאָפּעאישער געשיכטע פאַר יענער גאַנצער צייט.

וואָס זאָל זיין אונזער איצטיגע האָפענונג בנוגע דעם טאָפּעלט־גיפטיגען רעאַקציאָ־נערען צענטער אין דעם היסטאָרישען דייטשלאַנד? זאָלען מיר דערוואַרטען זיין מפּלה פון אַנ'אינעווייניגסטער רוהיגער ענטוויקלונג אין יענעם לאַנד? זאָלען מיר האָפען, אַז דער שוואַרצער סוואַסטיקא־צלם וועט פון זיך אַליין זיך פערוואַנדלען אין אַ "רויטען קרייץ" פון אַ באַרמהערציגער שוועסטער? אַז די טויטליכע גאַזען, וואָס ליגען אין באָמבעס אָנגעזאַמעלט אין די געהיימע דייטשע אַרסענאַלען, וועלען אַליין מגולגל ווערען אין אומשעדליכע דעזינפעקציע־גאַזען? אָדער זאָלען מיר זיך טרייסטען מיט יענער האָפענונג, אויף וועלכער אונזער אָפּטימיסטישער ד"ר סטיפען ס. ווייז האָט אַנגעטייט אין זיין גרויסער רעדע, אויף דער לעצטער זיצונג פון דעם יודישען וועלט־קאָנגרעס?

איך מוז מיך דאָ אויף אַ וויילע אָפּשטעלען אויף אָט דער האָפענונג, ווייל זי איז געגעבען געוואָרען ספּעציעל אונז, יודען. ד"ר סטיפען ווייז האָט אונז דערקלערט, אַז דער היטלעריזם איז נישט נאָר אַ פּלאָג פאַר דעם יודישען פאָלק. דער מיליטאַריזם פון היטלערס פּאָליטיק איז אַ סכנה פאַר דער גאַנצער וועלט. ער קאָן ברענגען מיט זיך אַ צווייטע פערמעהרטע און פערגרעסערטע אויפלאַגע פון דעם וועלט־קריג, די רעגירונגען דאַרפען געצוואונגען צו רעכענען זיך דערמיט. און עס זענען דאָ שאַנסען, — האָט דער רעדנער געלאָזט דורכבליקען, — אַז מיט אַ געוויסען דרוק פון אונזער זייט אויף יענע רעגירונגען וועלען מיר ביי זיי פועל'ן, זיי זאָלען האַלטען אין צוים נישט נאָר היטלערס ווילדען מיליטאַריזם, נאָר אויך זיין נאָך מעהר ווילדען אַנטיסעמיטיזם.

מודה זיין מוז איך מיך דאָ, אַז, אויסהערענדיג אָט די פיל־פערשפּרעכענדיגע וואָרטען, האָב איך געשפּירט נאָר אַ קנאַפּע טרייסט. די רעגירונגען וועלען זיכער שטרעבען צו האַלטען אין צוים היטלערס קריגערישע גלוסטען, אויב דער וועלט־פריעדען וועט נאָך אַלץ ליגען אין זייערע אינטערעסען. אָבער אַפילו דעמאָלט וועלען זיי, — אין די אינטערעסען פון דעם וועלט־פריעדען, — זיך נישט אינטערעסירען מיט היטלערן צוליב אונז. סוף כל סוף זענען דאָך אַפילו שחיטות אויף אַנ'אומשולדיגער בעפעלקערונג נישט קיין אַנדער זאַך ווי אַנ"אינעווייניגסטע אַנגעלעגענהייט" פון אַ סוברענעם לאַנד. האָט נישט דאָס ציווילידירטסטע ענגלאַנד געהאַלטען מיט דעם טערקישען סולטאַן אין די צייטען פון זיינע בלוט־בעדער אין אַרמעניע און אין די באַלקאַן־לענדער? און ווער פון די קריסטליכע רעגירונגען האָט זיך דאָס אַזוי גענומען צום האַרצען, וואָס אַ מאַכטפאַרנישע רעגירונג שטעלט אויס קריסטען? נאָר איין "גוט־האַרציגע" רוסלאַנד. און אויך דאָס נישט צוליב די אַרמעניער, נאָר צוליב די "סלאַווישע ברידערלעך" און אויך דאָס, זאָגט מען יאַקבי — נישט אַזוי צוליב די סערבען און בולגאַריער, ווי צוליב איהר אייגענער אימפּעריאַליסטישער פּאָליטיק אויף די באַלקאַנען. איז, — אויב קריסטליכע רעגירונגען האָבען נישט געוואָלט אָדער נישט געקאָנט איינשטעלען זיך פאַר קריסטען, וועלען די אַזוי־אָנגערופענע "ציוויליזירטע" רעגירונגען זיכער נישט קעהרען וועלטען פון אונזערט וועגען, הגם דאָס ליגט אין די אינטערעסען פון דער "ציוויליזאַציע", וואָס איז זיי, פּידוע אַזוי איינגעבאַקען אין האַרצען.

העכסטענס וואָס מיר קאָנען דערוואַרטען איז אַז דער דרוק פון דרויסען וועט צווינגען היטלערן דורכצופיהרען זיין אַנטיסעמיטישע פּאָליטיק אין אַ ביסעל לייטישערע פאָרמען. אויך דאָס איז עפּעס און אויך אויב דאָס קאָן דערגרייכט ווערען דורך אונזער אייגענעם יודישען אָנשטרענג, טאָר מען עס נישט דורכלאָזען. אָבער צו דער האָפענונג קומט דאָס נישט, און די האָפענונג פאַר אונז יודען. — איך וואָלט געזאָגט: אונזער נאַציאָנאַלער עהרען־חוב אין דעם ענין — איז נישט קיין קלענערע זאַך ווי דער שטורץ פון דעם היטלעריזם, דער "מחה תמחה את זכר עמלק!" דער כשר־פערדינטער גורל פון די ראָמאַנאָווס דאַרף זיין דער כשר־פערדינטער גורל פון די היטלער'ס.

מען קאָן אָבער נישט פאַרטיג ווערען מיט דעם עמלק (לאָמיר זיך נישט נאַרען!) נישט דורך דעם באָיקאָט, וועו אַפילו אַלע זיבעצען מיליאָן יודען — גדולים וגם קטנים. — זאָלען זיך בעטייליגען אין איהם; נישט דורך דער איינווירקונג פון די רעגירונגען, נישט מיט קיין אַנדער דרויסענליכען דרוק, ווי וויכטיג זיי זאָלען אַלע נישט זיין און ווי גרויס עס זאָל נישט זיין אונזער חוב צו בעטייליגען זיך אין זיי. שאַרען מיר אָבער נישט אַרויס לאָזען פון אויגען אַז די מפּלה אויף היטלערן און זיין רעזשים קאָן קומען נאָר פון אינעווייניג; נישט דורך אַ פרידליכער ענטוויקלונג, נישט אָדורך אַן אומעגליכער מעטאַמאָרפאָזע פון אַ שוואַרצער קאַץ אין אַ ווייסער טויב, נאָר דורך אַ געוואַלטזאַמער איבערווינדסטער רעוואָלוציע.

די שאַנסען פאַר אַזאַ רעוואָלוציאָנערען אויפרייס זענען גאָר נישט קיין קליינע, פערגעסען מיר נישט, אַז אין דער היטלעריסטישער דייטשלאַנד זענען נאָך דאָ זיבען מיליאָן סאָציאַל־דעמאָקראַטישע וועהלער, פינף מיליאָן קאָמוניסטישע וועהלער און ווער ווייסט וויפיל יוגענט, אַ דערצויגענע אין אַ סאָציאַליסטישען אָדער קאָמוניסטישען גייסט, אַז אין היטלערס מחנות גופא זענען דאָ מיליאָנען האַלב־ און פערטעל־פּראָלעטאַריער, וואָס דרענגען היטלערן צו פיהרען אַ ראַדיקאַלע עקאָנאָמישע פּאָליטיק לטובת די אַרבייטער, וועלכע ער וויל נישט, אָדער קאָן נישט דורכפיהרען, און וואָס די אַלע מיליאָנען מוז זיך דערוועקען אַ רעוואָלוציאָנערער גייסט, און שוין דערגעהען צו אונזערע יודישע דעות, אַז אַנ'אונטערערדישע, ריין רעוואָלוציאָנערע אַרבייט האָט זיך איצט אָנגעהויבען אין דייטשלאַנד.

עס איז אַ שווערער וועג, דער וועג פון אַן אונטערערדישער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג, ווער ווייסט, וויפיל עס וועט נעהמען ביז זי וועט געפינען איהרע פּאַסענדיגע פאָרמען און ביז איהרע ערשטע זונערען וועלען זיך הילכיג דורכקייקלען איבער דער וועלט, ווי עס פלעגען זיך דורכקייקלען די דונערן פון דער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג אין דער צאַריסטישער רוסלאַנד, אָבער עס איז דאָ יעדער גרונד אָנצונעהמען, אַז אין דייטשלאַנד, מיט דעם מיליאָנען בענהאַפטען אויפרייס־שטאָף וועט עס נישט בעהמען אַזוי לאַנג; אַז שוין אין דעם קומענדיגען ווינטער, קאָנען מיר דערלעבען דעם ערשטען אויפברויז.

און דעמאָלט... און דעמאָלט וועט דער רעוואָלוציאָנערער קאַמף אַנטקעגען דעם היטלעריזם ווערען פאַר דער וועלט דאָס, וואָס עס איז אין די אַמאָליגע יאָהרען געווען דער רעוואָלוציאָנערער קאַמף אַנטקעגען דעם צאַריזם; די ליכטיגסטע פּאַסירונג אין דער געשיכטע פון דער צייט. מיליאָנען הערצער איבער דער וועלט וועלען זיך מיט זייער סימפּאַטיע ציהען צו איהר, צו צענדליגער מיליאָנען איבער גאָר דער וועלט וועט דערגעהען איהר רוף נאָך הילף, און יעדער איינער, וואָס האָט נאָר אַ פונק פון גערעכטיגקייט אין זיין האַרצען, וועט זיך פריידיג אָפּרופען אויף דעם רוף.

זי, אָט די ליכטיגע פּאַסירונג, אויף וועלכער מיר וואַרטען אין דעם טיפסטען גלויבען און מיט ברענענדיגסטער בענקשאַפט, — זי, די בעפרייערין פון דעם דייטשען פאָלק, — זי וועט אויך בעצאָהלען דעם היטלעריזם דאָס פערדינטע געצאָהלט פאַר אונזער אייגען אומשולדיג פערגאָסען בלוט. פאַר אונזער אייגענעם יודישען צער און פּיין.

ר' שלמה אבן גבירול

היסטאָרישע ערצעהלונג

פון אהרן מאַנספעלד

קאַפּיטעל 11

שלמה און רחל

רחל האָט מיט גרויס געניוס געלייענט שלמה'ס לידער. יעדעס ביינע ליד דיינס, וואָס איז אַרויס פון אונטער זיין פעדער האָט באַלד צו איהר דערגרייכט און פערשאַפט אַ גרויסען גייסטיגען תענוג. נישט בלויז זייער גלענצענדיגער בוי, פּרעכטיגע שפּראַך און סטיל האָבען זי בעצויבערט, נאָר אויך זייער גייסטרייכער אינהאַלט, וועלכער איז געווען אָריגינעל. גאַנץ ווייט פון די אָנגענומענע שאַבלאָנען, זיין שוואונג און הויכער פליה האָבען זי איבעראַשט; ביז צו איהם האָט זי נאָך נישט געהאַט דאָס גליק אַזעלכע מייסטער־האַפטע שירים צו לייענען; נישט אין דער העברעאישער און נישט אין דער אַראַבישער שפּראַך, מיט יעדען וואָרט האָט זי זיך געקוויקט, יעדע שורה איז פאַר איהר געווען אַנ'אוצר פון געדאַנקען, און וועלכע זי האָט זיך גוט פערטיפט, כדי זיי גרינדליך צו פערשטיין.

דעם אויטאָר פון די דאָזיגע העריליכע לידער האָט זי געקענט; זי האָט געהאַט דאָס געלעגענהייט איהם עטליכע מאָל צו זעהען אין דער ישיבה, ווען ער איז געזעסען פערזונקען אין מחשבות אָדער איבערגעבויגען איבער אַ ספר. זי האָט אויך עטליכע מאָל באַכגעפאָלגט איהם מיט איהר בליק, זיצענדיג ביי זיך אין צימער, פונוואַנען אַ פענסטער איז אַרויסגעגאַנגען אין גאָרטען, וואו שלמה האָט אין דער געזעלשאַפט פון יקותיאל'ן און נאָך אַנדערע חכמים, וועלכע האָבען זיך דאָ צונויפגעקליבען אַ סך מאָל שפּאַצירט שעה'ן לאַנג, פערברענגענדיג די צייט אין פערשידענע וויסענשאַפטליכע דיסקוסיעס, זי פלעגט דאַן די גאַנצע צייט זיצען ביים פענסטער און מיט איהר בליק בעגלייטען יעדען זייערען טריט, נישט איינמאָל האָט זיך איהר פערגלוסט צו זיין צווישען די דאָזיגע גרופּע שפּאַצירענדע און זיך צוהערען צו זייערע אויספיהרונגען. זי וואָלט גאַרנישט געזעהט, וואָלט נישט געהאַט דאָס דרייסטקייט אַפילו זיך מיט אַ וואָרט אָנצורופען, איהר איינציגער וואונש וואָלט געווען — אויסהערען, וואָס עס זאָגען די דאָזיגע מענשען, וואָס זייער אמונות און אַ־ביס איז לערנען, שאַרפען דעם מוח.

אין די דאָזיגע מינוטען, ווען זי איז געזעסען ביים פענסטער פון איהר צימער איז איהר בליק מייסטענס געווען איינגעגראָבען אין שלמה'ן, איב'ם בלאַסען געזיכט פון דעם דאָזיגען בעגאַבטען דיכטער, וואָס זיינע ווערטער זענען אַזוי אין איהר זכרון אויסגעקריצט. זי האָט געוועהן, אַז ער איז נאָך יונג נאָר וואָס האָבען האָהר אויף זיינע באַקען אָנגעהויבען שפּראָצען; און נאָך מיט אַ דאָפּעלטער האַרבקייט האָט זיך פאַר איהר געשטעלט די פראַגע: פונוואַנען זענען זיינע לידער אַזוי אַבדער'ש פון די אַלע, וועלכע זי האָט געלייענט. פאַר וואָס זענען זיי נישט אָדורכגענומען מיט אַלע פרעהליכע אַקאָרדען, וועלכע עס זינגען אַנדערע דיכטער, אין זיינע לידער לאָזט זיך אַנ'אומעט, אַ ציטער פיהלען. פון יעדען וואָרט שלאָגט אַרויס פּעסימיזם. און אַנ'אייביגע זוכעניש, זי וואָלט עס נאָך אין אַ גרויסער מאָס פערשטאַנען, ווען זייער שרייבער איז שוין אַ זקן, רייך אין לעבענסערפאַהרונגען א. אַ. וו., האָט זי דאָך שוין געלייענט "קהלת", וואו עס קומט צום אויסדרוק דער שטאַרקסטער פּעסימיזם. האָט עס דאָך אָבער געשריבען שלמה המלך, וועלכער, ווי עס זאָגען די חז"ל, האָט עס געשריבען ווען ער איז שוין געווען אויף דער עלטער, נאָכדעם ווי ער האָט קענען געלערנט די וועלט מיט אַלע איהרע גוטע און שלעכטע זייטען, נאָכדעם ווי ער האָט אין זיין יוגענד געזונגען דעם "שיר השירים", אָבער מיט שלמהן אבן גבירול איז אַ וואונדערליכע זאַך! אַ מענש, וואָס שטייט ערשט אויפ'ן שוועל פון לעבען, האָט ערשט אָנגעהויבען מאַכען די ערשטע טריט און שוין אַזוי אָדורכגענומען מיט אַזאַ שרעקליכען פּעסימיזם וואָס פּרעסט און דרוקט אויפ'ן געמיט.

רחל האָט געוואוסט אַז ער איז פון דער קינדהייט אָן אַ יתום, אָבער זי האָט אָבער נישט געקענט בעגרייפען אַז דאָס זאָל זיין די איינציגע סיבה פון זיין אומעט. אין דער צייט ווען אַלע זיינע חברים דיכטער זינגען "שירי־יין", "שירי אהבה", זאָל ער זיך אין זיינע בליהונגס־יאָהרען אַרומדרעהען אַזוי ווי אַש פערשאָלטענער פּרינץ, אַרום דעם פּאַלאַץ פון לעבען; ווען אַלץ ברויזט מיט לעבענס־פרייד, ווען אַלע זענען איבער די בריגעס אויסגעפולט מיט לעבענס־לוסט זאָל ער שרייבען עלעגיעס, וואָס לאָזען איבער אַ גרויסען רושם אויפ'ן לייענער.

רחל האָט דווקא געוואָלט אויפקלערען דעם דאָזיגען סוד, זי האָט געגאַ"ט צו דערגיין, וואָס עס צווינגט אַזוי דעם בחור צו שרייבען אַזעלכע לידער און וועלכע עס איז בישטאָ דער מינדעסטער שפּור פון גליק, ליבע און ווין. זי האָט געוואָלט מיט איהם שוין פיל מאָל אַ שמועס פערפיהרען, ווי זי האָט עס נישט איינמאָל געטאָן מיט די אַנדערע תלמידים פון דער ישיבה, אָבער צו איהם צוצוגיין האָט איהר אויסגעפעהלט דרייסטקייט און מוט. שטענדיג איז אויף איהם אַזאַ ערנסטקייט און אָנגעצויגענקייט אויסגעגאָסען געווען, אַז זי האָט זיך נישט געפיהלט איהם בכוח צו שטערען.

אָבער לסוף האָט זי זיך אָנגענומען מיט מוט און איינמאָל אין אַנ'אָווענד ווען אַרום האָט געהערשט אַ שטילקייט, האָט זי זיך מיט דראָבנע טריט צוגעשאַ"ט צו דער טיר פון דער שטוב, אין וועלכע שלמה איז געזעסען, אונדערייסט האָט זי אָנגעקלאַפּט, אַנ'אַנטוואָרט איז נישט געקומען. ער איז געזעסען פערטראַכט. נישט הערענדיג דאָס קלאַפּען. האָט זי אָנגעקלאַפּט נאָכאַמאָל, שוין אַביסעל שטאַרקער. פון יענער זייט האָט זיך געלאָזט הערען אַ שטימע, וואָס ערלויבט אַריינצוגעהען.

אין אַ קופּע־נעם לייכטער האָט געברענט אַ וואַקסען ליכט, לאַנגע, שטומע שאָטענס האָבען געהאַנגען פונם שווערען טונקעלן באַלקען אַראָפּלאָזענדיג זיך וואָס אַמאָל נידריגער, האָבען זיך געענדיגט אין די ווינקלען, ווי זיי וואָלטען אין זיך סודות בעהאַלטען. ביי אַ קליין טישעל איז געזעסען שלמה. אויף זיינע באַקען האָט געבליהט אַ לייכטע רויטקייט, און אַ חלום איז געלעגען אין זיינע אויגען, קליינע פלעמלעך האָבען אין די צייטענווייז זיך אָנגעצינדען, אָבער נישט געוואַרעמט.

רחלס פלוצימדיגע ערשיינען האָט איהם פערוואונדערט, די דאָזיגע פערוואונדערונג האָט זיך צעלייגט אויף זיין פּנים וועלכער האָט אָנגענומען אַנ'אויסדרוק פון אַ פראַגע:

— וואָס האָט דיך, רחל, דאָ אַהער געבראַכט? וואָס האָט דיך געשטויסען, צו מיר אַריינצוקומען?

זי האָט פערשטאַנען זיין בליק, אָבער האָט זיך נישט געאיילט צו ענטפערען, ערשט נאָכדעם ווי זי האָט זיך געזעצט אויפ'ן שטוהל, וואָס שלמה האָט איהר אונטערגערוקט, האָט זי אָנגעהויבען.

— צי ווייסטו שלמה שוין אַ לאַנגע צייט, ווי איך קלער דיך צו בעזוכען.

— נאָר וואָס האָט דיך אויפגעהאַלטען? — האָט ער געפרעגט, און אַ לייכטער שמייכעל האָט זיך צושניט'ט אויף זיינע ליפּען, וואָס האָט געהערט צו צו די זעלטענהייטען.

רחל איז צופרידען געווען. ס'האָט איהר געשמייכעלט, וואָס כאָטש אויף אַ רגע האָט זיך אַ דאַנק איהר אויסגעגאָסען אַ פרעהליכקייט אויף זיין שטענדיג פערומערטיגען פּנים.

— אָפּגעהאַלטען האָט מיך מיין אומדרייסטקייט, דאָס אויספעהלען פון מוט, דיך אַרויסצורייסען פון דער פערטראַכטקייט, אין וועלכע ביזט אייביג פערזונקען.

— אָבער דאָך האָסטו זיך איינמאָל אָנגענומען מיט מוט און אַהערגעקומען, וואָס איז אייגענטליך די סיבה וואָס האָט דיך געשטויסען צו מיר?

— ווענען דעם, זעהסטו, ברויך מען אַביסעל מעהר רעדען.

זי האָט אויף אַ סעקונדע אָפּגעהאַקט, ווי זי וואָלט געזוכט ווערטער פון וואָס אָנצוהויבען און נאָכדעם פאָרטגעזעצט:

— צי ווייסטו, שלמה, אַז איך לייען אַלע דיינע לידער? יעדע שורה, וואָס ווערט פון דיר געשריבען האָט פאַר מיר דעם גרעסטען אינטערעס.

— נו, וואָס האָט דאָס אַ צוזאַמענהאַנג מיט דיין בעזוך? — האָט שלמה געפרעגט, נישט פערשטעהענדיג איהרע ווערטער.

— ס'האָט שוין גאָר אַ גרויסען צוזאַמענהאַנג. טאַקע דיינע לידער האָבען מיך געטריבען, נאָך דיר זיך פערזעגליך אָדורכצורעדען.

— רעד...

(ווייטער זעה 18. זייט).

הבה נתחכמה

אויפ'ן ראנד פון לעא קעניגס בוך: „וואו האלטען מיר אין דער וועלט?“

פון משה בראדערזאָן

דער גרויסער היטלער־אומגעלומפער, און דער פינסטערער גרימצארן, וואס האט זיך מיט זיין דער שיינען אויסגעגאסען אויף יודען בפרט, האט — זעלבסטפארשטענדליך — אויך אין דער יודישער פובליציסטיק געפונען א שטארקען ווידערקלאנג.

עס האבען זיך פון אלע זייטען געלאזט הערען פערשידענע קולות — דערשלאגענע, רעזיגנירטע, צוטומעלטע און אויך קאמפס־לוסטיגע.

ווי געוועהנליך, האבען זיך אויך ביי דער אומגעוועהנליכער היטלער־דערשיינונג, וואס שמעקט מיט אפאקאליפטישער אויסטערלישקייט, אויך דערהערט מצד כל'ערליי נאציאנאל־ און אינטערנאציאנאל־אינסטאנצען און מערזאָרגער־עקספאזיטורען, אזעלכע קולות וברקים, ווי — „אהא, מיר האבען געזאגט!...“

און — עס האט זיך א ציה געטון א לאנגע שורה פון קורצזיכטיגע און קורץ־שטח'דיגע פארטיי־שלאכטען, וואס מיר קאנען אונטערן בעגריף פון „שלאגען פארטיי־קאפיטאל“.

פון קליינע געלע, אומשולדיגע „קורקעס“ (קליינע שוועמלעך) זענען אויסגעוואקסען גרויסע הינטישע שוואמען, וואס בילען מיט טעאריע און האוו'קען מיט נאציאנאלער אויסלייזונג...

* * *

א יוצא מן הכלל איז לעא קעניגס בוך, וואס איז איצט ארויס אין לאנדאן, און וואס טראגט דעם נאמען: „וואו האלטען מיר אין דער וועלט?“

וועגען דעם דאזיגען בוך זיינעם זאגט קעניג אין דער הקדמה:

„אויף דער הייסער מינוט, ספאנטאן, ווי אלע אונזערע איצטיגע אקציעס בעגען די בארבארישע און גיפטיגע אטאקעס פונ'ם היטלעריזם, זענען אט די עטליכע עסייען אויפגעשריבען געווארען“.

טאקע וועגען אט'א דעם „וואו האלטען מיר אין דער וועלט“ דארפען מיר זיך איצט פערטראכטען.

עס איז וועניג צו זאגען, אז אונז — לויט אונזערע אידעאלאגען און אונזער מהות מיינט מען עס נישט.

ניין, די וועלט, וואס איז ווי א צעווילדעוועטע חיה געשטעלט אויף די הינטערפיס, און שגעון־שוים טריפט איהר פון דער גאמבע — אט'א די וועלט מיינט עס טאקע אונז, די מעהר־וועניגער בעוואוסטזיניגע מענשען, וואס לעבען לויט כללים פון דער פערנונפט, און די איבעריגע — אויף וויפיל זיי זעהען עס נישט און פיהלען זיי עס נישט (אדער ביידע זאך — בלויז אויבערפלעכליך) אזוי שאדט עס זיי נישט.

דער יוד, וואס איז זיך על פי בערוף, אדער על פי אידעע זיך מתעסק מיט נאציאנאלער אדער אינטער־נאציאנאלער אויסלייזונג — מאכט זיך אפשר בביוון פערזעהן און פערהערען די וועלט־אויסגעשרייען צו איהם געווענדעטע און צו דעם טייטלען מיט די פינגער אויף איהם געטייטעלטע, און אין די אלע פאלען איז דער דאזיגער מחוץ לעת־יוד עהנליך צום שטרויס, וואס בעהאלט זיין קאפ אין זאמד, דער שונא זאל איהם נישט זעהן, אדער צו דעם יעזוש, וואס ציהט אריין אין זיך דעם קאפ און לאזט ארויס די נאדלען צו זעלבסט־דערהיטונג אדער גאר צו דער פערפאלגטער טשערעפאכע, וואס בעזיצט נישט אין איהר פאמעלעכדיגקייט צו ענטלויפען פארן פיינד, און זי שלינגט איין איהר קאפ אונטער דעם טשאפ־פאנצער...

דער יוד — סיי לויט דער אפשטאמונג, סיי לויט'ן מהות — אט דער יוד, וואס פראטענדירט דווקא אויף קאפ, האנדעלט אין דער איצטיגער צו־רודערונג דווקא ווי דער שטרויס, דער יעזוש און די טשערעפאכע — אפילו דאן, ווען ער באהאלט איהם אונטער דער מיצקע פונ'ם ענגלישען מיליטער־מאן, וואס ווירקט אפטיש אזוי קאמיש אויפ'ן יודישען קאפ...

* * *

לעא קעניגס ריכטיגע כוונה איז: דווקא און טראציק אויפהויבען דעם קאפ פון די בעהעלטעניש טראנשייען ארויס, ווי גרויס די נאציאנאל־סכנה זאל נישט זיין.

„רופא, הייל זיך אליין!“ — אט דאס איז איי־געטליך דער מיין פון לעא קעניגס גלענצענדען בוך עסייען, וואס זיין פאטענץ און עפעקט איז — ער צווינגט נאכצודענקען —

אויב אפילו נישט שטענדיג אין דערזעלבער ריכטונג, ווי עס גייט דער געדאנקען־גאנג פון איהם גופא, איז, אלענפאלס, אין דער ריכטונג פון דיאגנאסטיק, פון פארשען, פון אויפקלערען פון אונזער אייגענעם פאלקס־אומגליק אין דעם שטורעם און הארמידער פון דער אלמענשליכער ערבוביה.

און — טאקע אזוי: לאמיר זיך אקארשט פערטראכטען, הלמאי האט מען עס אונז אזוי פיינט — וואס מיר גייען, ווי מיר שטייען, ווי מיר ליגען, טויג נישט...

(א יודענע האט אנומעלט געהאט טענות צו איהר מאן: — ס'טייטש, מעכעל, גזלן, רוצח!... וואס וועט עס זיין דערפון, וואס, ווי איך שטיי, ווי איך גיי, ווי איך ליג — טויג פאר דיר נישט... גוואלד־געשריגען, זאג אליין, ווי זאל איך ליגען?... ויאמר מעכעל, און מעכעל האט געזאגט: — ליג אין דער ערד, וועט גוט זיין!...)

די איצטיגע היטלער־וועלט — די דעה־זאגעבדע פון דעם איצטיגען מאמענט — דער דייטשער מיכעל האלט אויך פון מעכעלס ווערסיע, און האט נישט בדעה די אפצולאזען.

מיט א בעזונדער עקשנות שטעלט זי זיך אפ אויף יעדער קוצו של יוד, און —

דעריבער איז, אלי־ער שמוציגע, און בלוטיגע הענד פון אינקוויזיטארען־מצורעים און משוגענע סאדיסטען זאלען זיך פארען אין אונזערע טיפע פאלקס־וואונדען, זאלען מיר עס אליין טון, ווי עס ווייזט אונז לעא קעניג אין זיינע קורצע און זאכליכע און יודיש־געדענקטע עסייען פון זיין בוך.

עס איז פון דער ערשטער וויכטיגקייט, אז מיר זאלען זיך טיף פערטראכטען וועגען דעם, וואס קעניג רופט „סאציאלע עפידעמיעס“, וועגען די געפאהרען פון רעוואלוציעס און קאנטער־רעוואלוציעס, וועגען ברענגען דאס אייגענע הויז אין ארדענונג, וועגען דער דערציהונג פון יודישען קינד און דערוואקסענעם, וועגען אונזער'ע צופאסונגס־כוחות און נויטווענדיגקייט אז״וו אז״וו.

* * *

דער פיינפיהלענדער און דין־דענקענדער לעא קעניג פערלויפט דעם וועג און בעווארענט זיך אין דער הקדמה, אז דאס בוך זיינס פרעטענדירט נישט אויף געלעהרזאמקייט, אויף ספעציעלער ווארט־זאגערייי און וועג־ווייזערייי — פונקט ווי די דאזיגע אלע „דריי גוטע זאכען“ וואלטען געווען פון א גאר הויכער מדרגה, און זיינע, קעניגס, אויסערונגען שטייען אויף די נידעריגע שטאפלען.

איז וואס שייך געלעהרזאמקייט, זעהען מיר דאך שוין אליין, צו וואס דער דירעקטער אינספיראטאר פונ'ם בוך — די היטלעריאדע האט געבראכט....

זעהען מיר דאך, וואס פאר א טעם און ריח דאס געטער־קאבטיגקייט האט, און ווי אזוי דא און דארט ווערט איבערגעדרייט דער וויסענשאפטליכער מחזור...

(פיש איז א געשמאקער יודישער מאכל, דבפרט יודישע פיש — אפילו אונזערע ערגסטע שונאים זענען דאך לגבי יודישע פיש נישט אנטיסעמיטיש געשטימט — און פון דער „פיש־פראקטיק“, זינט מצרים, האבען מיר געלערנט, אז אויב א פיש איז נישט פריש, דערוויסט מען עס זיך קודם־כל ווען מ'גיט איהם א שמעק ביים קאפ... אט איז, למשל, איצט אזוי אויך מיט א גאנץ „קולטור“ פאלק, — עס האט זיי אנגעהויבען צו שטינקען פון די ק ע פ!).

לעא קעניג מאכט בחנם די בעווארעניש אין זיין הקדמה, ווייל ער ווייסט דאך אליין גאנץ גוט, אז די אלע באבסקע מיטלען און זנאכערישע קרייטעכצער פון פערשידענע טעאריען־מיקסער וועלען דעם מענש, ובתוכו דעם יודישען מענש, נישט אויסלייזען —

דערויף איז ער אליין צו פיעל — זעהער און פיעל־פיהלער אלס ק י נ ס ט לער!

ווען ער איז געקרעכט אינגאנצען, אהער טיילווייז, בעת ער שרייבט מכוח אונזער בלית ברירה'דיגקייט פון די צופיעל פעהיגקייטען אונזערע און טאלאנטען, וועגען אונזער איבריגקייט, וועגען דער היסטארישער מיסיע פון יודישען ארבייטער און חלוץ (דאס לעצטע הויבט אן צו קריגען א ביי־טעם) ווען קעניג דער קלוגער אינטעלעקטואליסט פערטראכט זיך וועגען דעם אלעם, און פרעטענדירט נישט, ווי ער זאגט, אויף ווארט־זאגעריי און וועג־ווייזעריי — איז עס... היפער־בעשיידענהייט:

מיט זיין בוך האט קעניג א סך, זעהר א סך געזאגט און געוויזען.

ער האט געזאגט: — גיב א קוק אויף זיך, און זעה, ווי דו זעהסט אויס,,, „וואו האלטען מיר אין דער וועלט?....

ער האט אונז געוויזען דעם ו ע ג — וואו א־ריינצובליקען, דעם וו ע ג צ ו ז י ך, וואס איז, געוועהנליך, דער ווייטסטער, און, ממילא, אויך דער געפעהרליכסטער, ווייל ער פיהרט אדורך דעם וועלט־אל, משׁשׁת ימי בראשית, איבער דער גאנצער געשיכטע און פארגעשיכטע.

* * *

ווי ט ע ר איז אזוי:

אין דעם וועלט־שפיגעל, וואס איז איצט פערגעפעלט פונ'ם קראנקען, האסטיגען, דערהיצטען אטעם זעה איך, צווישען אנדערע געשטאלטען, די פעראומערטע, קלוגע און מענשליכע צורה פונ'ם יודען — אין די גרויסע אויגען פון וועלכען עס ברענען די איביגע פייערען פון „השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם“ (און מ'קאן זיך מיט גאטס ירושה נישט צוטיילען, גאר מ'עט זיך מוזען צעטיילען — עס וועט נישט העלפען!) און די לעולם זער אקטועלע עשרת הדברות, וואס די חיה איג'ב מענשען בכלל קאן זיי בשום אופן נישט צוקייען, כאטש נעהם און דער'הרגע זי.

פון דער צווייטער זייט זעה איך הינטער דעם מענש־ און יוד־געשטאלט, דעם צעסליניעטען ווילד חזיר מיט'ן אהעל־העברבאייום אויף די געשפאלטענע קאפעטעס, מיט'ן פארוועניאישען גוידער, מיט שארפע קליקעס צום פערניכטען — אנ'אויפגעפלוישען, א צעיושעטען, הלמאי דער מענש־געדאנק לאזט איהם נישט רוהיג איינליגען אין זיין ווארמער צואה...

וואס נאך חוץ פעראכטונג, און עקעל קאן ארויסרופען אט'א די שווינעריי, וואס הייסט ראסישע נאצישקייט !?..

אז יענע דעלעקטירען זיך מיט אומ צוכט, גיי, פאלג מיר א גאנג,, און היט די פערזוכען פון דעם לא תגנוב און פונ'ם לא תרצח — אזוי ווייט האלטען זיי נאך נישט !

* * *

אונזער יודישע שולד אין דער וועלט איז נישט די גרעסטע.

אונזער געשטאלט — נישט די מיאוס'סטע, אויב נישט..

—(:)—

דיר מוחל, פאניע היטלער, און נעם דיר ס'לעבען!...

בריף פון א לאדזער צום „שעהנעם אדאלף“

פון י. אבערזשאנעק

צום שעהנעם אדאלף, געוועזענער לייטער־קריכער, פענזעל־שמירער, טויבען־יעגער, און קוילען־כאפער און איצטיגער רייכסקאנצלער פון דער דייטשער אימפעריע!

זאג מיר, אדאלפשי קרוין, דעם אמת, צי ביזטו נישט אמאל א לאדזער?

ווי פאל איך דאס אויס אזוי צו מיינען?

ווייל איך האב אלע סמנים אז דו האסט א לאדזער שולע, אז דיין קונץ האסטו געכאפט ביי אונז אין לאדז. דו האסט, ברודערשי, דעם לאדזער שניט. און טאמער וועסטו פרובען אפלייקענען, און לייקענען קענסטו דאך, דו האלסט דאך די גאנצע צייט פון דיין ממשלה אין איין לייקענען; שרייבט די פרעסע, אז דיינע גאסען־יונגען און מעסער־העלדען פערפייניגען יודען צום טויט, לייקנסטו שטיין און ביין — ס'איז „גרויל־פראפאגאנדע“.

פערטרייבט מען יודען פון זייערע היימען, בערויבט מען יודישע סוחרים זייער האב און גוטס פערטרייבט מען יודישע אדוואקאטען פון די געריכטען, יודישע דאקטוירים פון די שפיטאלען, יודישע ארבייטער פון די פאבריקען, ברענט מען יודישע ביכער אויף שייטערהויפענס, הייסט עס ביי דיר — „ראסען־טעאריע“.

גיסט מען יודען ריצינאייל אין האלז אריין, און מ'פערשטופט דאס מויל מיט פערפוילטע שקאפעטקעס, הייסט עס ביי דיר — „ראסען־רייניגונג“ — דו האלסט אין איין לייקענען, און טאמער וועסטו איצט פרובען צו לייקענען אז דו ביזט א לאדזער וועל איך עס דיר בעווייזען שווארץ אויף ווייס. איך וועל דיר בעווייזען, אז דו פיהרסט דיין האקענקרייץ־קרעמעל פונקט אזוי ווי אונזערע לאדזער פיהרען זייערע מאנופאקטור־קרעמלעך.

אדרבא, לאמיר מאכען א פערגלייך:

ווי אזוי ווערט מען אין לאדז א פאבריקאנט און ווי אזוי פיהרט דער לאדזער פאבריקאנט זיינע געשעפטען?

זעלטען א לאדזער פאבריקאנט איז א לאדזער. ס'קומט פון אלע רוחות א בחור א גאלענער, אפגעפייסען און אפגעשליסען, א שלימזל, א טויגעניש, פערדינגט ער זיך צו א בעקער, שלאפט אויפן פיעקעליק, און טאמער טויג ער נישט פאר דער בעקעריי, ווערט ער א פריקאשטשיק און פיהרט „טאפעליטע בוכהאלטעריע“ — שפריצט און קערט אויס ס'געשעפט. טראגט־אפ א פעקעל אין די האנלעס, לויפט צו דער פאסט, טראגט נאך די מאדאם א קויבער פון מארק און איידער דו קוקסט זיך אום פאהרט ער אויף אנ'אייגענעם אויטא, שיקט וואיאזשארען מיט קאלעקציעס, קאלקולירט אויפ'ן חשבון פון ארבייטער און שרייבט טשעקען אויף דער „באנק פאלסקי“....

— ווי אזוי מאכט זיך דאס?

— גאר פשוט :

— צום געשעפט געהט ער צו מיט צוויי זאכען: מיט שקר און חוצפה — דאס איז דער איינציגער „קאפיטאל“ וואס א לאדזער פאבריקאנט דארף האבען צוצוטרעטען צום געשעפט. ער דינגט א לאקאל און דעם ווירט גיט ער — וועקסלען. שטעלט אויף פאליצעס, א שראמע, א פייפען־שטאק, א טרייב־מאשין, און גיט — וועקסלען, קויפט קעטע און שוס און גיט — וועקסלען. דעם שערער, דעם וועבער, דעם שפינער, דער אפרעטור, גיט ער וועקסלען. אין דער באנק נעהמט ער פאר א זלאטע א טשעק־ביכעל און שרייבט טשעקען. יא דעקונג, נישט דעקונג, — ער שרייבט !

און וואס איז מיט די וועקסלען און מיט די טשעקען? גארנישט איז — ער צאהלט נישט. די וועקסלען געהען צום פראטעסט. ס'קומט איין „קורכען“ נאכ'ן אנדערען, איין „פלאכטע“ נאך דער אנדערער און האדי !

און אז דאס העלפט נישט? אז די בעלי־חובות נעהמען זיך הויך קידוש־מאכען, גיט זיך דער פאבריקאנט אויך אנ'עצה, ער לאזט זיך אסעקורירען און מאכט אין מיטען וואך — „הבדלה“. ער גיט א זאג צום פאבריקעל „א פייער זוכט דיך“! נעהמט אפ די פאר גראשער און ווייטער געפאהרען...

במה דברים אמורים? ווען איז דאס אלץ גערעדט געווארען? ווען פאהרט מען ווייטער? ווען דאס „שטיקעל ארבייט“ איז געמאכט פון א פאכמאן, אלא נישט, טאמער איז ער א פארטאטש, כאפט מען איהם ביי דער האנט און געהט ישב'ענען אויפ'ן „קיבעל“ אויף דער מילשא...

— און וואס טוט ער שפעטער?

— שפעטער האט ער נאך אנ'עצה — ער געהט פליטה.

און וואס טוט מען, אז די אלע זאכען העלפען נישט? אז די אלע זאכען העלפען נישט, איז דא די לעצטע עצה — מ'נעהמט זיך ס'לעבען און נאך דער פאבריקאציע!....

אזוי געהט דער לאדזער מסחר און די לאדזער פאבריקאציע.

איצט, טייערער אדאלפשי, לאמיר א קוקטון צי דו געהסט נישט טריט ביי טריט אויף דעם לאדזער שניט ;

קיין דייטשלאנד ביזטו, פונקט ווי מאנכע לאדזער פאבריקאנטען געקומען פון אלדע שווארצע יאהרען ביזט געקומען פון א דארף, וואו דו האסט מסתמא חזירים געפאשעט, ביינאכט ביזטו מסתמא געשלאפען ערגעץ אויף א פיעקעליק, און ביי טאג האסטו געיאגט טויבען אדער געכאפט קוילען פון די וועגען און איידער מ'האט זיך אומגעקוקט ביזטו געזעסען אויפ'ן קאנצלער־בענקעל...

צו דיין קרעמעל, ביזטו, טייערער אדאלף, געקומען אויך מיט צוויי זאכען: מיט שקר און מיט חוצפה. דיין האקענקרייץ־ארטיקעל איז געווארען זעהר מאהערן, מ'האט עס גענומען רייסען פון די הענד, דו האסט ארויסגעשיקט „וואיאזשארען“ מיט „קאלעקציעס“ פון דיין פראדוקציע איבער דער גאנצער וועלט — אפילו קיין אמעריקא האסטו געשיקט דיינע אגענטען פערשפרייטען דיין סחורה.

דיינע „קונדען“ האסטו אויסגעשטעלט „וועקסלען“. דו האסט זיי צוגעזאגט גילדענע בערג. דאס טעלערל פון הימעל האסטו זיי צוגעזאגט. און אז ס'איז געקומען דער צאהלונגס־טערמין קומט איין פראטעסט נאכ'ן צווייטען, איין „קוכען“ נאכן אנדערען. איין „פלאכטע“ נאך דער אנדערער.

און וואס האסטו אדאלפשי, געטון, אז דאס האט נישט געהאלפען? האסטו אין א פראסטער מיטוואך געמאכט „הבדלה“, האסט אונטערגעצינדען דעם רייכסטאג און האדי!...

ביזטו דאך אבער א גרויסער שלימזל, א טויגעניש, האסטו דאס „שטיקעל ארבייט“ געמאכט אזוי פארטאטשנע, אז מ'האט דיך געפאקט ביי דער האנד און ביזט נעבעך אויף גרויסע, געהאקטע צרות.

ביזטו דאך אבער א לאדזער, האסטו דיר געגעבען אנ'עצה — אין א שעהנעם טאג האסטו א קלאפ געטון מיט דער טיר, און ביזט געגאנגען פליטה... פון גענף .

הקיצור, דו ביזט א הונדערט פראצענטיגער לאדזער. דו האסט דעם לאדזער שניט. צו דיין קרעמעל ביזטו געקומען פונקט ווי מאנכע לאדזער פאבריקאנטען צו זייערע פייפערס. האסט נאכגעמאכט אלע לאדזער קונצען: איבערנאכט ביזטו פון א חזירים־טרייבער געווארען דייטשער קאנצלער, האסט אונטערגעצינדען און נישט געקומען קיין אסעקוראציע. ביזט געגאנגען פליטה, דיינע וועקסלען גייען אלע צו פראטעסט. ליגסט ניין איילען אין דר'ערד און באקסט בייגעל — אלע לאדזער קונצען האסטו נאכגעמאכט, און איצט האלסטו ביי דער לעצטער לאדזער קונץ — איצט, ברודערשי, זיי מוחל און נעהם דיר ס'לעבען!

———

ביים דערשטאַנענעם פעלד

אַ קאַפּיטעל פון ראָמאַן „אויף פעלדער" פון יידישער קאָלאָניזאַציע אין ראַטענפערבאַנד

פון פּרץ הירשביין

אויף די ווייצן־פעלדער איז געלעגן די זאַטע מידקייט; די זאַנגען זענען אַראָפּגעהאָנגען שווער און מיד, און מיטגעבויגן דעם שטרוי־שטענגעל. אַ גאָלדיגע מידקייט, אַ זאַטע און דערשטאַנענע.

— אַ, מיר קאָנען שוין באַלד די קערנער נישט איינהאַלטן; אָט באַלד וועלן מיר די קערנער לאָזן אַרויסשיטן...

בלויז האָבער און גערשטן האָבן נאָך דעם המער גרין אויפגעהאַלטן; אַ שפּריי־רעגעלע האָט די געקאָנט אָפּפרישן: זיי האָבן נאָך געגאַרט צום שווערן טוי, גרין אויף באַלד — זענען די יאַרעווע פעלדער געשטאַנען ביים זייט פון דערשטאַנענע ווייצן, הייסע טעג, זומערדיגע טעג, פולע און זאַטע.

דער אַלטער יאָשע, אין הויזן און אַרבע־כנפות, איז געלעגן נישט ווייט פון זיין זאַווע'ס פעלד, געלעגן מיט'ן פּנים צום הימעל און אַנ־אויג געוואָרפן צו די צוויי קיה, וואָס האָבן גע־צופּט פאַרטרוקנטע גראָז, און דערביי אַלעמאָל אַריבערגעקוקט צום ווייצן־פעלד. געווען ביי אַ שעה צום זון־פאַרגאַנג. די קיה האָט מען שוין בעהאַרפט טרייבן אַהיים מעלקן, אָבער יאָשע איז געווען מיט די מחשבות פאַרטראָגן — נישט אין הימעל און נישט אויף דער ערד — צווישן הימעל און ערד איז ער געווען מיט זיינע מחשבות, די וועלט דרעהט זיך פאַר זיינע אויגן און ער דרעהט זיך מיט. ער זעהט זיך אַליין אַנ'אויסגעפּוצ־טן אין אַ טוכענעם סורדוט... אָט, נעכטן איז דאָס געווען. איצטער האָט ער שוין איינקלעך; ספּרייטנע מיידלעך; און וואָזע, זייער טאַטע, איז גרויז און פאַרזאָרגט. אַ ווייצן־פעלד האָבער און גערשטן, באַשטאַנעס, — יאָ זיינס און נישט זיינס, זאָל ער במחשבה זיין אַ ייד — איז דאָס נישט זיינס, וויל ער זיין אַ פּויער — איז ער נישט קיין ייד... „אַלע ווערן די פּויערים; ער, אויף דער עלטער — אַ פּאַסטעך... זאָל עס זיין, אַז דער רבונו של עולם ווייסט נישט דערפון? זאָל עס זיין די באַל שעוויקעס האָבן אַנ'איינענעם רצון; זיי אַליין יור־לען פון יידען מאַכען פּויערים?... מילא, זיינע יאָהר־רעלעך זענען שוין פאַרשפּילט אַ מענש, צעשייט זיך נישט, זאָל איהם האָטש נישט אויסקומען איינער אַליין ליגען דער ערשטער אויף אַ נייעם בית־עולם".

ער וויל זיך אויסמאָלען דעם נייעם בית־עולם קיינער אין נייעם דאַרף האָט באַך קיין וואָרט נישט פאַרוואָרפן מכח אַ בית־עולם, מילא, איצטער, פאַר שניט, מען איז פאַרהאָרעוועט... שפּעטערצו וועט ער זעהען אַ מנין זאָל כאָטש זיין איינמאָל אַ וואָך, כאָטשבע שבת... און מכוח אַ בית־עולם וועט ער אויך איבערשמועסן.

ער וואָלט חשק געהאַט איבערדיימלען, האָט ער מורא, די קיה וועלען דערשמעקן, אַז ער שלאָפט וועלען זיי אַריין אין זייען אַריין, כאַפּען אַ איבער־ריגען ביסען און חלילה קראַפּירען, נעבאַי וואָלט אַנ'איניקעל צוגעקומען, וואָלט ער מיט דעם גע שמועסט, לאַנגע... ווי קומט צו איהם אַזאַ לאַנגע, אַזאַ האָרעפּאַשניצע? ווען זי האָט חתונה — — — בע, גאַנסאַל אַזוי פריי ווי די יונגזואַרג פיהרט זיך אויף? ווען וועלן די שטוב פוסט אָהן איהר. סייר דען, זי וועט בלייבן וואוינען מיט'ן טאַטען. נאָר די גאַנצע זאַך איז קשהדיג. בסך הכל פיר חדשים, שטעהט אַ שטוב אין ברייטען, אָפענעם פעלד. און די פעלדער....

דער אַלטער יאָשע האָט זיך אויפגעזעצט, דורכגעקוקט אַלע פיר ציצית אין אַרבע־כנפות, בעטראַכט צי די פּעדים זענען אין אָרדנונג; האָט מיט טריבע אויגען בעטראַכט דעם אָרום... יאָ, שווערליך אויפצושטיין, וואָלט נישט געשאַדט ער זאָל איצטער זיין כאָטש מיט אַ צוואַנציג יאָהרלעך יונגער; אפשר וואָלט ער דעמאָלט גאַנצען ענין נישט אַזוי אויפגענומען שווער, ווי זיין זוהן.

דערווייל איז וואָזע אונטערגעקומען; פאַרביי־געהענדיג נעמען די קיה, האָט ער דער ראָבער סוהה אַ גלעט געטון; דעם געבויגענעם האַלז און אַ פּרוב געטון דעם אייטער. יאָשע האָט עס בעמערקט און ס'האָט איהם אַ הנאָה געטון.

בעת וואָזע איז צו איהם צוגעקומען און זיך אַראָפּגעלאָזן זייט־ביי־זייט מיט איהם, האָט יאָשע בעמערקט אַ צופרידענקייט ביי זיין זוהן אין פּנים.

— וואָס עפּעס גוטע נייעס, מיין זוהן?

— מ'וועט שוין קומענדיגע וואָך אָנהויבן שניידען ווייץ; קלער איך, אַז מען וועט שוין אָפּ־שניידען די ווייץ. וואָס וועט זיין?

— וועט'ן באַקען ברויט אם ירצה השם פון איינענעם ווייץ.

— איינענע ווייץ... ס'גלויבט זיך מיר נישט.

— האַ?

— יאָ, מען האָט עס מיר געגעבן אָהן געלד, דערפאַר האָט מען ביי מיר אַוועקגעהרגעט אַ כאַ־ימע פון קינדער.

איז יאָשע אַ ביסעל מבולבל געוואָרען, נישט גע־וואוסט וויאַזוי פאַרגרינגערען זיין זוהנ'ס געמיט, פאַרקעהרט, ער האָט געמיינט אַז וואָזע קומט אַן אַ פרעהליכער; וואָזע וועט איהם דערצעהלען אַזאַ זאַך, וואָס וועט איהם פאַרשאַפען נחת. ער, דער אַלטער יאָשע, האָט געצויגען אַ ביסעל פריידיגע חיונה פון זיין אייניקעל לאַנע; דער קלענערער האָט ער אַ ביסעל חושד געווען. צו אָפט האָט ער דער הלע נערער בעמערקט ווי זי וויינט.

— נעהם עס אָן פאַר גוט, מיין זוהן.

— איך נעהם אַלץ אָן פאַר גוט.

און זיי זענען בידע שטיל געוואָרען.

אין דער אייגענער צייט, ביי אַנ'אַנדער צייטיג פעלד, זענען געזעסן אין אַ רערעל טאַטעס, פאַר דער צייט שווער געוואָרענע, האַלבע און גאַנצע יודישע פּויערים, און האָבן אַרומגעשמועסט אַ ווילטיגען ענין, טאַקע דעם ענין פון: „מיינס איז דיינס און דיינס איז מיינס" — קאָלעקטיוויזם, סאָ־ציאַליזם, קומוניזם... מען האָט בעטראַכט די ציי־טיגע זאַנגען; געצעהלט די קערנער און גע־רעדט, סיי פון תכלית, פון עולם־הזה און מען האָט אויך גערעדט פון ענינים, וואָס האָבן צו טון מיט'ן נפש, מיט'ן האַרצען.

שמעריל, דער היימישער מלמד, אַצינד חבר אַס־טראָוועד האָט עס טאַקע אַזוי פאַרטייטשט:

— בלב ונפש דאַרף יעדערער אויספּאָלגען וואָס די מלוכה הייסט. מחמת דינא דמלכותא דינא... אַז אַ מלוכה בעפעהלט — איז עס מן השמים. וואַ־רים עס איז אַנ'עוילה צו זאָגען, אַז בימי ניקאָלאַי השני, ימח שמו, איז רוסלאַנד יאָ געווען אַ מלו־כה. דאָס הייסט, יעמאָלט ווען אַ ייד האָט נישט געטאָרט וואוינען נישט אין פּעטערספּורג און נישט אין מאָסקווע, איז אין רוסלאַנד יאָ געווען אַ מלוכה; יעמאָלט ווען אַ ייד האָט אפילו פאַר מזומן געלד נישט געטאָרט קויפען קיין שטיקעל ערד — יעמאָלט הייסט עס, איז רוסלאַנד יאָ געווען אַ מלו־כה און אַלץ וואָס ניקאָלאַי השני האָט גוזר גע־ווען פון אונטען האָט מען, הייסט עס, אויף דעם אַנגעוואונקען פון אויבען... און איצטער, ווען יו־דעלעך מעגען וואוינען אפילו אין מאָסקווע; יודען גיט מען אומזיסט ער־ד און ס'איז דערגאַנגען דערצו אַז פאַר אָנרופען אַ יודען מיט אַ מיאוסען נאָמען זעצט מען אַריין אין חד־גדיא — איז איצטער גאָר רוסלאַנד נישט קיין מלוכה און אַלץ וואָס מען בע־פעהלט פון אונטען, איז אויף דעם נישטאָ קיין רמז פון אויבען... היתכן? שונאים האָבען מיר לרוב אַרום און אַרום שונאים און נישט־פאַרגינער, פאַרגלייכט איהר דאָס, וואָס שונאים לאָזען אַרויף שעפּען אויסצוּבּאַשען אַ שטיקעל יודיש פעלד, מיט דעם וואָס איז פאַרלאָפען מיט יודען אין צייט פון פאָגראָמען.. דאָג איך, אַז איהר מאַכט אַ טעות.

— אויב ס'איז מן השמים אָנגעוויזען געוואָ־רען, מ'זאָל מטהר זיין מורא נישט האָבען פאַר גאָט אין הימעל — אויב טאַקע אַ פּריקאַז פון אוי־בען... וואָס זאָגט איהר אויף דעם, חבר ר' אָס־טראָוועד!?

זלמן קאַסאַי האָט שוין באַלד פאַרגעסן אויף וואָס פאַר אַ האַנט מען לייגט תפילין; קיינער האָט עס איהם נישט געגנויט, פונדעסטוועגן, לשם שפּאַס, האָט ער עס געפרעגט:

חבר ר' שמעריל אָסטראָוועד האָט ברייט אַ שמייכעל געטון, אַזש זיין ליכטיגע זאַפּרען־באָרד איז ליכטיגער געוואָרען. דערדאָזיגער זלמן קאַסאַי איז אַ קונדס, דערדאָזיגער קאַסאַי איז בטבע נאָך גאָר טעיטעיטע; מיט די יונגע וואָלט ער גערנער געווען... איהם, דער חבר ר' אָסטראָוועד, ווילט זיך אָבער נישט אויסטעהן מיט'ן שווער־וואַגיקען זלמן קאַסאַי, ווייל ער איז נישט גאָר קלוג מיט איהם, צי מיינט ער עס ערנסט, אָדער... וואָלט גוט געווען, באָטע קרעטשמער זאָל אויף זיין אָרט זלמנען ענט־פערן.

באָטע האָט עס ווי געפיהלט און טאַקע אָנגע־הויבען:

— איך זאָג מיר מיינס; דאָס וואָס איז גע־שעהען מיט יודען און וואָס עס געשעהט איצטער קאָן מען זאָגען, איז נישט גאָר איינגאַנצען אויף דער וואָהר. אָפטמאָל דוכט זיך מיר, ס'איז אַ חלום, און נישט מעהר, אָט, ווי למשל, דאָס פעלד מיט ווייץ איז וואָהר?

— אַ שעהנע מעשה — האָט פיניע זייטשיק אַ קנאַק געטון מיט דער בייטש, וואָס ער האָט תמיד מיטגעטראָגען מיט זיך, — אַ שעהנע מעשה, כיי־לעבען, דאָס פעלד איז גאָר נישט אויף דער וואָהר?!

— וואַרט, לאָז געמאַך, — האָט באָטע קרעטש־מער געוואָלט אויסבעסערען — וואָס מיין איך מיט דעם צו זאָגען? איך מיין, אַז דאָס האָט זיך יודען אַפילו נישט געקענט חלומען אַזאַ איבערקעהר רעניש, ניקאָלאַי השני האָט נישט געקיניגט משמעות אויף אַ בעפעהל פון אויבען, דער שטן טוט אַמאָל אָפ זיינע מעשים. אָפטמאָל איז דער שטן אַ גאַנצער יאַטיבעדאַם און ער קעהר וועלטען, וואָס וועט איהר זאָגען, אַז די מלחמה מיט אַזוי פיל שפיכת דמים מיט פּאָגראָמען — איז דאָס געווען מעשה ידי השם? אַזאַ גאָט וואָלט איך געשפּיגען אין צורה אַריין... ווייל גאָט איז א אל מלא רחמים, נאָר ס'טרעפט, דער שטן פערדרכאַפּט די ממשלה אויף דער ערד, פאַר כאַפּט זי אויף אַ סך, גאָר אַ סך יאָהרען.

— און איצטער? — האָט קאַסאַי געשמוצעט די אויגען.

— איצטער געהט־אום גאָט אַליין בכבודו ובי עצמו, ער געהט אַרום אויף דער ערד, אָט וואַקסט דאָרט אַ יודישער דאַרף; און דאָרטען, ווער־עס, וואו איך ווייז אָן מיט'ן האַנט וואַקסען נאָך, און נאָך יודישע דערפער... און אָט איז אַ פעלד; וואָס זאָג איך אַ פעלד — פעלדער! — פעלדער־אָיין און פעל דער אויס; יודישע פעלדער:.. דאָס מיין איך צו (ווייטער זעה 19. זייט).

א שוהל פון 17 הונדערט יאהר צוריק

די שוהל האט מען אויסגעגראבען אויף דער גרעניץ צווישען סיריען און טערקיי — ווי די שוהל האט אויסגעזעהן. און די בילדער מיט וועלכע זי איז געווען בעמאלען. — צווישען די בילדער זענען דא פיגורען פון מענשען וואס זענען עהנליך אויף די בילדער פון קריסטוס'ען אין די קירכען. — פון וואנען די קירך האט גענומען יעזוס'עס געשטאַלט

פון ל. סאמאַילאָוו

ערגעץ אין סיריען האָט מען נישט לאַנג צו־ריק געמאַכט אַנ'אַרכעאָלאָגישע ענטדעקונג. וואָס האָט אַ גרויסע היסטאָרישע און קולטור־היסטאָרישע בעדייטונג. מען האָט דאָרטען ענטדעקט די רואינען פון אַ פאַרצייטיגער יודישער שוהל. און אַלע אינער ליכע ווענט זענען בעדעקט מיט בילדער, וואָס שטע־לען מיט זיך פאַר פאַרשידענע עפּיזאָדען פון דער ביבעל. דאָס איז די עלטסטע יודישע שוהל, וואָס איז אַמאָל אויסגעגראָבען געוואָרען פון אונטער דער ערד. און דערווייל, די איינציגע יודישע שוהל מיט אויסגעמאָלטע מענשליכע פיגורען.

געמאַכט געוואָרען איז די ענטדעקונג אין באָרד סיריען ביים ברעג פון דעם טייך עפּראַטעס. לעבען דער גרעניץ מיט טערקיי.

די שוהל האָט מען ענטדעקט אויף דער זייט פון אַ נידעריג בערגעל; און אַזוי איז די שוהל גע־ווען פאַרשאָטען און פאַרדעקט מיט ליים און זאַמד אַז פון אויבען האָט מען גאָר נישט געזעהען און גאָרנישט בעמערקט, און ווען דער פלאַץ איז ענט־דעקט געוואָרען און מען האָט אָנגעהויבען אַרומ־ריינינגען ס'ליים און זאַמד, האָט זיך פאַר די פאָר־שער צובּיסלעך ענטפּלעקט אַ בילד, וואָס איז זעהר זעלטען אַפילו פאַר די עראַפּהערענסטע אַרכעאָלאָגען.

דער הויפּט טייל פון דער שוהל איז אַ צימער, 42 פוס לאַנג און 26 פוס ברייט. די הינטערשטע וואַנט שטעהט נאָך איצטער גאַנץ צו הויך פון 20 פוס. די איבעריגע פיער ווענט זענען עטוואָס נידע־ריגער, דער הויפּט־איינגאַנג האָט געפיהרט דורך אַ קונסטלערישע־אויסגעאַרבייטען פאָר־צימער, אַ דער וועסטיבּיול, נאָך אַנ'אַריינגאַנג איז פאַרהאַן, אַ קלענער, אין דעם זידליכען ווינקעל פון דער שוהל און מען רעכענט אַז דאָס איז געווען דער אַריינגאַנג פאַר די פרויען, ווייל קיין „ווייבערישע שוהל", ווי עס איז פאַראַן אין אַלע שפּעטערדיגע שוהלען ביז אונזער צייט, איז דאָרטען נישטאָ.. מען שטעלט זיך פאָר אַז די אָפּטיילונג פאַר די פרויען איז גע־ווען פאַרשטעלט מיט אַ פאָרהאַנג, און יענע קליינע טיר וואָס איז אין דעם זידליכען ווינקעל פון דער געבּיידע, איז געווען דער אַריינגאַנג אין אָט דער ווייבערשער אָפּטיילונג.

אינווייניג אין שוהל, זענען אַרום די ווענט גע־ווען בענק פון ליים. אָבער פאַר דעם גבאי פון שוהל איז געווען אַ בעזונדער פלאַץ בעבויט ווי אַ מין טראָן. און צוויי הויכע טרעפּלעך האָבן צו יענעם פלאַץ געפיהרט, דער טראָן איז געווען אַזוי געבויט אַז דער גבאי איז דאָרטען געזעסען מיט'ן פּנים פונקט אַנטקעגען דעם הויפּט אַריינגאַנג. און אין דערזעלבער צייט מיט'ן פּנים צו מזרח און מיט'ן רוקען צו מערב. און איבער אָט דעם פלאַץ פאַר דעם גבאי און איבער אַלע פיר ווענט פון שוהל זענען פאַראַן בילדער געמאָלען דירעקט אויף דער וואַנט (פרעסקאָ) אין דריי רייען, איין ריי איבער דער צווייטער; און יעדעס בילד אין אַ בעזונדערער ראַהם אָדער קעסטעל געמאָלען אַרום בילד.

דער דאַך און סופיט זענען שוין לאַנג איינגעפאַ־לען, אָבער סימנים זענען פאַראַ, אַז דער דאַך האָט זיך אָנגעשפאַ־ט אויף לאַנגע קלעצער, וואָס האָבן זיך געצויגען פון איין וואַנט צו דער צווייטער, און צווישען אָט די קלעצער זענען אין דעם סופיט געווען איינגעמויערט קאַכלען יעדער קאַכל בעזונ־דער איז שעהן דעקאָרירט דורך פאַרשידענע געאָ־מעטרישע פיגורען, פאַנטאַסטישע חיות, מענשליכע קעפּ און אַנדערע, אויף איינגע פון אָט די קאַכלען זענען פאַראַן אויפשריפטען אין גריכיש און אין העברעאיש און פון אָט די אויפשריפטען דערוויסט מען זיך, אַז די שוהל איז געווען געבויט פון דעם גבאי, די יודען, שמואל דער זוהן פון עידועאָס (עדות?). אין דעם צווייטען יאָהר פון דעם קעניג פיליפּ און דאָס מיינט, אַז די שוהל איז געבויט גע־וואָרען אין דעם יאָהר 245 פון דער קריסטליכער צייטרעכנונג אָדער מיט קאַרגע 17 הונדערט יאָהר צוריק.

דערפאַר וואָס די שוהל איז געווען אַזוי גריגד ליך פאַרשאָטען, און פאַרדעקט, זענען דאָס רוב בילדער אויף די ווענט פרעזערווירט געוואָרען אין אַ מערקווירדיגער גאַנצקייט ביז היינטיגען טאָג.

דירעקט איבער דעם פלאַץ פאַרן גבאי געפינט זיך, דריי בילדער, איין בילד איז די מנורה, און דערביי זעהען אנ'אתרוג און אַ לולב, דערנאָך איז אויסגעמאָלען אַ אָרון קודש, און דערנאָך די סצענע פון דער עקידה, מען זעהט די פיגור פון אַ מאַן מיט אַ מעסער אין האַנט. דאָס איז אברהם אָבינו. דערנאָך איז אַ הויכער מזבח. און פון אויר־בען ליגט אַ קליין מענשעלע, דאָס איז זיין זוהן יצחק. מען זעהט דאָ אויך אַ קוסט און לעבען דעם קוסט אַ שעפּס, איבער אברהמס קאָפּ איז אַ האַנט. דאָס איז די האַנט פון גאָט, וואָס האַלט איהם אָפּ אין דעם לעצטען מאָמענט, אַז ער זאָל זיין זוהן יצחק נישט מקריב זיין.

נאָך בילדער שטעלען פאָר אַנדערע מאָמענ־טען פון דער ביבעל אָדער פון די דעמאָלסדיגע מנהגים. אַזוי, צום ביישפּיל, איז פאַראַן אַ בילד, וואָס שטעלט מיט זיך פאָר, ווי אַזוי די עגיפּטער זענען דערטרונקען געוואָרען אין ים־סוף, ווען זיי האָבען זיך געיאָגט נאָך די יודען. נאָך אַ בילד שטעלט פאָר, ווי אַזוי מען פייערט דעם יום־טוב סוכות.

עס זענען אויך פאַרהאַן די פיגורען פון איינ־צעלנע מענשען. קיין אונטערשריפטען זענען אונ־טער די בילדער נישטאָ; קען מען זיך בלויז אָנגעשטויסען ווער מען האָט געמיינט. איין בילד שטעלט פאָר אַ מאַן, וואָס האַלט אַ פונאַנדערגע־ווי־קעלטען ספר אין האַנד; און מען גלויבט, אַז דאָס איז ירמיהו הנביא. אַ צווייטע בילד שטעלט מיט זיך פאָר אַ גייסטליכען מיט די הענט צוזאַ־מענגעלייגט, און מען גלויבט, אַז דאָס איז אברהם אָבינו.

ווען מען קוקט זיך איין אין די פּנים'ער פון די מענער, וואָס זענען דאָ אויסגעמאָלען אין די פאַרשידענע בילדער, בעמערקט מען צווישען זיי אַ געוויסע עהנליכקייט. עס איז נישט די עהנ־ליכקייט צווישען די מענשען, ווען די געשטאַל־טען פיגורירען. פאַרקעהרט — דער מאָהלער האָט זוכט זיי צו מאָהלען פאַרשידען, ווייל מענשען זענען דאָך כלל נישט עהנליך צווישען זיך. עס איז די עהנליכקייט פון סטיל און פון דעם אַלגע־מיינעם טיפּ, און די אַלע פּנימ'ער, איבערהויפּט איינציגע פון זיי, זענען זעהר עהנליך צו דער גע־שטאַלט פון קריסטוסען, ווי זיי ווערען געמאָהלען אויף די קריסטליכע „הייליגע" בילדער.

איז די גרויסע באַלערענדע בעדייטונג פון אָט דער ענטדעקונג אזא:

ערשטענס, דערוויסען מיר זיך, אַז עס איז געווען אַ צייט, ווען מען האָט געמעגט מאָהלען בילדער אין געשטאַלטען פון מענשען אין די שוה־לען, ווי ווייט און ברייט דאָס איז געווען פּראַקטי־צירט, קען מען נאָך איצטער נישט וויסען, ווייל דערווייל איז עס די ערשטע שוהל פון יענע צייטען, וואָס איז איצטער ענטדעקט געוואָרען. מיר האָ־בען אָבער קיין גרונד נישט צו צווייפלען, אַז אַמ־וויניגסטענס ביז יענער צייט, ד. ה. ביז מיט אַ יאָהר 17 הונדערט צוריק, האָבען יודען געמאָה־לען בילדער און מענשליכע געשטאַלטען אין די שוהלען, אַנדערש וואָלט מען זיך עס נישט ערלויבט צו טון אַזוי פריי און אַזוי ברייט. אין דער שוהל פון דוראַ־יוראָפּאָס זענען אַלע פיר ווענט בע־דעקט מיט בילדער אין דריי רייהען, איינע אי־בער דער צווייטער.

און צווייטענס די עהנליכקייט פון די גע־שטאַלטען אין אָט דער שוהל מיט דער אָנגע־נומענער געשטאַלט פון קריסטוסען.

אין דער קריסטליכער ליטעראַטור איבער רע־ליגיעזע ענינים ווערט אָפט אויפגעהויבען די פראַ־גע: פון וואַנען שטאַמט די געשטאַלט פון קריס־טוסען, ווי זי ווערט געמאָהלען אין די „הייליגע בילדער"? ווער האָט די געשטאַלט בעשאַפען? זע־נען ווענען דעם פאַראַן פאַרשידענע סברות. אַ בער איצטער, זעהט עס אויס, ווערט די פראַגע פאַרענטפערט: די געשטאַלט פון קריסטוסען איז ענטשטאַנען פון דעם סטיל פון מאָהלען, וואָס יודען האָבען פון פריהער ענטוויקעלט. מיט אַנדערע ווערטער: נישט נאָר איז קריסטוס אַליין געווען אַ ייד, נאָר אַפילו די געשטאַלט זיינע, ווי זי ווערט געמאָהלען אויף די איצטיגע בילדער, איז פון יודישער אָפּשטאַמונג.

—:(:ס:)—

כּוליע רשע׳הס און זיינע בנים

פון יוסף זעלקאָוויטש

כּוליעס גרונד-קאַפּיטאַל

פרייטאָג, באַכמיטאָג, פלעגט דער קליינער, ביינער שוסטערל איבערדעקען זיין וואַרשטאַט מיט אַ שטיק בלויען ציץ, די קאַפּיטעס און מכשירים אַרונטערוואַרפען אונטערן וואַרשטאַט און ער האָט זיך געגרייט צו דער שבת־שטימונג וואָס האָט זיך אויסגעדריקט דערין, וואָס דאָס שוסטערל פלעגט זיך דרייען אויף און אָפּ איבער׳ן שטיבעל און אויס פאַנפען פערשידענע זמרלעך, זיין ווייב פלעגט, אין יענער צייט שטיין איינגעבויגען, ווי אַ פראַגע־צייכען איבער׳ן קוך און איינזאַפען אין צעפּענטען און פערשוויצטען בגדים די ריחות פונ׳ם קעלבערנעם קאָפּעל, וועלכעס איז געשווימען אין אַ טאָפּ יויך און זיך געוואָרפען ווי לעבעדיג, די ריחות פון מייערען־צימעס, וועלכע האָבען זיך אויך איבעלדיג־זיסליכע און קרעפלדיגע צוליגט אונטערן סופיט פונ׳ם גאַלי נעם שטיבעל.

און די פרייטאָגדיגע באַכמיטאָגן איז כּוליע פריי געווען. פריי, ווי אַ פויגעל, פריי, ווי אַן׳אָפּגעלאָזענער הונט. מיט דעם חילוק נאָר, וואָס אַ הינט בעת מען לאָזט איהם פריי, האָפּקעט ער און שפרינגט און ווערט משוגע פאַר שמחה. כּוליע אַבער, פלעגט זיך רוהיג אַוועקזעצען אויפ׳ן הויפישען לייטער, אַדורכשטעקענדיג זיין אונטערשטען חלק צווישען איין שטאַכל און צווייטען, ווי אַ שטייגער עס פערשטעקען אָרימע באַלעבאָסטעס הינטער־צייט די אויסגעהאַקטע שויבען מיט זייערע שמאַטעס.

פאַרוואָס האָט ער פערבראַכט כּוליע זיין פרייע צייט אויפ׳ן לייטער, ווי אַ באָסע סמאַטע, וועלכע מען פלעגט אַרויס אויסצוטריקענען? פאַרוואָס איז ער נישט געגאַנגען ווי אַנדערע קינדער אין זיינע יאָהרען, זומערצייט צום שטאָטישען טייך און ווינטער־צייט צום גליטש? —

וואָלט מען עס היינט געפרעגט ביי כּוליען, וואָלט ער עס אויך נישט געוואוסט צו בעענטפערן. און אויב וואָלט ער שוין, ווי עס איז, געוועזען אַרויס געקומען מיט אַ תשובה, וואָלט עס געהייסען אומגעפעהר, אַז ער, כּוליע, איז שוין יעמאָלט געווען אַ חכם, אַ חריף און ס׳זענען איהם קיינמאָל אין קאָפּ אַריין נישט געקומען קיין קינדערישע שפילערייען.

דער בעשרייבער אָבער פון זיין לעבען, אַלס אַזעלכער, ווייסט אָבער לגמרי אַן־אַנדערע תשובה אויף די דערמאָנטע שאלות:

כּוליע, אמת, איז צו יענער צייט געווען אַ קינד און דווקא מיט באַכמעהר קינדערישען שכל פון אַלע קינדער אין זיינע יאָהרען, מעהר ווי איינמאָל איז זיין האַרץ איהם שיער נישט אַרויסגעשפרינגען פאַר בענקשאַפט און באַגעהר זיך צו גיין באָדען און גליטשען מיט אַנדערע קינדער צוגלייך. די מעשה אָבער איז, וואָס כּוליע איז צו יענער צייט געווען שטאַרק פערלויזט, ווייל נישט קיינעם פון זיינע אַפּוטרופּסים איז איינגעפאַלען אַ טראַכט צו געבען,

אַז אַזאַ מין כּוליע, וואָס פערמאָגט שוואַרצע, קלעפּיגע, לאַנגע האָר, ביז איבער דער נאָז, אַן׳איינציג שמוציג קינדער־העמדעל, וועלכעס וויקעלט איהם פאַסמעטאָווייז נאָר אַרום זיין לייב און איינציגע נאָר. אויסגעוואַקסענע קינדער־הייזלעך — אַז אַ אַזאַ כּוליע דאַרף מיט׳ן שכל זיין פערלויזט און זיי, די אַפּוטרופּסים זיינע, האָבען איהם דעריבער געלאָזט אַרומגיין מיט אַ צעפּרעסענעם, שמוציגען גוף, מיט האָר, גרויסע, געדיכטע און קלעפּיגע, וועלכע האָבען געראַיעט פון כּנים.

קינדער נאָר האָבען עס געוואוסט און אפשר האָבען דייערע טאַטע־מאַמעס עס זיי אונטער־געזאָגט און זיי האָבען כּוליען פון דייערע דלת אַמות מיט שטייבער פעריאָגט, ווי מען פעריאָגט אַ קרעציגען הונט.

אָט דאָס איז עס געווען די סיבה פון זיין קלעבען אָנ׳ם לייטער, ווי אַ נאַסע סמאַטע, וועלכע מ׳פלעגט אַרויס אויסצוטריקענען. אָט דאָס איז עס געווען די סיבה, וואָס ער איז נישט געגאַנגען זומער־צייט צום שטאָטישען טייך און ווינטערצייט צום גליטש.

זיצט ער, כּוליע, אין די פרייטאָגדיגע באַכמיטאָגן אויפ׳ן לייטער צווישען שטאַפּעל און שטאַפּעל, אין דעם קליינעם מוח וויקעלט זיך מיט אַ מילבען־גאַנג אַ קנויל פערקלעפּטע געדאַנקען, פון וועלכע כּוליע בעמיהט זיך מיט אַלע כּוחות אויסצוגעפינען דעם עק, אַן׳אָנהאַלט אַ דאַנק וועלכען ער זאָל קענען דעם קנויל אויסציהען אין דער לענג, ווי אַ טעלעגראַף־טאַשמע, כּדי שפּעטער צו קענען גלייך איבערלייענען, אָבער וואָס מעהרערע עס אַרבייט כּוליע איבער דיין געדאַנקען־קנויל מיט זיינע קורצע און אומבעהאָלפענע מוח־פינגער, וואָס קלעטער־פיקער, און וואָס פאַמעליכער עס ווערט דער קנויל אין זיין גאַנג.

דער אַקס, אַרום וועלכען כּוליעס געדאַנקען קנויל דרייט זיך, איז דווקא אַ גלייכער, אַ בולטער — געלד: כּוליע ווייסט (דאָס האָט ער שוין לאַנג מיט זיך אָפּגעמאַכט) ער מוז האָבען געלד און דאָס טראַכטען דייטס און דאָס פערשמורען די קליינע אייגעלעך, זענען טאַקע די צוויי שאַרפע פינטעלעך אונטער די צוויי גרויסע פרעגצייכענס:

1) וואו נעהמט מען געלד? 2) ווי אַזוי קומט מען צום ערשטען געלד, כּדי דערמיט ווייטער צו מאַכען געלד?

אַזוי האָט ער בפירוש אונטערגעהערט און אַרויסגערינגען פון די ביינאַכטיגע מאַן־און־ווייב שמועסען: „מיט געלד מאַכט מען געלד", געלד גייט צו געלד".

לויט דעם, ווי עס קען זיין לעבענסבעשרייבער כּוליען פון יענע יאָהרען, ווייסט ער, אַז כּוליע וואָלט געקענט אָפּזיצען אויף זיין לייטער, אַזוילאַנג ביז ער וואָלט די שטאַפּלען אַדורכגעריבען און ער וואָלט אויך גאַרנישט געקענט צוטראַכטען, ווען נישט דער צופאַל יענעם פרייטאָג נאָכמיטאָג מיט דער „בלויער מילך".

געווען איז שטאָט, צו יענער צייט אַ „סטאַרשי־סטראַזשניק" וועמען ס׳האָט זיך אויף דער לינקער האַק אָפּגעשטעלט אַ בלויער צייכען אין דער פאָרם פון אַ מילך, וועלכער זאָל זיך האָבען דערנומען צו איהם, לויט ווי אַלטע ווייבער דערציילען, דערפון, וואָס זיין מוטער, בעת זי איז געווען מיט איהם מעוברת, זאָל זי האָבען אין אַ טרפהנער יאַטקע צוגעגנבעט אַ קעלבערנעם לונג־און־לעבער, פאַר וואָס ווייער דער קצב האָט איהר אויסגעפּאַטשט די צורה מיט אַ בהמהשער מילך.

גענוי קאָנטראָלירען לאָזט זיך דער פאַקט נישט ווייל סיי דער קצב, סיי די בעל־דברטע לעבען נישט מעהר און סומך זיין זיך ווייטער דערויף, וואָס אַלטע ווייבער דערציילען איז אויך נישט איינגאַנצען קיין זיכערע זאַך.

זיכער איז נאָר דאָס, אַז דער „סטאַרשי־סטראַזשניק" האָט געהאַט אַזאַ פלעק אויף דער לינקער באַק, אַ דאַנק וואָס ער האָט זיך צווישען יודען געוואָרן צום נאָמען „בלויע מילך".

די „בלויע מילך" איז געווען אויסגעקאַכט אין דער גאַנצער שטאָט, ער האָט גענוי געפיהרט דעם רעגיסטער פון די באַלעבאַטישע יאָהרצייטען און טאַקע דערפאַר גענומען ביי די אויף בראָנפען, בכלל האָט ער געהער׳ט צום טיפּ „נאַטשעלסטוואָ" וואָס האָט געוואוסט וואָס ביי יעדען אין טאָפּ קאָכט זיך או זפאַר אַ צווייער־גילדען האָט מען געמעגט אַפילו אַ מענש דערהרגענען אונטער זיינע פּלייצעס.

מאַכט זיך אַמאָל אַ מעשה, אַז ביי דעם גויאַרשען שמיד אַ שכן פון דעם קליינעם, בייזען שוס־טערל, איז לעבעדיגערהייט אַוועקגעקומען אַ האָן, וועלכער איז ביז אַ מינוט פאַרן פערשוואונדען ווערען, געשטאַנען צוגעבונדען פאַר איין פוס צום צויב פונ׳ם גערטענדל.

די שמידיכע, אַ כלבטע פון אַ גויע, האָט געהאַלטען נישט אַנדערש, נאָר די יודישע שכנים, האָבען עס איהר אָפּגעבינדען דעם האָן און איהם געקוילעט לכבוד שבת. איז זי געלאָפען אין מאַרק אַריין, אַזוי ווי זי איז געשטאַנען און געגאַנגען אַ צעלאָזענע און אַ באָרפיטע, אויפגעוועקט דאָרט ערגעץ די „בלויע מילך", און מכבד זייענדיג איהם מיט בראָנפען ביי דער גראָבער רבקה אין שענק, האָט זי איהם געהייסען אויסזוכען איהר האָן צווישען די יודישע שכנים און איהם צוריקברענגען אַ לעבעדיגען אָדער אַ טויטען.

מילא האָט ער געזוכט, אַ־ייינגעשטעקט די נאָז אין יודישע שטובען, און אויסגעטייטשט די פערשידענע ריחות וועלכע האָבען זיך פון די קוכען דערטראָגען אויף זיין שטייגער.

— טעמערע, האָסט דיר די קישקע פערגעסען צו וואַשען — פע, שטינקט!

— יאָ־עס, פּוּענץ, איידער מ׳שטעלט איהר צו צום קאָכען, דאַרף מען שווענקען אין זיבען וואַסערען און נישט לאָזען קאָכען און אַנסרחהנען אַ פולע שטוב!

אָט אַזעלכע און דער אַרט בעמער־קונגען האָט די „בלויע מילך" געמאַכט איבער יודישע קוכען, ווייבער האָבען געפּטלט זיסטע חלומות צו זיין קאָפּ און ער האָט דעם האָן נישט געפינען.

געפינען האָט ער גאָר כּוליען אויף זיין לייטערדיגע געזעס. ער האָט מיט׳ן פּיס אַרויסגע־שטיפּט זיין געזעס פון צווישען שטאַפּעל און שטאַפּעל, און גענומען איהם בעטראַכטען, אַנהויבענדיג פון די קורצע, קרעמפּע און אַפּיסעל קרומליכע באָרפיסע פיס, דעם הויכען, אַרויסשאַרצענדיגען ברוסטקאַסטען, וועלכער האָט זיך ווי אַרויפגעוועצט אויף דעם קליינעם, איינגעפאַלענעם בויך, דאָס קליינע קעפּעל, וואָס האָט זיך קוים אַרויסגעזעהען פון צווישען די צוויי שפּיציגע פּלייצעס, ווי עס זעהט זיך קוים אַרויס אַ קוימענדעל פון צווישען אַ שטרוי בעדעקטען דאַך פון אַ דאָרפישער כאַלופּע.

בעטראַכט איהם פון אונטען אַרויף און פון אויבען־אַראָפּ, האָט זיך די „בלויע מילך" אָנגעהויבען צו טרייסלען פאַר געלעכטער:

— כּוליע, דו ממזר איינער! האָסט אַ קליינעם, אָבער אַ ממזרישען קאָפּ! האָסט זיך אַריינבעקומען צווישען יודעלעך, קעלבערנע קעפּלעך קאָכען זיי דיר, מערן־צימעסן — אַ רוח אין די מאַמען אַריין!

כּוליע האָט געוואוסט, אַז די „בלויע מילך" איז אַן׳אייגענער מענש, נישטאָ וואָס צו שרעקען זיך, האָט ער אַ־ייינגעשטעקט די האַנט אין בוזים, געקראַצט זיך און תמצוואַטע מיטגעלאַכט.

— אַ, דו גבהשער זון, אַ רוח אין דיין מאַמען אַריין! לייז האָפסטו דאָך צו האָבען איינער אַליין, וויפיל די גאַנצע שטאָט יודעלעך צוזאַמען, אַ נו, גיב זיך נאָר אַ קראַץ!

דער רעזולטאַט איז געווען אַ הערליכער, זיי זענען פון קאָפּ איהם געפאַלען ווי בלעטער פון די בוימער הערבסטצייט, און אַ שטאַרקען ווינד, אַזש די „בלויע מילך" איז פאַר שמחה אונטערגעשפּרינגען און האָט אַלע שכנים צוזאַמענגערופען.

כּדי אָבער נישט בחנם צו געניסען פון אַזאַ הערליכען שפּעקטאַקל, האָט ער כּוליען צוגעזאָגט פון ביים אַוועקגיין אַ קופּערנעם צענער, וועלכען כּוליע האָט מיט דער געשיקטקייט פון אַ מאַלפּע אויסגעכאַפּט און איהם הייס און פעסט צוגעדריקט צו זיין באַקעטען און צעפּרעסענעם לייב

——§§§[]§§——

די שלאָפיגע קראַנקהייט

מעדיצינישע שמועסען

פון ד"ר וו. קאַנטאָר

די שלאָף־קראַנקהייט איז אַ פערהעלטניסמעסיג נייע קראַנקהייט. סימפּטאָמען פון דער קראַנקהייט זענען פאָרגעקומען אין אָנפאַנג פון אַכצענטען יאָהרהונדערט אין דייטשלאַנד. און ביים סוף פון ניינצענטען יאָהרהונדערט אין זידליכען טייל פון אייראָפּע, בעשטימטע פעלע זענען פאָרגעקומען אין לענדער סיי אין עסטרייך און סיי אין ענגלאַנד, אָבער מען האָט עס דאַן אָנגענומען אַלס אַן׳אַנדער קראַנקהייט. ערשט אין ניינצעהן אַכצעהן ווען עס איז פאָרגעקומען אַן׳עפּידעמיע פון דער קראַנקהייט האָט מען שטודירט די סימפּטאָמען און גענוי בעשריבען די קראַנקהייט.

די קראַנקהייט האָט איצט אַרויסגערופען אַ בעזונדערען אינטערעס ווייל עס האָט ווידער אָנגענומען אַן׳עפּידעמישען כאַראַקטער, נאַטירליך, האָט זיך יעדע שטאָט מיט אַ בעדייטענדער בעפעלקערונג אַ געוויסע צאָהל פעלע יעדען יאָהר. צום ביישפּיל, אין ניו־יאָרק זענען פאָרגעקומען זיבען און ניינציג פעלע אין ניינצעהן איין און דרייסיג, פיער און פופציג פעלע אין 1932.

און באמת איז טאַקע דאָ זיך וואָס צו שרעקען פאַר דער קראַנקהייט, ווייל נישט נאָר איז עס אַ לעבענסגעפאַהר נאָר, אין אַנדערע פאַלען פערואורזאַכט עס קאָמפּליקאַציעס, וועלכע זענען אַמאָל נאָך ערגער ווי דער טויט. די קראַנקהייט גרייפט אָן צוגלייך מענער און פרויען, די מעהרסטע פאַלען קומען פאָר ביי יונגע מענשען, צווישען צוואַנציג און פערציג, גראָד פערקעהרט ווי אין די פאַלען פון קינדער־פּאַראַליז, וועלכע מען זעהט הויפּטזעכליך צווישען קינדער. און ביי דער געלעגענהייט וויל איך קלאָר מאַכען, אַז עס עקזיסטירט נישט קיין פערבינדונג צווישען די צוויי קראַנקהייטען און אין קיין פאַל האָט אַן׳עפּידעמיע פון איין קראַנקהייט נישט געוויזען קיין פערמעהרונג פון דער צווייטער קראַנקהייט.

און אַלע פאַלען פון דער שלאָפיגער קראַנקהייט ווערט אָנגעגריפען דער מאַרך. בעשטימטע

סמנים פון ענטצינדונג קאָן מען געפינען אין כמעט יעדען פאַציענט, וועלכער שטאַרבט פון דער קראַנקהייט. דער פערנעהם פון דער ענטצינדונג איז נישט פערזעלבער אין יעדען פאַציענט., אָבער דער טייל פון מאַרך און דער טיף פון דער ענטצינדונג איז כמעט אימער דער־זעלבער.

די קראַנקהייט פאַנגט זיך אָן אויפ׳ן זעלבען שטייגער, ווי יעדע פערקיהלונג — פיבער, קאָפּ־שמערצען, מידקייט, אַ שטייפקייט אין רוקען און שמערצען איבערן קערפּער, אין אַ סך פאַלען קומט אַפילו פאַר אַן׳ענטצינדונג פון די אויגען. אָט די ערשטע סימפּטאָמען קאָנען אָנהאַלטען פון עטליכע שטונדען ביז אַ וואָך און דאַן זעהט מען די מעהר בעשטימטע סימפּטאָמען. דער פּאַציענט ווערט שלעפריג. אין די לייכטע פאַלען איז דעם פּאַציענט לייכט אויפצוּוועקען. אין דער זעלבער צייט ווען די שלעפעריגקייט קומט אָן, בעקלאָגט זיך דער פּאַציענט אָפט, אַז ער זעהט צוויי אַנשטאָט איינס, דאָס איז צוליב דעם, ווייל עס קומט פאָר אַ פּאַראַליז פון די אויגען, וועלכע מען קאָן אָפט מערקען דורך דעם, ווייל איין אויג זעהט אויס קלענער ווי דאָס צווייטע, דער פיבער איז פון הונדערט ביז הונדערט פיר און האַלט אָן עטליכע טעג. דער פּולס און דאָס אָטעמען פערבלייבען ווי אין אַ געוועהנליכען פיבער, ווען די קראַנקהייט פּראָגרעסירט. ווערט דער פּאַציענט גאַנץ אַפּאַטיש, אַ חוץ דעם וואָס ער קלאָגט זיך אָפט אויף קאָפּ־שמערצען, די שוואַרץ־אַפּעל פון די אויגען זענען נישט גלייך און עס זעהט אויס, אַז די מוסקולען פון פּנים איז שווער צו ריהרען.

די גאַנצע קראַנקהייט האַלט אָן פון צוויי ביז צעהן, אָדער אַפילו צוועלף וואָכען. אָבער אין אַ סך פאַלען פערבלייבען געוויסע שוואַכקייטען אין די מוסקולען, אָבער די ערגסטע קאָמפּליקאַציע ווייזט זיך אין אַ יאָהר אָדער אַמאָל אין צוויי יאָהר נאָך דער קראַנקהייט, דער קוק פון די אויגען ווערט טעמפּ, דער גאַנג און די שפּראַך אַ כאַראַקטעריסטיש לאַנגזאַמע, און דער גאַנצער אויסזעהן איז פון נישט קיין נאָרמאַלען מענשען. די קאָמפּליקאַציע האַלט זיך אין פערערגערען. מיט דער צייט, די בעהאַנדלונגען העלפען פערהעלטניסמעסיג אַ קליינעם פּראָצענט.

ביז איצט איז נאָך קיין ספּעציפישע מעדיצין פאַר דער קראַנקהייט נישט געפונען געוואָרען, און בעהאַנדלונגען זענען טאַקע דערפאַר דאָ זעהר פיל, איך וועל דאָ בלויז דערמאָנען די נויטיגסטע.

ערשטענס איז נישט נויטיג דעם פּאַציענט צו האַלטען אָפּגעזונדערט. ווייל עס איז צווייפעלהאַפט אויב די קראַנקהייט איז בכלל אַן׳אמת אַנשטעקענדיגע, און צווייטענס איז עס שווער דורכצופיהרען צוליב דעם ווייל די קראַנקהייט איז אַזאַ פערלענגערטע, אָבער עס איז ראַטזאַם צו האַלטען דעם נאָז און האַלז אַזוי ריין ווי מעגליך, ווייל עס איז בעשטימט אַז די קראַנקהייט פאַנגט זיך אָן פון דאָרט.

אַרויסנעהמען די פליסיגקייט פון רוקען־מאַרך און אַריינשפּריצען אין די מוסקולען פון זעלבען פּאַציענט, איז אָפט אַ בעזונדער מיטעל, וועלכער ברענגט ווייניג רעזולטאַטען.

איינשפּריצונגען פון פערשידענע סערומס האָבען אויך געגעבען גאַנץ צווייפעלהאַפטע רעזולטאַטען, בלויז די בעהאַנדלונגען פאַר די מילדע פּאַראַליז — סימפּטאָמען, וואָס פערבלייבען, טוען אמת גוטס.

——:O:——

קאַפּריזען

פון יואל סלאָנים

אין איהר פלאַנטער פון קאַפּריזען
האָט זי מיך געפאַנגען;
און איך פיהל זיך גוט.
ווי האָט מיין נשמה איינגעוווּנגען,
און דורך איהר אַריינגעדרונגען
אין מיין בלוט...

שרייט אַרויס פון מיר מיין וועהטאַג,
אין איהר פלאַנטער פון קאַפּריזען
שרייט אַרויס מיין ליד,
דאָך איך פיהל זיך אַזוי גליקליך —
העכער, העכער פון מיין וועהטאַג
שרייט אַרויס מיין פרייד...

איך האָב געהאַט אַמאָל אַ מיידעל,
שוואַרצע האָר און ווילדע בליקען,
און אַ האַרץ פון שטיין;
האָבען פריינד געהאַט רחמנות,
דאָך דאָ לאַכען פון מיין האַרצע
ד׳העכער פון געוויין...

און די שטאָט, ווי יענע מיידעל
מיט די צאָהללאָזע קאַפּריזען,
האַלט מיין האַרץ אין שטריק;
דאָך איך פיהל זיך אַזאַ פרייע
און אין נעצען פון קאַפּריזען
זינגט אַרויס מיין גליק...

פיניעלע מזיק

גוט לשון

כ'זאג ענק, יאַטען, אַז ס'גייט זיך שוין טאקיש אין אַ מיגל. אַז איך זאג ענק, אַז מ'בעדארף די קנאַלטוערס פערקיפּען, ווייס איך וואָס איך רעד. איך בין נישט געריהרט אָפּן אַזקעסטעל.

צ'ווייסט ניש וועמען איך מיין? איך מיין די ווילקע קנאַלטוערס, זיי האַלטען אין איין גרונטעווען קומיטעטען און טשאַקען די פּאָויעטזשע, זאָבן גאָה ווייניג בענקלען מיט שליפּעס, אָבן זיי זיך בעגרונטעווען: אַ היטלער־קומיטעט און מ'האַלט אין איין היטלערעווען, צ'הערט, וואָס איך, פיניעלע זאָג? אַז היטלער וואָלט אַ קוק־געטון אַף די העלדן וואָס קעמפן מיט איהם, וואָלט ער צעפּלאַצט געוואָרן פון גילאַכטער...

צ'אָך געזעהען, וואָס סאַרע רוכאָוויסקע זיי אָבן גימאַכט. אַ גאַנצע קאַשע אָבן זיי דאָה פערקאָכט. האַלטן זיך אין איין אַרומראַסן באַ די נעו, צ'אָך גיזעהען וואָס די טוט זיך אַפּ מיט דעם ביסל יושקע פאַר די פּליטים פון דאַטשלאַנד? גוויסן לעניכים שראַט: — קעי סוף און די קומיטעט־ניקעס זאָגן לוי מיט אַ ספּאָדניק. נעמט גוויסן לעניכעס און הייסט די פּליטים עסן וואַטער—אַ האַעז וואַטער.

און די מאַנסע מיט'ן פּיקלינג? וואָס זאָגט ער ניש צו די מאַנסע מיט'ן פּיקלינג? ערשט אָבן די קומיטעט־לאַט געשריגן: די פּיקלינגען וועגען דאָטשן! צ'זאָלט נישט עסן די דאָט שע פּיקלינגען!! ווער ס'עט עסן אַ שטיקעל מילעכער פון אַ פּיקלינג, דער וועט זאָן אַ גימיינער פּענטאַק. איך אַליין אָב אָכעט ליב אַ מילכיקן פּיקלינג, נו, זאָל איך שטאַרבן אַ טאָיטער צי איך אָב אַפּיליק גיוואָלט שמעקן צי אַ פּיקלינג. און וואָלט איך אייִ.עם פון מיינע יאַטן פון שמאָלן געסל גיפּאַקט זינדיגן מיט אַ פּיקלינג, וואָלט ער גיכאַפּט ליאַפּעס.

נו, וואָס טון די קומיטעט־לאַט? דרייען זיי זיך מיט איינמאָל איבער דעם דאַשעק, און זאָגן — מ'מעג שוין! איבערגאַכט איז דער טרייפענער פּיקלינג געוואָרן קושער. מיט איינמאָל איז דער דאַטשער פּיקלינג גיוואָרן — אַ ענגלענדער, און אַן ענגלענדער איז קושער.

נו, פרעג איך ענק, זאָגט ען אַליין, בין איך נישט קושער גיראַכט, וואָס איך שרא, אַז מ'דאַרף די אַלע ווילקער קנאַל־טוערס פערקיפען?

אַי, הערין ען, יאַטן, ווען איינער פון די ווילקער קנאַלטוערס זאָל זיך נאָר אַדוואַזשען צו ווייזן אין שמולן געסל — ווי אַ הערינג על איך עהם צו טרייבערן!

ב

———88|888———

יורידישע פראגע

צו אונזער יוריסט

פאַניע מעצענאַשע, כ'האָב איך געוואָלט פרעגן, צי אַיינפיהרען דעם אויסאַנד סקאַרבאָווי אין אַ טעו'ה, איז אַ פערברעך?

ענטפער פון יוריסט: ליבער לעזער — דאָס איז אַ קונץ.

ווער קאָן דאָס וויסען?

טראַמוואַי־בעגעגענישען

אין טראַמוואַי פאָהרט די 45־יעהריגע פרייליין מאַלווינאַ זאַקענבענדעל, אַ לעהרערין פון אַ פאָלקסשולע.

אין טראַמוואַי קומט אַריין אַ מאַן אין די מיטעלע יאָהרען און בעגריסט זיך העפליך מיט דער פאַננע זאַקענבענדעל.

די פאַננע זאַקענבענדעל האָט צוריק געגריסט ס'איז אָבער געווען קענטיג, אַז זי ווייסט נישט ווער דער גריסער איז.

— איהר דערקענט מיך נישט? האָט דער אונבעקאַנטער בעקאַנטער זי געפרעגט.

— אַהאַ, איהר זענט מסתמא דער פאָטער פון איינעם פון מיינע קינדער — האָט די פאַננע זאַקענבענדעל געזאָגט.

— ס'איז גאַנץ מעגליך, האָט דער מאַן געענטפערט.

איפּ'ן פיש־מאַרק

ווייבער פּלוידערען

— איך זאָג איהן, פרוי רייבלעקין, איך האָב גרויס נחת פון מיין טאָכטער, שטעלען זי זיך נאָר פאָר אַזאַ זאַך: פאַראַיאָהרען איז זי געווען אין זאַקאָפּאַנע, האָט זי זיך בעקענט מיט אַ יונגענמאַן אויף דער פערטער וואָך איז געווען אַ וואָרט, אויף דער זעקסטער וואָך האָט זי תנאים געשריבען, און אין 9־טען חודש האָט זי חתונה געהאַט.

ווען אַ ווירט ווערט אַ לאָקאַטאָר

אַ פערשוין וואָס ווייסט מיט וואָס עס שמעקט

ערשטער ווירט: איהר, פאַניע האַטשינדער, זוכט אין מיין הויז פאַר זיך אַ וואוינונג, איהר האָט דאָך אַן אייגען הויז, פאַרוואָס וואוינט איהר נישט אין אייער אייגען הויז?

צווייטער ווירט: איך וועל אייך ערקלערען: ערשטענס איז אין מיין הויז טייער דירה־געלד, און ס'צווייטע איז דער ווירט פון מיין הויז אַ גרויסער פאַסקודניאַק.

די בעטריבטע אלמנה

נאָכ'ן טויט זאָגט זי אויך פאַר'ן מאַן

אלמנה (צום מצבה־קריצער): פאַניע מייסטער, זעהט אַז דער אויפשריפט אויף דער מצבה זאָל זיין מיט גרויסע אותיות, ווייל מיין מאַן איז געווען קורצזיכטיג, און קליינע אותיות וועט ער ניט דערזעהן.

דאגות פון א מוטער

אז דער זוהן וויל זיין א זעלנער

יונגעלע (צו דער מוטער): מאַמעשי, איך וויל אויך זיין אַ זעלנער.

מוטער: אויב אַזוי, וועט מען מוזען אַנזאָגען די דינסט.

ארימע שוויגערס, נעביך!

דער פארזיכטיגער גאנאיידעם

פרוי: צו וואָס האָסטו אויסגעשניטען פון דער צייטונג דעם אַרטיקעל אַ מיטעל צו לעבען 100 יאָהר?

מאַן: ווייל איך וויל נישט, אַז דיין מאַמע זאָל דאָס לייענען.

ער האט צייט

צו קומען דעם דריטען חודש

שעף (צום ניי־אַנגאַזשירטען בוכהאַלטער): דעם ערשטען חודש וועט איהר בעקומען 150 זל. אַ חודש, דעם צווייטען חודש — 200 זל. און דעם דריטען חודש — 300 זל.

בוכהאַלטער: אויב אַזוי, וועל איך קומען דעם דריטען חודש.

דער קונדס

הומאָר ● סאַטירע ●

צוזאַמענגעשטעלט פון אַב—נעק ●

ביילאַגע צום „נייעם פאָלקסבלאַט“ נומער 246 — פרייטאָג, דעם 27 אָקטאָבער 1933

די רביצין־פראַגע אין לאָדז

יודענע: איך ראָט דעם ראַבינאַט צו מאַכען מיין מאַן, אַטאַ דעם „הדרת פנים“ פאַר אַ רב אין לאָדז. אַז מיין מאַן וועט זיין רב, וועט לאָדז האָבען די אמת'ע רביצין...

פּאָליטיק פון דער וואָד

פראַנצויזישע רעגירונג איז שוין אין דימיסיע און איצט, וואָס זויל-עי!?

ווען יועט פראַנקרייך אַנטקעגנשטעלען היטלערן? אויך אַ היטלער?

אין דער פּאָליטיק קומען פאָר קוריאָזען און אַזעלכע געשעהענישען אויף וועלכע מען האָט זיך נישט גערעכנט.

פאַר וואָס זאָל פראַנקרייך איינגענטליך נישט אַנטפערען מיט היטלעריזם — אין דער פּאָליטיק? און פאַר וואָס זאָל ענגלאַנד נישט ענטפערן מיט היטלעריזם אויפ'ן דייטשען היטלעריזם?

און אַמעריקאַ פאַר וואָס זאָל נישט ענטפערען מיט היטלעריזם? ב

דאָס זענען פראַגען מיט וועלכע די פעלקער-ליגע וועט זיך דאַרפען פערנעהמען.

דייטשלאַנד איז מיט'ן היטלעריזם אַוועק צו אַזאַ „וואוילשטאַנד" אַז אַנדערע לענדער דאַרפען זיך אָפּלערנען.

אַמעריקאַ, ענגלאַנד, און פראַנקרייך לערנט זיך ביי היטלער'ן...

מיר רעדען צו דיפּלאָמאַטיש, מיר זענען דאָך עפּעס פּאָליטיקער!

דעם קאַמאַרניקס קרענק

ער האָט אַ זאַיענטשע אויף די לונגען

צום דאָקטאָר קומט אַ פּאַציענט פון פאַך אַ קאַמאַרניק און בעקלאָגט זיך, אַז אַ זייט שטעכט איהם.

נאָך אַ גענויע אונטערזוכונג, זאָגט דער דאָקטאָר צום פּאַציענט:

— איהר זענט ערנסט קראַנק.

— וואָס איז מיר? — פרעגט דער חולה.

— אייך לונג האָט דער דאָקטאָר געזאָגט, איז אין זאַיענטשע, איהר דאַרפט אייך היטען, ס'זאָל זיך נישט מאַכען אַ זאַיענטשע פון דער צווייטער לונג.

דער קאָפּ פון דער פעלקער=ליגע

יודען אין דער קונסט-גאַלעריע

אין דער קונסט-גאַלעריע שטעהען צוויי יודען און בעטראַכטען אַ פיגור אָהן אַ קאָפּ.

— ווער איז דאָס סאַרע ווענוס? — האָט איינער געפרעגט.

— רעד נישט קיין נאַרישקייטען! דאָס איז נישט קיין ווענוס, דאָס איז אַ פיגור פון דער פעלקער-ליגע! דו זעהסט נישט, אַז זי האָט קיין קאָפּ נישט ?

גערעאַטענע קינדער

פון ביידע געשלעכטען

איך האָב אַ בעקאַנטען האָט ער אַכט זיהן. דער עלטסטער איז אַ דאָקטאָר אין דער גמינע, און דער צווייטער — איז אויך אַ שוטה. דער דריטער איז אַ שאַצער אין אורזשאַנד, און דער פערטער — איז אויך אַ גראַנדאָווניק. דער פינפטער איז אַ באַנק דירעקטאָר, און דער זעקסטער — זיצט אויך אויף דער מילשאַ. דער זיבעטער איז אַ שרייבער, און דער אַכטער — איז אויך אַנ'אביון.

— און איך האָב אַ בעקאַנטען, האָט ער ווידער אַכט טעכטער. די עלטסטע איז אַ לעהרערין, און די צווייטע איז אויך נישט קיין לייט. די דריטע איז אַ מאַניקורשיסטקע און די פערטע — איז אויך אַ צולאָזענע. די פינפטע איז אַ מענאַשאַטקע, און די זעקסטע האָט אויך אַ טייך קאָכאַנקעס. די זיבעטע איז אַנ'אַדוואָקאַט און די אַכטע — איז אויך אַ פליאַדער.

די רעכנונג פון א פּאַרטענצער

איבערגעכאַפּט פון „קונדס"

דעם „קונדס" איז געלונגען איבערצוכאַפּען אַ רעכנונג וואָס אַ פּאַרטענצער פון אַ היגען קאַפּעליע האָט צוגעשיקט צו אַ בעקאַנטער לאָדזער יונגער מענדשאַנקע:

אָט איז דער אָריגינאַל-רעכנונג:

פאַר'ן טאַנצען דעם פאָקסטראָט — 3.50 זל.

פאַר'ן אָפּפיהרען אין דער גאַרדעראָבע און פאַר'ן אָפּפיהרען און דער גאַרדעראָבע און פאַר'ן דערלאַנגען דעם מאַנטעל — — 1.00 זל.

פאַר דריי מאָל קושען די האַנד צו 50 גר. אַ מאָל — — — 1.50 זל.

פאַר'ן מיטפאָהרען מיט'ן אויטאָ ביז צום טיער און פאַר'ן קלינגען צום סטרוזש — — 2.00 זל.

פאַר באַלאַמוטשען אַנדערהאַלבען שעה אין קאַבינעט צו 3 זל אַ שעה — — — 4.50 זל.

פאַר 8 קאָמפּלימענטען צו 75 גר. אַ שטיק — — — 6.00 זל.

21.50 זל.

10 פּראָצ. קריזיס-שטייער — — 2.15

צוזאַמען — — 25.65 ל.

בעמ.: אויב די רעכנונג וועט פון דער גנעדיגער פרוי נישט רעגולירט ווערען, וועל איך מיר ערלויבען די רעכנונג איינצומאָהנען ביי אייער ליבען מאַן.

מיט אַכטונג

מאַניעק פּאַרטענצער.

א שוך אויף א לאַפּטשע...

אַ ליבעס=בריוועל) ● פון ב. קאָוונער

זי שרייבט צו איהם:

„ליבער מאָטעל: עס קומט מיר אַ מזל-טוב. איך האָב לעצטע זונטאָג חתונה געהאַט מיט איציקען. איך האָב געמוזט חתונה האָבען. די שולד איז דיינע, נישט מיינע.

פערגעס נישט, אַז איך בין אַן עלענדע, אַנ'אָרימע יתומה, אָהן אַ טאַטען און אָהן אַ מאַמען, אָהן אַ היים און אָהן אַ פריינט — איך האָב זיך נישט געקאָנט העלפען... איך וויל האָבען, אַז דו זאָלסט מיר מוחל זיין. דו ביזט דאָך אַ גוטער, אַ ווייכער מענש... די גוטע טעג, וואָס מיר האָבען ביידע געהאַט, וועל איך קיינמאָל נישט פערגעסען.

דיין פריידעל".

ווען מאָטעל האָט איבערגעלייענט דאָס דאָזיגע „חתונה-בריוועל", האָט ער אַלץ אויסגעקריגט און אַ זיפץ און האָט געחלש'ט אַ פּאָר מאָל. ער וואָלט געחלש'ט מעהר ווי אַ פּאָר מאָל, נאָר ער האָט קיין כוח נישט געהאַט, מחמת מאָטעל איז, נישט פאַר אונז געזאַגט, אַ שלאַפער יונגער-מאַן, קוים וואָס ער דערכעט.

„ווען ער האָט איבערגעלייענט האָט ער זיך צעוויינט ווי אַ קינד און דערנאָך, ווען ער האָט זיך אַביסעל בערוהיגט, האָט ער זיך אַוועקגעזעצט און אָנגעשריבען צו זיין געוועזענער געליבטע אַ בריוועל:

„טייערע פריידעל!" (אַט אַזוי האָט ער אָנגעהויבען, טייערע פריידעל)!!

„ווען איך האָב איבערגעלייענט דיין בריוועל, האָב איך צוויי מאָל געחלש'ט און איין מאָל געוויינט. איך האָב זיך נישט געקענט העלפען. דער קלאַפּ איז געוועזען צו שטאַרק פאַר מיר. איך גלויב זיך נאָך איצט אויך נישט, אַז דו זאָלסט אַזוי האַנדלען. דו, אַזאַ קלוגע, אַזאַ פיינע און אַזאַ אינטעליגענטע מיידעל!

נישט אַנדערש ווי דו ביזט אַרונטער פון זינען!

„דו פערגעסט זיך, אַנגים, אַן דיין שבועה, וואָס דו האָסט מיר געגעבען אין פּאַרק דעם צווייטען טאָג ראש-השנה

„הייבט די נעכט, וואָס מיר האָבען ביידע פערבראַכט! די נעכט אַרום דעם סקווער!! די נעכט איז די אַליען, און מיין צימער — געהסטו און לאָזט מיך שטעהן אָט אַזוי-אָ...

און דו האָסט חתונה מיט איציקען, מיט דעם לאָכודרע, מיט דעם לאַפּעצאַן, מיט דעם ליטוואַק, וואָס טויג נישט, נישט צו קידוש, נישט צו הבדלה! נישט ער האָט שכל, נישט ער איז אינטעליגענט, נישט ער האָט אַ פרנסה אין האַנד און נישט ער מאַכט אַ לעבען!

„טאָ, וואָס-זשע איז דאָ די גרויסע מציאה, וואָס דו האָסט אַ יינגעכאַפּט איינגרייסער?

„ער איז פונקט אַזוי קראַנק ווי איך, הוסט ווי איך, האָט די טשאַכאָטקע, אַרבייט נישט, אַזוי ווי איך, און שכל האָט ער ווינציגער פאַר מיר, אַ סך ווינציגער! איך קען כאָטש לייענען אַ יודישע צייטונג, שרייבען אַ יודיש בריוועל, אָבער ער קען דאָס אויך נישט. מיך איז בלויז אָנגעריסען איין לונג, ער, אָבער איז געכאַפּט אויף ביידע לונגען.

„ער דאַרף האָבען אַ סאַניטאָריום און איך דאַרף האָבען אַ סאַניטאָריום.

„ער האָט נישט קיין אַפּעטיט, און איך האָב נישט קיין אַפּעטיט.

שבת הגדול און קורצער פרייטאָג

שבת הגדול: זאָג מיר, קורצער פרייטאָג, ווער האָט איינגענטליך אונטערגעצינדען דעם רייכסטאַג?

קורצער פרייטאָג: היטלער אַליין האָט איהם אונטערגעצינדען

שבת הגדול: ער איז דען געווען אַ סעקורירט? קורצער פרייטאָג: אַך!

שבת הגדול: טאָ וואָס איז געווען דער שכל פון אונטערצינדען ?

פליסיגע שילער

צוויי קינדער ליגען אין דער פריה אין בעט, זאָגט איינער צום צווייטען:

— דודל, דודל, אויב מיר וועלען זיך באַלד נישט איבערוועקען, וועלען מיר פערשפעטיגען אין דער שולע.

קאָנצענטראַציע

אין היטלערלאַנד

אין דייטשלאַנד זאָגט מען, קאָנצענטרירט זיך אַלץ אין קאָנצענטראַציע-לאַגער.

א סעקרעטאַרקע מיט מעלות

— איך האָב אַנ'אידעאַלע סעקרעטאַרקע, האָט זיך געריהמט דער אַדוואָקאַט ז. אין איהר דיסקרעציע בין איך פולשטענדיג זיכער. ראשית פערשטייט זי נישט וואָס זי שרייבט, והשנית ווייס זי נישט וואָס זי שרייבט.

בחורישע פילאָזאָפיע

— זאָג מיר, וואָסע'ס מיינונג האָסטו וועגען פערלאָבונג בכלל?

— איך מיין, אַז וואָס לענגער מ'איז פערלאָבט אַלץ ווייניגער איז מען פערהייראַט.

צו מאַרקאָני'ן

— האַללאָ! האַללאָ!! איז דאָס דער הער מאַרקאָני? וואָלט איהר מיר נישט געקענט פון דער ווייטען אָנצינדען מיין עלעקטרישע לאָמפּ, ווייל די עלעקטראָווניע האָט מיר אַ אָפּגעדרעהט דעם ליכטשניק!

ווער האָט אַזאַ אייזערנעם זכרון?

צווישען יונגע ווייבלעך

— מיין מיינונג איז, אַז נאָך דער חתונה דאַרף מען דעם מאַן דערציילען וועגען אַלע פריהערדיגע ליבעס און סימפּאַטיעס.

— איך מיין, אויך אַזוי, אָבער ווער האָט עס באַלד אַזאַ אייזערנעם זכרון? — האָט די צווייטע געענטפערט.

„נישט ער האָט אַ מלאכה אין האַנד, נישט איך האָב אַ מלאכה אין האַנד.

„ער שטאַרבט פאַר אַ גראָשען און איך שטאַרב פאַר אַ גראָשען.

„טאָ, וואָס-זשע האָסטו, טייערע פריידעל, אויסגעטון? האָסט פערביטען, הייסט עס, אַ שוך אויף אַ לאַפּטשע! אַ שמאַטע אויף אַ טראַנטע.

„געוואַלד, פריידעל, וואו איז געווען דיין שכל?

איך קען דיך גאָרנישט פערשטעהען!

„דו האָסט מיר אַלע מאָל געזאָגט, אַז איציק איז געגען מיר אַ גאָרנישט, אַ שלימזל; אַז דו קענסט איהם גאָר נישט אָנקוקען; ער איז אַ נודניק, אַ גאָרנישט; אַז ווען דו זעהסט איהם אין גאַס, דרעהסטו זיך אַוועק, ווייל דו זאָלסט זיך מיט איהם נישט בעגעגענען; אַז דו קענסט נישט פערטראָגען זיין „סעדאַן", דאָס, וואָס ער רעדט מיט'ן „סין", ווייל ער זאָגט „פיס אויף פיש און פאַפעס אויף שבת; געסאַכטען אַ ציקען; געסאַכטען אַ כוסטער; געגאַנגען צום סטייטען, און נאָך אַזעלכע ווערטער. דו האָסט תמיד געלאַכט פון איהם, חוזק געמאַכט, דו האָסט מיר אַליין געזאָגט, אַז גאָט האָט געהאַט אַ טעות, ווען ער האָט בעשאַפען איציקען. ער, זאָגט גאָט, האָט געוואָלט בעשאַפען אַ שעהנעם בחור, אַ קלוגען, אַנ'אינטעליגענטען, אַ געזונטען, איז דורך אַ טעות אַרויסגעקומען איציק!

„און איצט האָסטו מיט דעם טעות חתונה געהאַט! געוואָרען זיין פרוי, זיין חבר אין לעבען? געוואַלד, פריידעל, וואו זענען דיינע אויגען?

„אַנגים, אַז ליבע איז טאַקע בלינד!

„אמת, ווען דו וואָלסט חתונה געהאַט מיט מיר, וואָלסטו אויך נישט געמאַכט קיין גרויסע מציאה; וואָלסט אויך נישט געליאַקט קיין האָניג; דו וואָלסט אויך צעהן מאָל אַ טאָג געפאַלען אויפ'ן פּיסק און נישט געהאַט קיין קליידעל אויפ'ן לייב, און וואָלסט בעדאַרפט געהן אַרבייטען פאַר מיר און מיך מפרנס זיין, אָט דאָס איז אמת. אָבער איך בין דאָך אָבער אינטעליגענט... איך האָב דאָך מעהר שכל פאַר איהם, דאָך אַ סך וויכטיגער פאַר איהם, האָב נישט קיין טעות, בין איך טאַקע מיט דריי אָדער פיר יאָהר יונגער פאַר איהם, און אפשר מיט גאַנצע פינף.

„יאָ, און קיין פליך אויפ'ן קאָפּ האָב איך אויך נישט; און קיין זאַאיקע בין איך אויך נישט. בין איציק זאָגט אימיצער „גוט מאָרגען", דאַרף מען דאָך שוין זאָגען אַ "גוטע נאַכט".

„און קיין ליטוואַק ווי ער בין איך אויך נישט; און ליבען ליב איך דיך טויזענד מאָל מעהר פאַר איהם.

„איך ווייס גאָרנישט אויב ער ווייסט, אויב ער פערשטייט, וואָס אמת'ע ליבע איז, ווי קומט אַ ליטוואַק צו ווייסען אַזעלכע זאַכען? די ליטוואַקעס זענען דאָך קאַלטע מענשען, טרוקענע, אָהן אַ פונק פון פּאָעזיע, פון שעהנקייט, פון אידעאַלקייט. מיר, פוילישע האָבען ליב סודות, חלומות, פּאָעזיע, שעהנע לבנה-נעכט, הייציגע לידלעך, פידלען, טשעלאָס, און זיי, די טרוקענע ליטוואַקעס, לאַכען זיך אויס פון די אַלע שעהנע זאַכען.

„וואָלט איציק כאָטש געווען אַ רייכער בחור, אַ געזונטער, אַ שעהנער, אַ געבילדעטער, וואָלט עס מיך אַזוי שטאַרק נישט פערדראָסען; אָבער נעה מען אַזאַ לעקיש, אַזאַ שוטה, אָהן אַ גראָשען ביי דער נשמה, איז אַ פערברעכען!

„אויב שוין יאָ שטעהן אונטער דער חופה, קען איך דאָך אויך שטעהן פונקט ווי איציק.

מיין איינציגע טרייסט איז, אַז דו וועסט זיך מיט איהם לאַנג נישט מוטשען. אָדער דו וועסט איהם פערלאָזען, אָדער ער וועט געהן אַ גאַנג... גיכער וועט ער געהן אַ גאַנג ער איז שוין אַזוי שלאַף. אַז ער האָט שוין באַלד נישט קיין כוח צו שטאַרבען...

„אָט דאָס איז, טייערע פריידעל, מיין טרייסט, מיין האָפנונג.

דיין מאָטעל.

פאר אונזערע קינדער

וועכענטליכע ביילאגע פון „נייעם פאלקסבלאט"

ראזא פרץ לאַקס

ס׳מיידעלע מיטן בער

ס׳איז אַ מיידעלע געגאַנגען
טראָגן באָבעשי געקעכץ,
גייט זי דורך אַ וואַלד געדיכטן,
גייט זי לינקס, און גייט זי רעכטס...

איילט זי זיך צו קומען פריהער,
ווייל עס איז שוין גאַרנישט פריה,
און זי פרעגט ביי יעדן ביימעל,
וואו עס וואוינט איהר באָבעשי.

קאָנען ביימלעך איהר נישט זאָגן,
ווייל זיי זענען אַלע שטום.
גייט דאָס מיידעלע זיך ווייטער,
גייט דעם גאַנצען וואַלד אַרום.

קומט אַקעגען איהר אַ גרויסער
אַזאַ לאַפּעדיגער בער.
זאָגט ער: „מיידעלע דו קליינס,
פון וואַנען קומסטו דאָ אַהער?"

ענטפערט ס׳מיידעלע דערשראָקען
— „כ׳טראָג דער באָבעשי געקעכץ,
האָב איך זיך אין וואַלד פערבלאָנדזשעט.
כ׳גיי דאָ לינקס און גיי דאָ רעכטס...

בין פון שטוב אַרויס באַגינען,
מיט׳ן שיין פון מאָרגען־פריה,
זאָג מיר, בערעלע דו גוטער,
וואו עס וואוינט מיין באָבעשי!"

האָט דאָס בערעלע גענומען
ס׳קליינע מיידעלע ביים האַנט
און אַרויסגעפיהרט פון וואַלד זי
צו דעם מאַכיק־גרינעם ראַנד.

— שטייט אַ הייזעלע געבויגען,
שטייט עס קוים אויף אַלע פיר...
טוט דאָס בערעלע אַ קלאַפּ באַר,
עפענט אויף זיך גלייך די טיר.

עפענט אויף זיך גלייך דאָס טירעל,
— ליגט די באָבעשי אין בעט.
ליגט זי — געל און איינגעשרומפּען
און צו זיך אַליין זי רעדט:

— „נישט געטרונקען, נישט געגעסען
זיבען טעג און זיבען נעכט...
ס׳האָבען אַלע מיך פערגעסען —
אויף דער עלטער — אוי ווי שלעכט!..."

און זי האָט איהר קאָפּ דעם גראָהען
און אַ זייט געטוהן אַ קער:
שטייט אַ מיידעלע אַ קליינס
און לעבען איהר אַ גרויסער בער!

האָט זיך באָבעשי די אַלטע
מיט איהר איינִיקעל דערפרייט,
אָנגעטוהן זיך — האָט זי גלייך
פאַר אַלע דריי צום טיש געגרייט.

זעצט די באָבע אויבען־אָן זיך
און דאָס בערעלע ביי׳הערמיט,
און זיי פראַווען פריילאַך, מונטע־
ריך די סעודה זאַלבעדריט.

לעאָז עלבע.

די מעשה פון סדום און עמורה

(פון די מעשיות פון פערצייטען)

— 2 —

עס איז געווען אַ בריק אין סדום, אַ בריק ווי אַלע בריקען, ווי אין אַלע שטעט. נאָר ס׳איז דאָך עפּעס סדום, איז דאָרטען געווען דער איינפיהר, אַז פאַר אַריבער־גיין די בריק האָט מען געדאַרפט בעצאָהלען פיר גילדען, אָבער פאַר אויסמיידען די בריק און אַריבער־גיין אַזוי דעם טייך פשוט אין וואַסער, האָט מען געדאַרפט צוויי מאָל אַזוי פיל בעצאָהלען: אַכט גילדען, אַזוי איז געווען פון סדום דער יושר דער גרויסער. אַז מען רעדט סדום איז דאָך נישט שייך, און וואָס אומעטום איז קרום איז דאָרטען גלייך.

האָט איינמאָל געטראָפען, אַז אַ וועשער איז אַריבער דעם טייך, ווי, וואָס און ווען, האָט מען נישט געזעהען, געכאַפּט האָט מען איהם אָבער, ווייל מען האָט געזעהען, אַז ער איז פון דער פרעמד געווען. הייסט מען איהם בעצאָהלען פיר גילדען בריק־געלט, נעהמט ער טענה׳ן און טענהן.

— פאַרוואָס זאָל איך בעצאָהלען בריק־געלט, אַז איך בין מיט׳ן בריק נישט געגאַנגען?

— ווי אַזוי דען? — פרעגט מען איהם.

ענטפערט ער:

— מיט׳ן וואַסער! איהר זעהט דאָך, אַז איך בין אַ נאַסער!

לאַכט מען איהם אין פנים אַריין און מען הייסט איהם בעצאָהלען אַכט גילדען אַזוי שיין און אַזוי פיין. וואָרום אַזוי האָט מען איהם געזאָגט, זענען די געזעצן פון סדום.

ווייל ער מסתמא נישט בעצאָהלען, איז דאָך דאָס אָבער סדום (סדאָם), פון רשעות דער תהום, צעקיילט מען איהם, צעביילט מען איהם, לויפט ער אַ צעקיילטער און צעביילטער צו די ריכטער גע־רעכטיגקייט זוכען, פסקנען די ריכטער ווי תמיד, אַז ער דאַרף נאָך בעצאָהלען פיר גילדען פאַר בלוט לאָזען, וואָרים, האָבען זיי געטענהט יוי פריהער, בלוט לאָזען איז אַ רפואה און אַ ישועה, און אַ רפואה קאָסט געלד אויף דער וועלט, בפרט נאָך אין סדום, וואו אויך די דאָקטוירים זענען געווען ביי־זער און בעזייטער.

אָבער איינמאָל האָט געטראָפען, אַז אליעזר דער קנעכט פון אברהמען (וואָס איהר האָט שוין געהערט פון זיין נאָמען) איז אַראָפּגעקומען קיין סדום, און מען האָט איהם, ווי עס פיהרט זיך דאָרטען, צעהרגעט און צעשלאָגען, איז ער אַוועק צום ריכטער זיך קלאָגען, הייסט דאָך איהם מסתמא דער ריכטער בעצאָהלען פאַר בלוט־לאָזען. אָבער אליעזר איז נישט געווען אַפּנים פון די נאַראָנים און ער האָט געוואָלט אָנלערנען סדום. האָט ער אַ כאַפּ געטוהן אַ שטיין און גלייך דעם ריכטער אין זכמה׳דיגען קאָפּ אַריין.

— איצטער, האַר ריכטער, — האָט ער גע־זאָגט, — די פיר גילדען, וואָס דו דאַרפסט מיר גע־בען פאַר לאָזען דיר בלוט אַזוי גוט, זאָלסטו בעצאָהלען צו מיין בלוט־לאָזער. און מיר וועלען זיין קוויט. פערשטייסטו, צי נישט?

שיין געמאכט אונזער קלאס

אונזער לעהרער האָט געזאָגט צו די קינדער:

— קינדער לאָמיר בעפוצען אונזער קלאַס, לאָ־מיר איהם מאַכען שיין...

אַלע קינדער האָבען זיך גענומען צו דער אַרבייט.

דער לעהרער האָט פערטיילט קאָליירטע נאַ־פיר — רויטע, גרינע, געלע, בלויע, שוואַרצע און ווייסע.

די קינדער האָבען צוגעגרייט — קוואַדראַטען, דרייעקען, רעדעלעך און קרייזען.

אויף טייל קוואַדראַטען האָט מען אַרויפגע־קלעפּט מענשעלעך און בלימעלעך.

אוי, האָבען די קינדער געאַרבייט, און אין קלאַס איז געווען פריילעך.

די קינדער האָבען געזונגען:

די קינדערלעך זיצען,
די אייגעלעך בליצען,
זיי קלעפּען און שניצען,
זיי שטריקען און העפטען,
זיי מאָלען און פלעכטען,
זיי שנייהען און נייען.
א מחיה דאָס צו זעהען.

און אַז אַלץ איז געווען פערטיג, האָט מען גענומען עס אַרויפקלעפּען אויף די ווענט.

און עס איז געוואָרען אַזוי שיין ביי אונז אין קלאַס — אַ ריכטיגער פּאַלאַץ!

נאָכדעם האָבען מיר גענומען די שענסטע בלע־טער, וואָס מיר האָבען אָנגעקליבען, און אויך אויסגעקלעפּט אויף די ווענט. איז געוואָרען נאָך שענער.

אַלע לעהרער זענען געקומען בעקוקען אונזער קלאַס.

אַלע זאָגען: אונזער קלאַס איז דער שענסטער אין דער גאַנצער שול!

3

אליעזר גרינבערג

פיקהאלץ

פיקהאָלץ, פיקהאָלץ,
פּיק,
פּיק,
פּיק!
לאַנגער, שאַרפער שנאָבעל,
קומסט מסתמא איצט צוריק
פון רבין, פון טשערנאָבעל,

איצטער דאַרפסטו בלייבען דאָ,
פלינקער, שאַרפער העקער!
וועסטו האַקען אויף דער שעה
האָלץ פאַר אונזער בעקער.
וועט דער בעקער באַקען ברויט,
וועט ער באַקען קיכלעך:
וועלען וויסען מיר פון נויט
בלויז אין מעשה־ביכלעך.

פיקהאָלץ, פיקהאָלץ,
פּיק,
פּיק,
פּיק!
האָסט אַ צונג אַ רויטע,
מאָמער פליהסטו איצט צוריק -
וועסטו זיין אַ שוטה.

פול מיט בלעטער

אונזער גאַנצער קלאַס איז געגאַנגען אין גאָר־טען.

מיר האָבען אָנגעקליבען גאַנצע פּעק מיט בלע־טער, די בלעטער זענען גרויסע, געלע, רויטע אויך, עס זענען דאָ גאָלדענע ביימער, אמתע גאָלדענע ביימער.

אַז דער לעהרער איז אַוועק מיט די קינדער צו דער סאַזשעלקע, זענען מיר בײדע איך און משהקע אַרויפגעקראָכען אויף צוויי ביימער. ווען די בלע־טער פאַלען אַראָפּ בלייבען אויפ׳ן צווייג אַזעלכע קנעפּעלעך, אויף אַן׳אמת.

בערעל האָט אָבער געכאַפּט אַ פּס

אַז ער איז געקראָכען אַראָפּ פון בוים, האָט

ער אַ ריס געטוהן זיינע הויזען

באַך!

וואָס וועט שוין זאָגען זיין מאַמע?

איך האָב זיך גאָרנישט צעריסען. איך בין אַראָפּגעשפּרונגען.

צוריק זענען אַלע קינדער געגאַנגען פול מיט בלעטער.

מאגדא לופעסקו

דאס יודישע ווייבעל, וואס האט געגעבען רומעניעז א קעניג

פון הערש קרעטשמאר

— 4 —

אַ שטיקעל צייט שפּעטער האָט קאַראָלס ווייב, פּרינצעסין העלענאַ, פערעפענטליכט אַ דאָקומענט וואָס האָט נאָך מעהר פערשוואַרצט קאַראָלס פּנים; זי האָט איהם אָנגערופען מיט די ערגסטע נעמען. זי האָט איהם בעשולדיגט אין אומטרייהייט, אין ברוטאַלער בעהאַנדלונג און זי האָט געזאָגט, אַז אַזאַ מאַן, אַזאַ פאָטער און אַזאַ פּרינץ איז נישט ווערט צו זיין אַ קעניג. דער רומענישער פּאַרלאַמענט, וועלכער איז דאַן געווען אין די הענט פון קאַראָלס פיינ־דיסטע געגנער, האָט זיך בענוצט מיט דער פּרינ־צעסינס דערקלערונג, און גלייך בטל געמאַכט די חתונה צווישען דעם פּרינץ און דער פּרינצעסין.

קאַראָל האָט זיך פון דעם נישט גענומען צום האַרצען, פּערקעהרט. ער איז געווען העכסט צופרי־דען. ער איז פּטור געוואָרען פון אַ פרוי, וואָס ער האָט קיינמאָל נישט ליב געהאַט, און ער האָט איצט געקאָנט לעבען פראַנק און פריי מיט אַ פרוי, וואָס ער האָט זעהר שטאַרק געליבט.

אָפּער האָט דאָס דען געהייסען, אַז דער פּרינץ וועט חתונה האָבען מיט זיין יודישער געליבטער? אַן׳אַנדער פרוי אויף מאַגדאַס אָרט וואָלט אפשר אַזוי געטראַכט, אָבער מאַגדאַ איז נישט געווען קיין נאַר. זי האָט גוט געוואוסט אַז זי קאָן קאַראָלס געזעצליכע פרוי קיינמאָל נישט ווערען.

קאַראָלס פאָטער, קעניג פערדינאַנד, איז גע־ווען זעהר שלאַף, זיינע טעג זענען געווען גע־ציהלטע, מאַגדאַ האָט געוואוסט אַז אויב דער קע־ניג פערדינאַנד שטאַרבט, וועט קאַראָל מוזען ווע־רען קעניג.

דער קעניג פערדינאַנד איז געשטאָרבען און די קעניגין מאַריע האָט זיך זעהר שטאַרק בעמאַ־רישט, זי האָט געהאַט אַנ׳אויג אויפ׳ן טראָן, און זי האָט געמיינט, אַז מיט דעם, וואָס זי וועט קאַ־ראָלן פערבעטען צו קומען צו זיין פאָטערס לוויה וועט זי קאָנען דערגרייכען די קרוין, אָבער דאָס איז געווען דער אָנהויב פון איהר סוף.

דער קעניגינס בעפעהל אַז קאַראָל זאָל נישט קומען צו זיין פאָטערס לוויה, האָט אויפגעצאַרענט דאָס גאַנצע לאַנד. דאָס פאָלק האָט געוואוסט ווי שטאַרק קאַראָל האָט ליב געהאַט זיין פאָטער. ווי פערטראָגט מען עס אַ זוהן צו בעגלייטען זיין פאָ־טער צו זיין אייביגער רוה? דאָס איז האַרצלאָז, גע־מיין!!

די קעניגין האָט מיט אַמאָל פערלוירען איהר גאַנצע סימפּאַטיע ביים פאָלק. די מיליטאַריסטען, וועלכע האָבען קאַראָלן כסדר שטענדיג אָן ליב גע־האַט, האָבען די פערהאַסט, צוזאַמען מיט איהר האָט מען פערהאַסט און פערדאַמט די גאַנצע ראָיאַליסטי־שע קליקע.

די מיליטאַריסטען האָבען אויסגענוצט די גע־ביטענע שטימונג און געפאָדערט, אַז פּרינץ קאַראָל זאָל ווערען קעניג. האָט גאַנצע רומענישע פאָלק האָט אַ וואָרף געטוהן די אויגען אויף פּאַריז. די ראָ־יאַליסטישע קליקע האָט געקריצט מיט די ציין. די וועלט האָט דערוואַרט אַנ׳איבערקעהרעניש אין די באַלקאַנען

מאַגדאַ איז, אַלזאָ, נישט געווען קיין נאַר...

אַ ספּעציעלע דעלעגאַציע פון הויכע אָפיצי־רען איז געפאָהרען קיין פּאַריז. אָבער קאַראָל האָט נישט געוואָלט אַהיימפאָהרען. צו וואָס זאָל ער דאָס טוהן? ער האָט זיך געפיהלט גאַנץ גליקליך אין פּאַריז. דאָרט איז ער געווען פריי צו טוהן וואָס ער וויל, — פריי פון פּאָליטישע אינטריגעס און פריי פון שונאים, צו וואָס זאָל ער פלוצים נעהמען זיך די לאַסט פון אַ טראָן!? ובפרט נאָך אונטער אַזעלכע אומשטענדען.

די אָפיצירען זענען אָבער שטאַרק איבעראַשט געוואָרען פון מאַגדאַס שטעלונג. זי האָט גערעדט גאָר אַנדערש ווי זיי האָבען דערוואַרטעט. נישט באַר האָט זי זיך נישט געשטעלט קאַראָלן אין וועג, נאָר פערקעהרט, זי האָט איהם שטאַרק צוגערעדט אַהיימ־צופאָהרען און איבערנעהמען דעם טראָן, זי האָט גע־רעדט נאָך פייערליכער פון די אָפיצירען.

מאַגדאַ האָט אין איהם געוועקט פּאַטריאָטישע געפיהלען, אַ יודיש ווייבעל האָט געקעמפט פאַר דעם טראָן פון איהר פאָטערלאַנד, זי האָט געוואָלט, אַז איהר געליבטער זאָל הערשען איבער דעם לאַנד, וואָס איז איהר אַזוי ליב און טייער.

דער פּרינץ האָט ענדליך איינגעוויליגט, אָבער מיט איין בעדינג, ער וועט זיך אומקעהרען קיין רומעניען, אָבער זי, מאַגדאַ, מוז מיטפאָהרען מיט איהם.

מאַגדאַ האָט איהם דערקלערט, אַז דאָס איז אוממעגליך, דאָס וועט קאַליע מאַכען דעם גאַנצען פּלאַן, דאָס פאָלק שטעהט איצט אויף זיין זייט. אַלע אויגען פון רומעניער זענען געווענדעט קיין פּאַריז, דער צאָרן, די רכילות, די אינטריגעס קעגען איהם — אַלץ איז איצט פערגעסען געוואָרען, איצט איז די פּאַסיגסטע צייט פאַר איהם זיך אומצוקעהרען, — אָבער נישט מיט איהר. דאָס וועט נישט טויגען. עס וועט אויף דאָסניי אויפצאָרנען דאָס פאָלק. מען וועט צווייפלען אין זיין ערנסטקייט, זיינע שונאים וועלען זיך ווידער צעבושטעווען, זעהט, וועלען זיי זאָגען, מיר זענען גערעכט! דער פּרינץ איז אַ הולטיי! ער האָט מיטגעבראַכט זיין מעטרעסע!! ער לאַכט זיך אויס פון זיין פאָלק!

קיין בעסערען פערטרעטער, ווי מאַגדאַן, האָט רומעניען צו קאַראָלן נישט געקאָנט שיקען, אָבער די רומענישע סיגוראַנץ (געהיים־פּאָליציי) האָט מאַג־דאַן נישט געטרויט. די סיגוראַנץ האָט זיך נישט געקאָנט פאַרשטעלען, אַז מאַגדאַ זאָל טאַקע אויף אַנ׳אמת מיינען אָפּצולאָזען דעם פּרינץ, און שפּעט ביינאַכט, ווען מאַגדאַ האָט נאָך אַלץ גערעדט מיט פייער וועגען קאַראָלס אַהיימפאָהרען, האָט זיך פלוצים דערהערט אַ נאָס פון אונטערן בעט.

אונטערן בעט איז געלעגען אַנ׳אַגענט פון דער רומענישער סיגוראַנץ...

קאַראָל האָט זיך ענדליך אונטערגעגעבען. מאַגדאַ איז געווען גליקליך.

אָבער ווען די מיליטאַריסטען האָבען בעמערקט אַז דער פּרינץ איז אַ געוואונענער, אַז ער וועט שוין מיט אומגעדולד אויף דער סענסאַציאָנעלער רייזע, האָבען זיי בעשלאָסען אויסצונוצען דעם מאָ־מענט. איצט איז די בעסטע צייט איהם צו שטעלען בעדינגונגען. ער איז בעגייסטערט פאַר דעם טראָן און ער וועט זיכער צושטימען צו יעדער בע־דינגונג

די ערשטע בעדינגונג איז געווען, אַז ווי באַלד קאַראָל ווערט קעניג, מוז ער זיך מעהר מיט מאַג־דאַ נישט זעהען. די צווייטע בעדינגונג איז געווען אַז ער מוז בטל מאַכען דעם גט מיט דער פּרינצעסין העלענאַ. זי מוז ווערען די געזעצליכע קעניגין פון רומעניען.

האָט קאַראָל אָנגענומען די בעדינגונגען?

מאַגדאַ איז איהם געקומען צו הילף, דאָס אומ־גלויבליכע איז געשעהען. זי אַליין האָט איהם צוגע־רעדט אָנצונעהמען די בעדינגונגען...

קאַראָל האָט בעשלאָסען נישט צו זאָגען מאַג־דאַ דעם געזעגען טאָג פון זיין אָפּרייזען...

עטליכע טעג שפּעטער, ווען זיי האָבען געגעסען פרישטיק, האָט מאַגדאַ בעמערקט, אַז קאַראָל איז אָנגעטוהן אַזוי ווי געוועהנליך. פלוצים האָט ער זיך אויפגעהויבען פון טיש און פערלאָזען דאָס צימער, אַ ווײלע שפּעטער האָט מאַגדאַ דערהערט דעם רויש פון אַן אויטאָמאָביל.

זי איז צוגעלאָפען צום פענסטער, קאַראָל האָט צו איהר אַ פאָך געטוהן מיט דער האַנט און דער אויטאָמאָביל איז אַוועקגעפלויגען...

(ווייטער — המשך).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג
27
ז
מרחשון תרצ"ג

אקטאבער

זון-אויפגאנג 6.21
זון-אונטערגאנג 4.17

ליכט-צינדען: 4.9

א פראצעס פון געוועזענע...

געוו. וויצע-פרעזידענט מוז זיצען א האלב יאהר

פאר'ן באליידיגען דעם געוו. לאוניק פורטאל

(א) נעכטען האט דאס שטאָטישע געריכט געמשפט דעם געוועז. וויצע-פרעזידענט עדמונד וויעלינסקי פאר'ן באליידיגען דעם געוועז. מאַגיסטראַט-לאוניק אַנטאָני פורטאל.

— אין דער אָנקלאַגע, וואָס פורטאַלס בעפולמעכטיגטער, אדוו. פיאָטר קאָן האָט אריינגעטראַגען, ווערט געזאָגט, אַז וויעלינסקי האָט אויף דער זיצונג פון מאַגיסטראַט דעם 24 מערץ 1932 בעת דער דיסקוסיע וועגען פערדינג גען דעם שטאָטישען מאַיאָנטעק רשעוו, באליידיגט פורטאַלען, בענוצענדיג זיך מיט דעם בעקאַנטען רוסישען דרייגראַשנדיגען פזמון — אויף זיין מאַמעס אדרעס...

צום פראָצעס זענען אַרויסגערופען געוואָרען, אַלס עדות: דער געוועז. שטאָט-פרעזידענט זשעמיענצקי, געוו. וויצע-פרעזידענט ראַפּאַלסקי, די געוו. לאַווניקעס אַדאַמסקי, יאַעל, סמאָליק, מאַרגאָליס, דיר. קאַלינאָווסקי, און ראַטסהערר ארוו. שטראַמאַיער.

אויפ'ן פאָרשלאַג פון געריכט, אַז די צדדים זאָלען שלום מאַכען, גייט פורטאל נישט איין, און דער פראָצעס ווערט אדורכגעפיהרט.

דער לייטער פון דער זיכערהייטס-אָפּטיילונג ביי דער וואָיעוואָדזטווע, לוטאָמסקי, וועלכער, האָט געזאָלט פעסטשטעלען, אַז מ'האָט וויעלינסקי'ן גערדראָהט מיט טויט איז צום פראָצעס נישט געקומען.

ד"ר וויעלינסקי בעט דעם געריכט, אַז ס'זאָלען פערהערט ווערען זיינע עדות, דער געוועז. דירעקטאָר פון ק. ק. אָ. הענעמאַן און די דאָקטוירים רייטעראָווסקי און גאָלדלויסט, וועלכע זאָלען פעסטשטעלען, אַז ער וויעלינסקי איז נאָך די צווייטאָגיגע זיצונגען פון מאַגיסטראַט דערפיהרט געוואָרען צו אַ נערווען-צוזאַמענברוך.

דער בעשולדיגטער איז זיך מודה, אַז ער האָט זיך בענוצט מיט די באליידיגענדע ווערטער, און געטון האָט ער עס דערפאַר, ווייל די אויפפיהרונג פון די מאַגיסטראַט-מיטגלידער האָבען געשאַפען פאַר איהם אַ געפעהרליכע אַטמאָספערע. בעזידעלט האָט ער פורטאַלן אונטער דער ווירקונג פון זיין חולשת און זיין אַרויסטריט פון פּ. פּ. ס. ער פערטיידיגט זיך אויך דערמיט, וואָס ער איז, ווי שלום עליכם זאָגט, אַ „ווספילשליוער" פון דער נאַטור און אַ שרייענדיגער אינ'ם רעדען, וואָס דאָס איז אַ פועל יוצא פון זיין דינען אין מיליטער. דערצו האָט איהם אויך דערפיהרט דאָס, וואָס ער האָט מורא געהאַט, אַז מ'וועט איהם אין מאַגיסטראַט שלאָגען...

דער ריכטער לושטשעווסקי לייגט פאָר, וויעלינסקי'ן, ער זאָל איבערבעטען פורטאַל'ן, אויף וואָס פורטאַלס בעפולמעכטיגער, אדוואָקאַט קאָן גייט איין, אָבער מיט'ן תנאי, אַז צוליב די גרויסע פערדינסטען פון פורטאַל'ן — זאָל דאָס איבערבעטעניש זיין אַ פייערליכע.

דערויף ווידער איז נישט מסכים וויעלינסקי, און דערקלעהרט, אַז ער קאָן זיך נישט „פייערליך איבערבעטען" מיט אַזאַ איינעם, וואָס האָט איהם געסטראַשעט מיט'ן טויט.

ווייטער דערקלעהרט אויך וויעלינסקי, אַז צו פורטאַלס עדות האָט ער נישט קיין צוטרוי, ווייל זיי זענען מענשען פון פּ.פּ.ס...

עס ווערען פערהערט די ה"ה זשעמיענצקי און ראַפּאַלסקי, וועלכע האָבען אַנטייל גענומען אין דער דערמאָהנטער מאַגיסטראַט-זיצונג.

פון אויסהערען די ווייטערדיגע עדות זאָגט זיך דער אדוו. קאָן אָפּ.

וויעלינסקי פאָדערט אָבער, מ'זאָל אויסהערען אַלע זיינע עדות, ובפרט די דאָקטוירים, וועלכע האָבען איהם געהיילט בעת זיין נערווען-קראַנקהייט.

דער ריכטער, ה' לושטשעווסקי פרעגט דעריבער:

— צי וויל דער בעשולדיגטער דורך די דאָקטוירים פעסטשטעלען, אַז ער איז חסר דעה?..

וויעלינסקי דערקלעהרט דערויף:

— הויכער געריכט, איך בעט מ'זאָל מיר ענטשולדיגען, אָבער דאָס געריכט אנערקענט צו פריה מיין חסר דעה'דיגקייט...

נאָכ'ן פערהערען דעם עדות וואָך, וועלכער רעדט וועגען די געשעהענישען אויף די זיצונגען פון דער קרייז-קאָמיטעט פון פּ.פּ.ס. — טראָגט דאָס שטאָטישע געריכט אַרויס אַן אורטייל, לויט וועלכען דער געוועז. וויצע-פרעזידענט וויעלינסקי איז פערמשפט געוואָרען אויף 6 חדשים טורמע.

פערמשפט פאר דעפרוידאציע

דעם קאסיר פון פאבריקס-וואקזאל אין לאדז

(2) דער 44-יעהריגער פאַשנינסקי, דער קאַסיר פון פאַבריקס-וואָקזאַל איז אָנגעקלאָגט געוואָרען אין דעפּראָידירען 16,901 זל. פונ'ם געלד פון דער וואַרשאַוער באַהן-דירעקציע.

דעם 18. פעברואַר ד. י. האָט אַ קאָנטראָלע פון דער באַהן-דירעקציע אונטערזוכענדיג די קאַסע פון פאַבריקס-באַהנהויף אין לאָדז פעסטגעשטעלט, אַז לויט די ביכער און דאָקומענטען איז דער קאַסע בעשטאַנד אין אָרדנונג, אָבער דער כתב. די ציפערען אין די ביכער זענען עפּעס נישט דאָסיג, עפּעס זענען די איינסלען, די פינפסלען און זעראַס איבערגעטראַגען. דער קאָנטראָלער ה' דזשעלינסקי האָט שמאַרק בודק געווען אין די ציפערען און איינגעזעהען, אַז די בראַך איז גאָר אַ וואַקסענע.

צווישען אַנדערען איז איינגאַנצען אויסגעמעקט געוואָרען אַ סומע פון 5000 זל. און אַנדערע „קליינקייטען" אַז ער איז געכאַפּט געוואָרען אויפ'ן ציבעל האָט פאַשנינסקי זיך מודה געווען אין דעפּראָידאַציע.

די פּאָליציייאישע אונטערזוכונג האָט בעוויזען, אַז פאַשנינסקי האָט חוץ מזה איינקאַסירט געלט ביי קליענטען און די פאַר פּאַס אַריינגעלעגט צו זיך אין קעשענע.

אַ דאַנק די דאָזיגע מאַכינאַציעס איז דאָס לאָך אין דער באַהן-קאַסע געוואָרען וואָס אַמאָל גרעסער.

פאַשנינסקי איז פערמשפט געוואָרען אויף 2 יאָהר תפיסה און צוריקצוצאָהלען דער באַהן-דירעקציע די דעפּראָידירטע 16,901 זל. מיט די דאָזיגע סומע איז בעלאַסטעט געוואָרען דער היפּאָטעק פון פאַשנינסקי'ס פערמעגען.

א טובה האט מען איהם געטון...

א פיפיגער הברה-מאַן, וואָס שווינדעלט אויף דער פּאָסט

(2) דעם 20 אָקטאָבער ד. י. האָט פרוי ווישליצקי (שענקעוויטשא 9) געשיקט אויף דער הויפּט-פּאָסט דעם 68-יעהריגען אָנגעשטעלטען נאָוויצקי, אַז ער זאָל אַוועקשיקען 25 זל. דורך דער פּאָסט.

נאָוויצקי האָט אויף דער הויפּט-פּאָסט זיך געווענדעט צום פּאַרטיער מיט דער פראַגע, וואו מען נעמט אָן געלד-איבערווייזונגען. שטעהענדיג אין דער רייה פאַר אַ פענסטערל, האָט זיך צום אַלטען גוי אָנגערופען אַ יונגערמאַן, בכן די איבערווייזונגען, וואָס ער האַלט אין האַנד איז שלעכט אָנגעשריבען און אַז ביים פענסטערל וועט מען עס נישט אָנערקענען. פול מיט עגמת-נפש האָט נאָוויצקי געבעטען דעמזעלבען יונגענמאַן, ער זאָל איהם איבערשרייבען די איבערווייזונג. דער חברה-מאַן האָט מעהר נישט געוואָלט: ער האָט איבערגעשריבען דאָס פּאַפּיר און אַליין גענומען דאָס געלד פון נאָוויצקי'ן, כדי אַ טובה-צוטון דעם זקן און עס אָפּגעבען ביים פענסטערל. דער סוף איז געווען, אַז נאָוויצקי האָט געקריגען אַ שמיי-דריי-צעטעלע אין יד אריין, און דאָס צעטעלע האָט ער אָפּגעגעבען זיין ברויט-געבערין פרוי ווישליצקי.

נעכטען האָט פרוי ווישליצקי דערהאַלטען אַ מעלדונג, אַז אנשטאַט 25 זל. האָט זי — „מסתמא צוליב אַ טעות" — געשיקט 2 זל. מיט 50 גר. דאָ האָט זיך אַרויסגעוויזען, אַז אנשטאַט אויסשרייבען אַנ'איבערווייזונג אויף 25 זלאָטעס האָט דער שווינדלער אויסגעשטעלט דעם שיקונגס-צעטעל אויף 2,50 זל.

וועגען דעם פאַל איז מיטגעטיילט געוואָרען דער אויספאָרשונגס-מאַכט.

א נייע איינפיהרונג אויף דער פאסט

(א) פון איצט אָן וועט איטליכער, וואָס שיקט אַ בריף קיין אויסלאַנד קאָנען ביילייגען אַ קופּאָן (פאַר 80 גראָשען), וועלכע וועט געבען דעם אַדרעסאַט אין אויסלאַנד די מעגליכקייט צו קויפען זיך אַ פּאָסט-מאַרקע אין דעם אַדרעסירטען לאַנד און צו ענטפערען אויפ'ן בריף.

קלאַנג-קינא-טעאַטער
ZACHĘTA
זגערזשער 26
היינט און פאלגענדע טעג!
דער לאַנג ערוואַרטעטער פּוילישער פילם
10% פאר מיר
אין די הויפּטראָלען:
Mankiewiczówna
i K. Krukowski
אויסערן פּראָגראַם:
„וואמפירען פון די פערד-געיעגען"
אָנהויב פון די סעאַנסען טעגליך 4.30 נ"מ
שבת און זונטאָג—12.30 אַ זייגער בייטאָג

רעגיסטראציע פון יאר-גאנג 1913

(2) היינט, פרייטאָג, דעם 27 ד.ח. דאַרפען זיך צושטעלען צו רעגיסטראַציע אין מיליטער-פּאָליציי-אישען ביוראָ (פּיעטריקאָווער 165) די יונגעלייט, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פונם 4 פּאָליציי-קאָמיסאַריאַט אויף די אותיות:

I J K

און פון 11-טען קאָמיסאַריאַט מיט די אותיות

A B C D E F

מאָרגען שבת, דעם 28 ד. ח. פונם 4-טען פּאָליציי-קאָמיסאַריאַט אויף די אותיות:

L Ł M N

און פון 11-טען קאָמיסאַריאַט

G H Ch I J K

די פליכט צוצושטעלען זיך איז אויך חל אויף מענער, וועלכע זענען נישט אָפיציעל קיין פּוילישע בירגער און קענען נישט דערוויזען, אַז זיי זענען בירגער פון אַנ'אַנדער מלוכה, און וואוינען אין לאָדז אויף צוליגערופענע „קאַרטי פּאָביטו'ס".

ווער ס'וועט זיך נישט מעלדען צו דער רעגיסטראַציע אין ענטשפּרעכענדען טערמין וועט אַדמיניסטראַטיוו בעשטראָפט ווערען מיט 3000 זל. שטראָף אָדער 3 חדשים אַרעסט.

צוגאב-פאבאר-קאמיסיע

(2) מאָרגען שבת, דעם 28 ד.ח. 8 אינדערפריה הויבט זיך אָן אין לאָקאַל אויף פּיעטריקאָווער 165 צו אַמטירען אַ צוגאַב-פּאָבאָר-קאָמיסיע פאַר פּ. ק. או. לאָדז 2.

עס דאַרפען זיך מעלדען אַלע יונגעלייט פון יאָהרגאַנג 1912 און עלטערע, וועלכע האָבען זיך ביז איצט נישט בעשטעלט צו דער איבערזיכט, וואוינען אויפ'ן שטח פון 1, 4, 6, 7, 10, 12, 13 און 14 קאָמיסאַריאַטען, און האָבען בעקומען נאָמענטליכע אויפפאָדערונגען פון דער לאָדזער שטאָטישער סטאַראָסטווע.

אפטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאַכט דיזשורירען: א. דאַנצער (זגערזשער 57), וו. גראָשקאָווסקי (11 ליסטאָפּאַד 15), ס. גאַרפיין (פּילסודסקיעגאָ 54), ס. באַרטאָשעווסקי (פּעטריקאָווער 164), ר. רעמבעלינסקי (אַנדזשעיאַ 28), א. שימאַנסקי (פּשעגדזאַלניאַנאַ 75).

Dr.
Wołkowyski
4 ציגעל-גאַס 4, טעל. 216-90
נעהמט אָן אין הויט- און ווענערישע
קראַנקהייטען, מענער-שוואַכע
אויפנאַהמס-שעה'ן פון 8—1 מיטאָג און 5—9 אָוונט.

61-יעהריגער שיסט זיין געליבטע

פאר'ן געהן צום גערינטשט האט די „געשאסענע" מיט'ן אנגעקלאגטען זיך איבערגעבעטען

(2) אין קרייז-געריכט איז נעכטען געווען אויף דער בעשולדיגונגס-באַנק דער 61-יעהריגער מאַיאַן סאָלאַזש (פּרינציפּאַלנאַ 34). ער איז אָנגעקלאָגט געוואָרען אין ער'מאָרדען זיין געליבטע, די 34-יעהריגע אַננאַ קאַרטשעמסקאַ.

דער בעשולדיגונגס-אַקט האָט פאָרגעוואָרפען סאָלאַזש'ן, אַז דעם 14. אַפּריל ה. י. האַלב 10 אָוונט האָט ער אין זיין אייגענער וואוינונג אין כאָדני געשאָסען אין די קאַרטשעמסקאַ מיט'ן ציל זי אומצובריינגען, צום גליק האָט די קויל געטראָפען נאָר אין אויער און אָנגעזונקט אין איהרע האָר.

בעת'ן פערהער האָט סאָלאַזש זיך מודה געווען אין דער שולד און ערקלערט, אַז שוין 15 יאָהר לעבט ער צוזאַמען מיט דער קאַרטשעמסקאַ און ביידע האָבען זיי זיך דערשלאָגען צו אַ שטיקעל פערמעגען, זיי בעזיצען אַ ווילע אין קאָלומנע און דאָס הויז אויף פּרינציפּאַלנאַ 34. דאָס פערמעגען איז פערשריבען אויף ביידענס נעמען.

דעם קריטישען טאָג איז סאָלאַזש אַהיימגעקומען פון דער אַרבייט און האָט געטראָפען געשלאָסען די שטוב, כאָטש ס'איז געווען שוין 7 פאַרנאַכט. ער איז געווען טויט-הונגעריג און צוריי שעה געוואַרט אונטער'ן טיר, אַז די קאַרטשעמסקאַ איז אַהיימגעקומען, האָט ער איהר געמאַכט פאָרוואורפען. חלמאי זי לאָזט איהם שטעהן אויף דער גאַס ווי אַ הונט. די קאַרטשעמסקאַ האָט איהם געענטפערט גראָב, אַז זי וויל אָוי און זי האָט איהם געזידעלט, אויף דעם באָדען איז געקומען צו אַ קריגעריי און אין וואָל... אַז האָט סאָלאַזש געוואָלט נעמען זיינע בעגלייטס און אַרויסציהען זיך פון זיין געליבטע'ס שטוב, האָט די קאַרטשעמסקאַ גענומען איהם שילטען און געוואָרפען איהם דאָס מעלדונגס-בוך אין קאָפּ אַריין. אַריינפאַלענדיג אין גרימצאָרן, צוריק געזידעלט און זי האָט איהם ווייטער געשלאָגען. דערויף האָט ער, אין שוין פון זיין לעבען, אויסגעשאָסען צו איהר.

אין געריכט האָט סאָלאַזש איבערגעחזר'ט די דאָזיגע ערקלערונג, און האָט צוגעגעבען, אַז ער האָט זיך אָנגעהויבען קריגען מיט זיין געליבטע פון מאָמענט, ווען זייער כיהל אין דער יוערט פון 5000 זל. איז פערבראַכט געוואָרען. איצט זענען ביידע שוין איבערגעבעטען צווישען זיך און לעבען בשלום, די קאַרטשעמסקאַ האָט זיך געלייגט איבער'ן בענקעל און בעמיהט זיך ריינצוואַשען דעם אַלטען געליבטען. אין זיין לעצטען וואָרט האָט דער אַלטער געוויינט און געבעטען איהם נישט צו בעשטראָפען.

ער איז פערמשפט געוואָרען אויף 1 יאָהר תפיסה, אָפּצולעגען די שטראָף אויף 3 יאָהר.

Dr. med.
Józef Izykson
Południowa 9 — Tel. 210-75
צוריקגעקעהרט
ספּעציאַליסט פאַר אויערן, נאָז- און האַלז-קראַנקה.
שפּראַך- און שטים שטערונגען.
נעהמט אָן פון 5 ביז 7 אָוונט.

ציוניסטישע ארגאניזאציע אין לאדז. • פילהארמאניע-זאל, נארוטאוויטשא 20.

זונטאג, דעם 29 אקטאבער 5.30 נאכמיטאג, קומט פאר
א גרויסע אקאדעמיע
אויף וועלכער עס וועט ארויסטרעטען מיט א רעפעראט
דער מיטגליד פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע, עהרען-פרעזידענט פון דער ציוניסט. ארגאניזאציע אין פוילען
יצחק גרינבוים
א. ד. ט.: **„פראג און גענף״**
דער גראנגעל פון וועלט-יורענטום און די לאגע אין ציוניזם
בילעטען צו בעקומען אין ציוניסטישען ביורא שרודמיעסקא 29, „תוצאת הארץ״ שרודמיעסקא 3, פירמע גדיין, נאוואמיעסקא 15 און אין טאג פון דער אקאדעמיע ביי דער קאסע פון פילהארמאניע.

היט זיך פאר שווינדלער ס פון דאלארובקעס. און אנדערע ווערט-פאפירען!

(2) אין לאדז און אויך אין דער לאדזער וואיעוואדשאפט חזר'ן זיך לעצטענס איבער פאלען פון שווינדלערייען, וואס ווערען אויסגעפיהרט דער הויפט אין די ארבייטער-קווארטאלען.

דער אויספארשונגס-אמט אין לאדז ווערט מסדר פערוואָרפען מיט אנקלאגעס ווענען דעם, אז עלעגאנטע יונגעלייט קומען אריין אין ארימע שטיבען, שטעלען זיך פאר אלס קאנטראלערען און הייסען זיך ווייזען דאלארובקעס, די פאפירען אויף דער מלוכה-הלוואה, לאטעריע-צעטלען א. א. וו. פערשטעהט זיך. אז די פאפירען ווייזט מען זיי מיטן ציל זיי צו קאנטראלירען. כדי ארויסצורופען צו זיך צוטרוי שניידען אפ די „קאנטראלערען״ קופאנען פון די ווערט-פאפירען. לייגען זיי אריין אין קאנווערטען און דרעהען מיט די דאקומענטען אזוי לאנג, ביז וואנען זיי נעמען צו די אבליגאציעס פון דער מלוכה-הלוואה און לאזען איבער ווערטלאזע שטיקלעך פאפיר.

די אויספארשונגס-מאכט ווארענט די בעפעלקערונג פאר די דאזיגע שווינדלערס.

אלזא היינט
מענט איהר הערען דעם
„ראדיא = זינגער״
אין „פילהארמאניע״
מיט דוד זיידערמאן
און באדיא קארעני אין די הויפטראלן

Dr. med.
Z. Rakowski
ספעציאליסט פאר אויערן, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען
וואוינט יעצט
פיעטריקאווער 67, טעל. 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעהמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17
פון 11—1 און פון 2—3 נאכמ.

געהיימנישפולער אנפאל אויף א פוהרמאן מיט אנ'עקספעדיציע

(2) די סוויטער-הורטאווניע פון דער פירמע „מ. הערבער״ (נאוואמיעסקא 20) האט עהרענטאג געשיקט צו דער באהן (אויף דער סחורות-סטאציע פון דער פאבריק-באהן) דעם אנגעשטעלטען יצחק סלופניק, ער זאל אפנעהמען עטליכע באלעמ'ס סחורה. וואס זענען אנגעקומען פון ווארשא.

סלופניק האט די באלעמס אנגעלאדענט אויף א ראל-וואגען, און אז מ'איז צוריקגעפאהרען אין דער שטאט, זענען דעם וואגען — אויף דער שמאלער באהן - געסעל — בעפאלען 3 באנדיטען, וועלכע האבען דעם פוהרמאן מיט סלופניק'ן מכבד געווען מיט דרענגער איבער די קעפ, און ארפגעכאפט איין באלעם סוויטערס, אין דעם ווערט פון 800 זלאטעס, און צנטלאפען.

פאליציי זוכט די באנדיטען.

צום אפשפארונגס-טאג אויפרוף

בירגער!

דעם 31. אקטאבער פייערט מען אין פוילען ווי אין אלע אנדערע לענדער דעם „שפאר-זאמקייטס-טאג״.

דער לאדזער קאמיטעט פון „שפאר-זאמקייטס-טאג״ אונטערן פראטעקטאראט פון ה' וואיעוואדע אלעקסאנדער האוקע-נאוואק, ווענדעט זיך צו אייך, בירגער, מיט'ן הייסען רוף דורכצופיהרען אין לעבען די אידעע פון שפארזאמקייט.

אונזערע אפשפארונגען דארפען נישט זיין אפהענגיג פון צופאל, נאר מוזען אנגעווענדעט ווערען שטענדיג, פלאנמעסיג און קאנסעקווענט.

אין די צייטען, וועלכע מיר לעבען איצט איבער, איז די אנשטרענגונג אפצושפארען זעהר גרויס, די שוועריקייט צו'ן פארצוקלייבען א גראשען אין בעדייטענד, אבער דער בעוואוסטזיין, אז טראץ די שווערע בעדינגונגען, לייגען מיר אוועק א גראשען אויף דער „שווארצער שעה״ — אין די דאזיגע ביטערע צייטען דארף די דאזיגע אפשפארונגס-אידעע זיין די שטיצע פון קלענסטע גראשענס זאמלען זיך צונויף גרויסע סכומים.

אונזערע מוטערס און פרויען, אין וועמענס הענד מיר גיבען אוועק דאס געלד צו פיהרען אונזער הויז-ווירטשאפט, זאלען אין דער ערשטער רייה ווערען די פיאנערינס פון דער אפשפארונגס-אידעע — זאלען זיי איינאימפען די דאזיגע לאזונגען צווישען זייערע זיהן און טעכטער און זיי זאלען בעוועגען די יונגערע צו פערדעהען זיך מיט אפשפארונגס-ביכלעך.

אז די אפשפארונגס-אידעע וועט דורכדרינגען די ברייטע שיכטען פון אונזער געזעלשאפט, וועלען מיר ווערען שטארק און אומאפהענגיג אויפ'ן ווירטשאפטליכען געביט..

דער קאמיטעט פון אפשפארונגס — טאג אין לאדז.

עקסקורסיעס קיין ארץ-ישראל
איינגעארדענט דורך דער טוריסטען-אבטיילונג ביי דער ציוניסט. ארגאניזאציע
ס'ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אויף די טוריסטען-גרופען, וואס פאהרען אב אין חודש נאוועמבער ה. י. מיט דער פוילישער שיף „פאלאניא״ דורך קאנסטאנץ.
די פרייזען זענען: 3-טע קלאס — 775 זלאטעס; טוריסטישע קלאס — שיף און באהן 2-טע קלאס — 950 זלאטעס; שיף און באהן 2-טע קלאס — 1175 זלאטעס.
אין די פרייזען זענען שוין פעררעכענט די קאסטען פון פאס, וויזעס, באהן און שיף אהין און צוריק, אויסהאלטונג אויף דער שיף א.ד.גל. עס ווערען אנגענומען נור פערזאנען, וועלכע קענען צושטעלען בענוגענדע בעווייזען, אז זיי קומען צוריק.
אויף ענדע נאוועמבער ה. י. ווערט ארגאניזירט א טוריסטען-עקסקורסיע דורך ווין—ווענעדיג און מארסיל. צוליב דער גרויסער נאכפראגע אויף דער דאזיגער עקסקורסיע, ווערען אנגענומען אנמעלדונגען נאר ביז דעם 5-טען נאוועמבער ה. י.
אינפארמאציעס ווערען ערטיילט אין ציוניסטישען ביורא, שרודמיעסקא 29, טעל. 127-28.

וואריעטע-דאנסינג
„טאבארין״
20 נארוטאוויטשא 20
היינט, פרייטאג און מארגען, שבת
3 פארשטעלונגען 3

1) פון 5 נאכמיטאג ביז 8 אוונט
„FIVE״, מיטן רעקארד-פראגראם
2) פון 8 ביז 11 אוונט
„MUSIC - HALL“
די גרעסטע וועלט-סענסאציע
אינטערנאציאנ. טורניר פון
דאמען-רינג-קאמפען
אויך דער גאנצער רעווי-פראגר. און טענץ
3) פון 11 ביינאכט ביז פריה
KABARET - DANCING
16 נומערן וועלט-אטראקציעס 16
טאנץ אויף 2 פארקעטען. איינטריט פריי.

פרעזעס דעפ. מינצבערג געפאהרען קיין לאנדאן

קהלה-פרעזעס דעפ. מינצבערג איז נעכטען געפאהרען קיין לאנדאן זיך צו בעטייליגען אין דער קאנפערענץ צו ארגאניזירען די הילף - אקציע, לטובת די דייטשע פליטים און אין דער בייקאט-קאנפערענץ.

מיט'ן „גרינעם עקספרעס״ זונטאג קיין ווארשא
אויף זונטאג ארגאניזירט דער „וואגאן-ליקוק״ אן אויספלוג מיט'ן „גרינעם עקספרעס״ קיין ווארשא. אפפאהר זונטאג דעם 29. ד. ח. פון קאליקס-באהן אין די פריהמארגען שעה'ן. אפפאהר פון ווארשא, זונטאג 11 אוונט. דער פרייז אין ביידע זייטען איז 10 זל.
בילעטען צו בעקומען אין ביורא פון „וואגאן-ליקוק״, פיעטריקאווער 64.

4 טעג!
חנה לערנער. דוד זיידערמאן,
נאדיא קארעני און שמואליק גאלדשטיין
טרעטען אויף מארגען. שבת אוונט נאך דער פארשטעלונג **„דער ראדיא-זינגער״**
מיט א גרויסען קאנצערט.

ר. איזראעל •

דירעקטאר אדאלף גאלד

סענסאציאנעל-שפאנענדער ראמאן פון יודישען לעבען

• 75 •

אין דער פאליציי האבען זיך די מיינונגען אויך פערטיילט, איין צד האט געהאלטען, אז נישט קיין אנדערער ווי יוליאן ראזען האט געוואלט פערסמען די אריסטאנטקע, קיין בעווייזען געגען איהם זענען פערשטעהט זיך נישט געווען.

דער אנדערער צד אין דער פאליציי בראש מיט'ן קאמיסאר באנעצקי, האבען קאטעגאריש אפגעווארפען דעם פערדאכט געגען ראזענען און געהאלטען, אז דאס שרעקליכע פערברעכען איז בעגאנגען געווארען דורך דער זעלבער באנדע, וואס בעשעפטיגט זיך אין פוילען, מארדעט אהן רחמנות, רויבט און בלייבט ביז איצט נישט ענטדעקט.

באנעצקי האט נישט געענדערט זיין פלאן, בנוגע דעם ענטלויפען מיט דער ארעסטאנטקע ראזען, ער האט זיך דאס אויספארשען דעם ענין איבער דער פראגע פון דעם לעצטען שרעקליכען מארד נישט געוואלט איבערנעהמען, ער האט אבער נישט געוואלט געבען צו פערשטעהן אויף זיך, אז ער איז צו דעם ענין גלייכגילטיג, ער האט נאר שפעקולירט אויף אפשלעגען, כדי ער זאל קענען אויספיהרען זיין פלאן ביז אויף גאנצע הונדערט פראצענט, איהם האט נישט געשעהן וואס מ'וועט זאגען, ווי מען וועט בעמערקען זיין פערשווינדען, אלץ ארויפלעגען אויף איהם. באכדעם ווי מען וועט זיך כאפען, אז אויך די ארעסטאנטקע ראזען איז מיט זיין הילף ענטלאפען, וועט מען זיכער די גאנצע שולד ארויפלעגען אויף איהם, יעדעס נישט ענטדעקטע פערברעכען וועט מען איהם צושרייבען, ער איז איצט דערצו געווען גאנץ גלייכגילטיג, ער האט איצט נאר געהאט די איינציגע שטרעבונג צו זיין פון יענער זייט גרענעץ צוזאמען מיט דער פרוי ראזען. ער האט געהאט פאר זיך אלץ פערטיג. א לעגאלען אויסלענדישען פאס, וויזעס און ביליעטען אלע נויטיגע פאמאליטעטען, ער האט נאר געדארפט אין אוונט ארויספאהרען פון לאדז און צוזאמען אינדערפריה זאל ער שוין פאהרען אויף דער טשעכאסלאוואקישער מלוכה, ער האט בעשלאסען אליין צו פאהרען, אזוי ארום איז פערקלענערט געווארען די געפאהר סיי פאר איהם אליין און סיי פאר דער פרוי ראזען, אפיסעל געלד האט באנעצקי געהאט און בעשלאסען זיך איינצוארדנען א רוהיג בעשיידען לעבען אין דער בעלגישער הויפט-שטאט אדער פראווינץ-שטאט. דארט אין בעלגיען האט באנעצקי געדארפט ווארטען אויפ'ן אנקומען פון דער פרוי ראזען. נאך איינער באנעצקי האט אנגעהויבען צו מאכען די בעמיהונגען און פלענער צו ענטלויפען, האט ער זיך גענוי אינפארמירט וועגען די פארשריפטען וואס עקזיסטירען בנוגע דעם ארויסגעבען פערברעכער פון אנדערע לענדער דער פוילישער מאכט. בנוגע זיין אייגענעם פערזאן האט ער אין דער היב זיכט ווייניג מורא געהאט, ווייל ער איז דאך פאקטיש נישט קיין פערברעכער און קיין שום קרימינעלע טאט האט מען איהם נישט געקענט פארווארפען, ס'האט זיך נאר געהאנדעלט וועגען דער פרוי ראזען, וועלכע איז בעגאנגען א מארד און איז'ם מארד זיך מודה געווען.

די מורא איז אבער אויך געווען אנ'אומזיסטע ווייל צו יענער צייט האט צווישען פוילען און בעלגיען נישט עקזיסטירט קיין שום קאנווענץ וועגען ארויסגעבען פערברעכער, אזוי אז הפליטען איז געווען א גוטער אויסוואהל פאר איהם. באנעצקי האט אויך איבערגעלאזען אלע דירעקטיווען דעם טורמע-וועכטער ווי אזוי צו עקספעדירען די פרוי ראזען אין אויסלאנד.

באנעצקי האט נישט געריהרט קיין איין פאפיר אין זיין ביורא און אויך נישט אין זיין וואוינונג, אלץ איז געבליבען אזוי ווי ס'איז שטענדיג געווען, ער האט אויך נישט געוואלט אוועקפאהרען פון דעם לאדזער פאליציי, כדי זיין אפפאהרען זאל נישט ווערען פערדעכטיג, ער איז מיט'ן טראמוואי צוגעפאהרען אין א באהנהאפטעל און פון דארט איז ער אוועקגעפאהרען.

מיט א שווערען הארץ האט באנעצקי פערלאזען די שטאט, אין וועלכער ער איז געבוירען געווארען, זיך געבילדעט, ערצויגען געווארען, און חתונה געהאט און אנגעהויבען זיין קאריערע. אומגליקליכע יאהרען האט ער דא איבערגעלעבט מעהר ווי גליקליכע, צרות האט ער געהאט מעהר ווי פרייד, דעריבער האט ער קיין בענקשאפט צו דער שטאט נישט געפיהלט, דאך איז איהם געווען א גרויסע שאד זיך צו שיידען מיט די אלע, וועלכע ער האט דא געקענט און מיט וועלכע ער האט זיך צוזאמענגעלעבט, ער האט פערזאגט פון זיך די געדאנקען, געטריבען איינצושלאפען, כדי די צייט ביז צום איבערשרייטען די גרענעץ זאל אדורכגעהען וואס שנעלער, ער האט קיין שום שוועריקייטען אויפ'ן וועג נישט געהאט און אין דער פולסטער ארדנונג איבערגעפאהרען די פויליש-דייטשע גרענעץ, ער איז דאן ווייטער געפאהרען אהן שום שטערונגען ביז צו דער בעלגישער הויפטשטאט בריסעל.

דער טורמע-וועכטער האט אין לאדז געמאכט אלע פארבערייטונגען, כדי צוצוגרייטען דאס ענטלויפען פון דער ארעסטאנטקע ראזען. די ארעסטאנטקע האט זיך שוין פון גאנץ פריה אן געגרייט צו דער דערצידלטער מינוט, זי האט אליין נישט געוואוסט אויף וואס פאר א אופן דאס וועט פאר-קומען, אבער זי האט פאר דער דאזיגער מינוט שטארק מורא געהאט. וואס זי האט געמעגט זיך צוגרייטען מיטצונעהמען אויפ'ן וועג, אז קיינער זאל דאס נישט בעמערקען, האט די פרוי ראזען צוגעגרייט, פיל האט זי אין דער היינזיכט נישט געקענט טון, ווייל מ'האט דאס געקענט בעמערקען און אלץ וואלט געווען פערלוירען, זי האט גוט געדענקט דעם אנזאג סיי פון באנעצקין און סיי פון דעם עלטערען טורמע-וועכטער, וועלכער האט באנעצקי, געהאלפען אין זיין אונטערנעהמונג, אז זי זאל אויף אייגענער האנד גארנישט טון, נאר בלויז פאלגען וואס מען וועט זי הייסען טון, דער טאג האט זיך געצויגען ביי איהר ווי אן אייביגקייט, יעדער מינוט איז ביי איהר געווען ווי א שעה זי האט אליין נישט געוואוסט וואס זי זאל טון מיט זיך און וואו זי זאל די צייט אהינטון. וואס ווייטער ס'האט זיך אבער דערנעהנטערט צום אוונט, אלס אונרוהיגער איז זי געווארען, אלץ מעהר האט איהר געקלאפט דאס הארץ, ווי שטארק האט זי דעם הימעל געבעטען, אז די מינוט זאל וואס שנעלער קומען און אז די גאנצע פראצעדור זאל וואס גיכער אריבערגעהן, דאס טורמע-לעבען איז זיך געגאנגען זיין וועגס, ווען דער אוונט איז צוגעפאלען איז אין די טורמע-מויערען געווארען נאך טרויעריגער, נאך שטילער, די מידע, פוילע קערפערס האט געצויגען צו די פריטשעס, אויסצוציהען די ביינער, צוצומאכען די אויגען, ווערען גארנישט צו טראכטען און ערווארטען דעם צווייטען טאג, וועלכער וועט אגב נישט זיין אנדערש ווי דער היינטיגער, אלץ איז געווארען שטיל, פון די קאמערן האבען זיך געהערט נאר געניצען און הויכע זיפצען זיך גלאט אין דער וועלט אריין, אבער דאס זענען נאר געווען איינציגע דרייסטע ארעסטאנטען, וועלכע זענען ביים ערשטען געשריי פון קארידאר-דיזשורני באלד שטיל געבליבען, די פרוי ראזען האט זיך לבוש אויך געלעגט, האט אבער אפער געהאלטען די אויגען און זיך צוגעהערט צו יעדען שאך, וואס איז געקומען פון קארידאר.

(פארזעצונג קומט)

גרויסע ציוניסטישע אקאדעמיע

דעפ. יצחק גרינבוים רעפערירט זונ-טאג אין פילהארמאניע

זונטאג, דעם 29-טען ה. ח. 5.30 נאכמיטאג אָרדענט איין די ציוניסטישע אָרגאניזאציע אין פילהארמאָניע-זאל אַ גרויסע אַקאַדעמיע, מיט אַ רעפעראַט אויף ד.ט.: „פראַג און גענף“ (דאָס גע-ראנגעל פון וועלט יודענטום און די לאַגע אין ציוניזם) וועט אַרויסטרעטען דער מיטגליד פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע און פאָרזיצענדער פונ׳ם עליה-דעפּאַרטאַמענט פון דער יודישער אַגענ-טור, פּרעזידענט פון דער ציוניסטישער אָרגאַני-זאַציע אין פוילען דעפּוטאַט יצחק גרינבוים.

דעפ. גרינבוים רעזיגנירט, ווי בעקאַנט, פון זיין סיים-מאַנדאַט אין פוילען און פאָהרט אָפּ קיין ארץ-ישראל, כדי איבערצונעהמען די פעראַנטוואָרט-ליכער אַרבייט, אַלס מיטגליד פון דער ציוניסטי-שער עקזעקוטיווע, און לייטער פון עליה-דעפּאַר-טאַמענט.

עס איז פאָראויסצוזעהן, אַז די זונטאָג׳דיגע אַקאַדעמיע וועט צוציהען אַ צאָהלרייך פּובליקום אין פילהאַרמאָניע-זאַל פון די ברייטסטע יודיש-נאַציאָנאַלע קרייזען.

די איבערגעבליבענע בילעטען זענען צו בע-קומען אין ציוניסטישען ביוראָ, שרודמיעסקאַ 29.

פערגעסט נישט צו קומען
מאָרגן, שבת אוונט, אין פילהאַרמאָניע
צו הערען דעם
„ראַדיאָ-זינגער“
און נאָך דער פאָרשטעלונג דעם
גרויסען קאַנצערט-טייל.

פון וואַריעטע-דאַנסינג
„טאַבאַרין“
אין דעם ניי-רעפּעגטען וואַריעטע-דאַנסינג „טאַבאַרין“, נאַרוטאָוויטשאַ 20, וועלכער איז איינ-געאָרדענט לויט׳ן אייראָפּעאישען סטיל, קומען פאַר טעגליך אַרטיסטישע אויפטריטע, אויסגעפיהרט פון גוטע קינסטלערישע קרעפטען. איינטריט פריי.

ביי גאַל, נירען און בלאָזענשטיין-קראַנקע
וואו! ביי מענשען, וועלכע ליידען פון איבערמעסיגער האַרן-זייערבילדונג און גיכט-אָנפאַלען, רעגולירט דורכן געברויך פון נאַטירליכען ביטער-וואַסער
Franciszka Józefa
די דאַרם-פערדייאונג צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען און סקלאַד-אַפּטייקען.
5871

„מיצקיעוויטש און יודען“

פארלעזונג פון ד״ר בראַנדשטעטער אין לאָקאַל פון בערעק-יאָסעלעוויטש-לעגיאָן

מאָרגען שבת-צו-נאַכט, 9 אָוונט קומט פאָר אין לאָקאל פון בערעק יאָסעלעוויטש - לעגיאָן (אַל. קאָשטשושקי 21) אַ פאָרלעזונג פון בעקאַנטען היס-טאָריקער ד״ר ראָמאַן בראַנדשטעטער אד״ט: „מיצ-קיעוויטש און יודען“. טעזען: מיצקיעוויטשס יודי-שער לעגיאָן. די בעציהונג פון דער פוילישער עמיגראַציע צו דער יודען-פראַגע. די פאַרידער ראַט-שילדס און דער יודישער לעגיאָן.

אַלפוילישער צוזאַמענפליה פון „ברית החיל“

דער „ברית החיל“ רופט אויפ׳ן 29. ד. ח. אַן אַלפוילישען צוזאַמענפליה פון אַלע אָפּטיילונ-גען קיין וואַרשאַ. אויפ׳ן צוזאַמענפליה וועט זיין אַנוועזענד וולאַדימיר זשאַבאָטינסקי, וועלכער וועט האַלטען אַ רעפעראַט. אין צוזאַמענפליה וועלען זיך בעטייליגען 5000 טויזענד מונדירטע מיטגלידער פון „ברית החיל“ פון גאַנץ פוילען. אויף דעם דאָזיגען צוזאַמענפליה האָט דער היגער „וואַגאַן-ליי-קוק“ בעקומען אַן אויסערגעוועהנליכע הנחה פון 50 פּראָצענט אויף דער באַהן קיין וואַרשאַ און צוריק 2. און 3. קלאַס, פאַר אַלע, וואָס ווילען אַנטיילנעהמען אין דעם צוזאַמענפליה.

בילעטען זענען צו בעקומען אין ביוראָ פון „וואַגאַן-לי-קוק“, פּיעטריקאַווער 64.

ס׳איז כדאי צו בעמערקען, אַז די הנחה איז גילטיג פון 28. ד. ח. ביז׳ן 1. נאָוועמבער.

דער אַפּערעטען-שלאַגער „דער ראַדיאָ-זינגער“ אין פילהאַרמאָניע

היינט, פרייטאָג, 9 אָוונט, מאָרגען שבת 4 נאָכמיטאָג און 9 אַ זייגער אָוונט ווערט געשפּילט די גלענצענדע און העכסט-אַמוזירענדע אָפּערעטע „דער ראַדיאָ זינגער“ מיט די ליבלינגס-אַרטיסטען דוד זיידערמאַן און נאַדיאַ קאַרני אין די הויפּט-ראָלען.

אין דער אָפּערעטע ווערען געזונגען פיל שעה-נע און האַרציגע לידער.

שבת 9 אָוונט אַ גראַנדיעזע דאָפּעלטע פאָר-שטעלונג. אויסער דער אָפּערעטע „דער ראַדיאָ זינגער“ ווערט נאָך דער פאָרשטעלונג געגעבען וועך רעך אַ גראַנדיעזען דיווערטיסמענט מיט׳ן אָנ-טייל פון די ליבלינגען חנה לערנער, דוד זיידערמאַן, נאַדיאַ קאַרני און שמואליקל גאָלדשטיין אין זייערע שענסטע רעפּערטואַר.

Brak TELEFONU UTRUDNIA CI ŻYCIE PRYWATNE i HANDLOWE

ר׳ שלמה אבן גבירול

(ענדע פון דער 7. זייט)

— איך לייד דיינע לידער און שטענדיג בין מער איך אַ מאָדנע פאַרשיינונג. בישטאָ אין זיי קיין טאָן פון פרייד, קיין אַקאָרד פון גליק. ביין! פון דעם איז קיין שפור נישטאָ! נאָר שטענדיג זע-נען זיי אָנגעגאָסען מיט טרויער און פיין, מיט אַ שרעק און ציטער. איך האָב ביז היינט אַזעלכעס נישט געלייענט. צו דעם בין איך נישט געוואוינט גע-וואָרען. פאַרקעהרט, פון די לידער פון אַלע דיכטער איז שפּאַנען שפּראַצט לעבענס-לוסט, נאָך מעהר איבעראַשט בין איך געוואָרען, ווען איך האָב גע-הערט ווען זייער מחבר איז נאָך אַ יונגערמאַן, ס׳איז פאַר מיר אונפאַרשטענדליך, וואָס אַזאַ יונגער מענש איז אָנגעפּראָפּט פון אַזאַ שרעקליכען פּעסי-מיזם...

רחל האָט זיך אויף אַ סעקונדע אָפּגערוהט, האָט טיפער עטליכע מאָל איינגעאָטעמט די שמע-קענדיגע לופט, וועלכע האָט אויסגעפילט דעם חלל פון שלמהס צימער, און דאַן ווייטער געצויגען.

— איך פאַרשטיי, אַז אויסער דיין נאַטור, וועלכע איז, אמת, גענייגט צו אַזעלכע גריבלונגען מוז זיין נאָך אַ סיבה, וואָס צווינגט אַז דיינע פּרעכ-טיגע דיכטערישע שאַפונגען זאָלען זיין אַדורכגע-דרונגען מיט אַזעלכע טענער, זאָלען קלינגען אַזוי טרויעריג און בעיקר פאַר וואָס זינגט דיין מוזע איבער אַנדערע טעמען, וואָס אַלע — אָט די דאָזיגע סיבה ערלויבט מיר צו דערגיין אפשר וועל איך זיין אימשטאַנד מיט עפּעס דיר צו העלפען...

ווען זי האָט געענדיגט האָט אַ פיינליכע, דריי-קענדע שטילקייט זיך געלייגט אין שטוב. ביידע זע-נען געזעסען געגענאיבער זיך, נישט קוקענדיג איי-נער אויפ׳ן אַנדערען, אַזוי האָט עס געדויערט עט-ליכע מינוט ביז רחל האָט ווידער דאָס שווייגען איי-בער געריסען.

— ווי גערן וואָלט איך דיר געוואָלט העלפען, ס׳וואָלט פאַר מיר גאָר נישט שווער געווען, אַבי מיט עפּעס דיין גורל צו פערגרינגערען...

זי האָט געענדיגט ערנסט, אויפריכטיג, איבער-לאָזענדיג אַ גרויסען רושם אויף שלמה׳ן, וועלכער איז געווען ווי שטענדיג פערטראַכט, אָבער נישט די פראַגען אין וועלכע ער האָט זיך איבעריג געגריבעלט האָבען איהם אין פערטראַכטונג אַריינגעבראַכט, איצט האָט ער ווענער די נישט געקלערט; דאָס האָט בען אויף איהם איהרע אמתע ווערטער אַזאַ ווירקונג געהאַט. ער האָט געפיהלט איהר ערליך וואַרעמע און קריסטאַל-ריינע נשמה און אַז עפּעס אַ באַהענטקייט איז דאָ צווישען זיי. די קלאַנגען פון איהרע ווערטער האָבען געקלונגען אַזוי זיס און אַנגענעהם, און ווען ער האָט אין איהרע אויגען אַריינגעקוקט, האָט זיך איהם אויסגעדוכטען, אַז עס זיצט פאַר איהם זיין מאַמע. אויך זי האָט גע-האַט אַזעלכע מילדע קלוגע אויגען, וואָס האָבען מיט גוטסקייט און אייזעלקייט געלויכטען. קבייטשע האָט בען זיך אויף זיין הויכען שטערען בעוויזען, וואָס האָט עדות געזאָגט אַז עס ווערט ביי איהם אַ געדאַנק געבוירען.

— יאָ! דו וואָלסט מיר געקענט העלפען — האָט ער פּלוצלונג הויך אַרויסגעזאָגט — דענסמאָל ווען דו וואָלסט געגעבען דיין הסכמה צו ווערען מיין פרוי...

רחל איז בלאַס געוואָרען. די דאָזיגע פראַגע איז פאַר איהר געקומען אַזוי אונערוואַרטעט, אַזוי אומגעריכט, אַז זי האָט זיך אינגאַנצען פערלוירען. פערשידענע מחשבות זענען איהר אין מוח דורכ-געלאָפען. מיט דער שנעלקייט פון אַ בליץ זענען זיי געפלויגען, ווי גליקליך וואָלט זי געווען ווען זי קען ענטפערען אויף דער דאָזיגער פראַגע ענטפערען: יאָ! ווי וואָלטען איהרע טאַטע-מאַמע זיך אין קבר געפרייט, ווייסענדיג אַז זייער וואונש, די טאָכטער זאָל האָבען אַלס לעבענסבעגלייטער אַ בעריהמטען יודישען חכם, איז מקוים געוואָרען, אָבער לײדער איז זי שוין מיט אַ צווייטען פערבונדען, אַ צווייטען צוגעזאָגט איהר האַרץ צו שענקען.

— צו דעם קען איך לײדער מיין הסכמה נישט געבען — האָט זי שטיל געענטפערט — מיין גורל איז שוין מיט אַ צווייטען פערבינדען... וועגען ברע-נען אַ וואָרט קאָן דאָך קיין רייד נישט זיין...

— אָ! וואָס פאַלט דיר איין!! — האָט שלמה אויסגעשריגען, און תיכף אַריינגעפאַלען אין פער-קלערונג.

רחל האָט איהם מעהר מיט קיין פראַגען נישט געוואָלט מאַטערען. ס׳האָט זי שטאַרק פערדראָסען וואָס איהר איז נישט געלונגען אויסצופיהרען איהר פּלאַן. אָבער זי האָט נישט געהאַט קיין עצה. און נישט וועלענדיג מיט איהרע שאלות און אַנווענען היינט פערשאַפען איהם קיין צער, האָט זי זיך שטיל אַרויסגעשליכען פון זיין צימער...

(פאָרטזעצונג — פרייטאָג).

די נייעסטע מאָדעלען
און דער רייכסטער און גרעסטער אויסוואַהל
פון די מאָדערנסטע טריקאָטאַזש-אויסאַרבייטונגען
דזשימפערס רעפאַרמעס
זשאַקעטען ספּעציעלע
פולאָווערס ספּאָרט-פולאָווערס
קאָסטיומען ווי אויך פאַר קינדער
אַ גרויסער אויסוואַהל פון קינדער-ניעדזשוויאַטקעס.
אויף לאַגער די מאָדערנסטע
שטרימפּף און שקאַרפּעטען
און די עלעגאַנטסטע הערען-גאַלאַנטעריע
עמפּפעהלט צו די בילינגסטע פרייזען
Tricot
Łódź Zgierska 4 (przy Nowomiejskiej)
Telefon 191-06
קומט און איבערציינגט אייך!

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאָג, ד. 27 אָקטאָבער 1933

7,00 צייט-סיגנאַל, 7,05 גימנאַסטיק, 7,20 גראַמאָפאָן, 7,35 ידיעות, 7,40 גראַמאָפאָן, 7,52 הויזוויירטשאַפט, 11,30 פּרעסע, 11,40 עקספּאָרט-ידיעות, 11,57 צייט-סיגנאַל, מוזיק, 12,30 ידיעות, 12,38 מוזיק, 3,30 קאָמוניקאַט, 3,40 גראַמאָפאָן, 3,55 גראַמאָפאָן, 4,40 איבערזיכט איבער די ניי-עסטע אויסגאַבען, 4,55 קאָנצערט, 5,50 רעפּער-טואַר פון די טעאַטערן, קאָמוניקאַט פון לאָדז, 6,00 רעפעראַט, 6,20 לייכטע מוזיק, 6,55 לאָדזער פּאָסט-קעסטעל, 7,10 פערשידענעס, 7,25 פעליע-טאָן, 7,45 ידיעות, 8,00 מוזיק, שמועסען, 8,15 סימפ. קאָנצערט, רעפעראַט, 10,40 ספּאָרט, 10,50 טאַנץ-מוזיק, 11,00 קאָמוניקאַט, 11,05 טאַנץ-מוזיק.

שבת דעם 28-טען אָקטאָבער

7,00 צייט-סיגנאַל, 7,05 גימנאַסטיק, 7,20 גראַמאָפאָן, 7,35 ידיעות, 7,40 גראַמאָפאָן, 7,52 הויזווירטשאַפט, 11,30 פּרעסע-איבערזיכט, 11.40 עקספּאָרט - ידיעות, 11,45 קאָמוניקאַט, 11,50 ידיעות, 11,57 צייט-סיגנאַל, 12,05 מוזיק, 12 30 ידיעות, 12,38 מוזיק, 3,30 קאָמוניקאַט, גראַמאָ-פאָן, 3,55 גענען-גאַז און לופט-פליהעריי, 4,00 אוידיציע פאַר קראַנקע, 4,40 לעקציע פראַנצויזיש, 4,55 קאָנצערט, 5,50 רעפּערטואַר פון די טע-אַטערן, קאָמוניקאַטען פון לאָדז, 6,00 רעפעראַט, 6,20 מוזיק, 7,05 פערשידענעס, 7,25 ליטעראַ-רישע פערטעל-שעה, 7,45 ידיעות, 8,00 קאָנצערט, 9,00 פּאָסט-קעסטעל, 9,15 קאָנצערט. 10,00 ספּאָרט, 10,15 קאָנצערט, 11,00 קאָמוניקאַט, 11,05 ווילנער סיגנאַל.

בעקאַנטמאַכונג.

די תלמוד-תורה „אהבת תורה“

20 וואָלבאָרסקאַ 20

מאַכט בעקאַנט דאָס זונטאָג דעם 29. אָקטאָבער ד. י. וועט פאָרקומען — די

אַלגעמיינע פערזאַמלונג

צו וועהלען אַ נייע פערוואַלטונג דער ערשטער טערמין 4 אַ זייגער און דער צווייטער טערמין 7 אַ זייגער אָוו. און וועט זיין גילטיג ביי יעדער צאָהל מיטגלידער. אַלע מיטגלידער און סימפּאַטיקער ווערען געבעטען צו קומען, ווייל קיין בעזונדערע איינלאַדונגען ווערען נישט אַרויסגעשיקט.

די פערוואַלטונג.

פון דער לאָדזער בערזע

באַנק פּאָלסקי —	—	—	—	79.50
3 פּראָצענטיגע	בוראָוולאַנע		—	38.50
4	„	דאָלאַרובקאַ	—	48.50
7	„	סטאַביליזאַציע (אמ.)		52.25
8	„	וואַרשאָווער מאַנד-בריף		44.50
8	„	לאָדזער	„ „	41.00
ענגלישער פונט	—	—	—	28.24
דאָלאַר — אָפיצ. 5.96,	נישט אָפיצ. —			5 98
גאָלד-דאָלאַר —	—	—	—	9.01
גאָלד-רובל —	—	—	—	4.71
דייטשער מאַרק	—	—	—	2.10

מעלדונגען

העבּרעאישע אָוונט-קורסען ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

עס האָבען זיך אָנגעהויבען די למודים אויף די העברעאישע אָוונט קורסען ביי דער ציוני-סטישער אָרגאַניזאַציע. עס זענען געעפענט געוואָ-רען גרופּען פאַר אָנפאַנגער און פאָרגעשריטענע און אויך די גרופען, וועלכע האָבען עקזיסטירט אין פערגאַנגענעם יאָהר. דער אָפּצאָהל איז אַ מינימאַלער.

ווייטערע איינשרייבונגען ווערען אָנגענומען אין ציוניסטישען ביוראָ, שרודמיעסקאַ 29. עס דאַרפען זיך אויך מעלדען אַלע געוועזענע שילער און שילערינס.

5851

יודענשטאַט-פּאַרטיי (אוגוד הצה״ר)
פּיעטרקאָווער 69
וואָכען - קאַלענדאַר!

פרייטאָג, דעם 27 ד. ח. 9 אָוונט „חוג מוריה“ פיהרט ח׳ בורשטין.

מאָנטאָג, דעם ד. 30 ד. ח. 9 אָוונט קורס 1 פיהרט ח. אינזש. קורץ.

דינסטאָג, דעם 31 אָקטאָב. יודישע געשיכ-טע „חוג קדימה“

מיטוואָך, דעם 1 נאָוועמב. קורס 3 פיהרט ח׳ טעמס.

דאָנערשטאָג, דעם 2 נאָוועמב. 9 אָוונט העברעאישער קורס פאַר פאָרגעשריטענע פיהרט ח׳ אינזש. קורץ.

החלוץ המדינתי (החלוץ הרביזיוני)

זונטאָג, דעם 29 י. ח. 9 אָוונט ציוניסטי-שע געשיכטע — פיהרט ח׳ שעפּסקי.

מיטוואָך, דעם 1 נאָוועמב. 9 אָוונט יודישע געשיכטע — פיהרט ח. גייזלער.

קינאָ-טעאַטער „ROXY“ נאַרוטאָוויטשאַ 20
פריהער „SPLENDID“
היינט און פאָלגענדע טעג!
SOWKINO — MOSKWA סופּערפילם פּראָד. 1933/34
„דאָס טויטע הויז“
(Martwy dom)
לויט דעם בעריהמטען ווערק פון DOSTOJEWSKI
אָנהויב פון די סעאַנסען 4 נאָכמיטאָג. שבת און זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג.

ביים דערשטאַנענעם פעלד

(ענ״ע כ״ו 9־טע זייט).

זאָגען, אַז אין חלום האָט מען עז אַפילו נישט געקאָנט זעהען...

יאָ, וואָס אמת איז אמת! — האָט זאַװעל דער שניידער געדרעהט אויפ׳ן מיטעלסטען פינגער דיין רויטע באָרד — איך נעהם עס פון מיר [...]ן, מיין יונגערען בחור. ער טענהט מיט מיר אַ יין, אַז דאָ האָלם ביים וועבן ארץ־ישראל, ער טענהט אַז ריין, אַז ביים שוואַרצען ים פון אונזער ריין הויבט זיך אָן ארץ־ישראל און מיט דער צייט וועט זיך עס אויסקאָנצעפירען צו יענעם ארץ־ישראל.. מ׳ע... אַזוי זאָגט ער. כ׳האָב געקלערט פאַהרען אין שטעטעל אויף ווייטער, זאָגט ער, דאָ וועט׳ן ווינטשען, מע׳ט העיר מאַמען מיט די פאָר קלענערע קינדער אויך איבערנעהמען, האָב זיך אויף איהם נישט געריכט, געוואָלט וועלען אַ דאָקטאָר... באַ דיר... מ׳ע.. וואָס האָב איך שוין צו זאָגען?

דער עולם האָט פלוצלונג אויפגעהויבען די אויגען, געקוקט צום מערב אויפ׳ן פעלד; צוויי ריידער־טיטס האָבען אין גאַלאָפ זיך געיאָגט אויף יענער זייט פעלד צו מערב צו.. די נידעריגע זון האָט געשלאָגען אויף זיי.

פיניען האָט עס אַ הויב געטאָן פון אָרט; ער האָט אַ קנאַק געטאָן מיט דער בייטש אין דער רייכטונג פון די ריי־ער־ינס.

— כ׳קען שווערען, דאָס איז ברעזוער׳ס טאָכ־טער און מיינע, פאָהרען אויף די ברעזוער־פערד — האָט קרעטשמער געגאַפט.

— אָט־דאָס איז עז — האָט חבר ר׳ שמוע׳ל אַסטראָװער געטייט מיט׳ן פינגער אַהין, — דאָס זענען דאָך אונזערע קינדער, בעטראַכטען מסתמא די פעלדער.

באַלד האָבען זיך בעוויזען נאָך צוויי רייטער נישט ווייט אָפגעטראָטען פון די רייטער־ינס, אַפי־סאָל שפעטער זענען זיי זיך אַלע צונויפגעקומען, די פיר פערד מיט די רייטער זענען נאָהענט גע־בליבען.

— יוּדען.. פון אונזערע ערדחלקים זאָל עס זיין, אַ פרייע וועלט, כ׳לעבען, ווען מ׳וואָלט כאָטש אויף אַ צוואַנציג יאָהרעלעך יונגער געווען — האָט קאַסאַי זיך געקראַצט אין קאָפּ.

די יוגענט איז געזעסען אין מזרח־זייט פון דערשטאַנענעם פעלד, דאָס זאַטע און מידע פעלד האָט געגאַסען אַ זאַטע מיקייט אין די גלידער, בערע קאָוואַלסקי איז געלעגען אויסגעצויגען און ביי איהם אויפ׳ן ברוסט האָט געהאַלטעןביילקע איהר קאָפּ און געקוקט אין דער ווייט, לאַנע איז געזעסען אָפגעזונדערט אַנטקעגען, סימקע איז גע־זעסען נעבען יוסף ראַטנער. אויך זיי האָבען פון דער ווייטענס בעמערקט די פיר רייטער, האָבען אויך דערקענט צוויי פרויען און צוויי מענער, יודישע איבערוואַנדערער, פון זייער אָרט איז דאָס אויסגע־קומען אַ סך ווייטער, פונדעסטוועגען האָט עס אוי־בערגעריסען דעם פערזענליכען שמועס, פול מיט שטעכוועדטלעך, וואָס יוסף ראַטנער האָט פערצויגען מיט בערען אויף דער אַלטער טעמע, צי קרים בעדאַרף ווערען אַ צווייטע ארץ־ישראל.

לאַנע האָט פון איהר אָרט געזאָגט:

באַלד הויבט מען אָן שניידען אונזערע פעל־דער און מיר האָבען אַפילו נאָך קיין אייגען ליד נישט צו זינגען, פאַר־וואָס האָבען מיר נישט קיין לידער, קינדער?

— פאַראַן לידער, — האָט בערע אַ ברום געטאָן — ביי גוֹיים פעהלען נישט קיין לידער.

— כ׳מיין אייגענע לידער, חבר קאָוואַלסקי — האָט לאַנע איהם טרוקען געענטפערט.

— וואָס מיינט אייגענס און וואָס מיינט פרעמדס אין סאָוויעטען־פעראַנד? וואָס שווייגסטו חבר ראַט־נער?

יוסף האָט נישט געוואָלט ענטפערען, ער איז נאָך קיינמאָל ביי בערען נישט אויסגעקומען קיין געדיכטער, נישט מעהר, וואָס דינט ער, יוסף, האָט זיך גענומען צו דער שטוב, האָט בערע צו איהם אָנגעהויבען צו שמייכלען.

יוסף האָט נישט געוואָלט דירעקט ענטפערען אָבער אַפלאַדען האָט ער אויך נישט געקענט.

— כ׳וויל זיך מיט דיר נישט קריגען, בערע. כ׳האָב דיך ליב אָט אַזוי ווי דו ביזט. ביידע זענען מיר געווען אין דער אַרמיי. ביידע אין בירגער־קריג און ביידע ליגען מיר איצטער ביי אַ צייטיג פעלד, דו האָסט געזייעט, — אַלע האָבען געזייעט. ביי אַלעמען איז געראָטען, ס׳פעלד קלייבט נישט אויס בערען און יוסף׳ן בעזונדער; יודען מיט בערד צי יודען אָהן בערד, כאַ־כאַ־כאַ„,

יוסף האָט אַליין הנאה געהאַט פון זיינע לעצ־טע ריידי..

— וואָס זאָגסטו, ביילקע? בורזשויקע דו, עס איז דיר גוט צו האַלטען דעם קאָפּ ביי אַ שמיד אויפ׳ן האַרצען?

— האָט בערע אַרויסגעלייגט זיין שווערע, האָריגע האַנט אויף ביילקעס האַלז און זי צוגער־דריקט צו זיך.

לאַנע און סימקע האָבען ביידע געקוקט צו בערען, האָבען שוואַך געהערט דעם לעצטען שמועס, האָבען ביידע מקנא געווען ביילקען, וועלכע האָט געמיטליך געהאַלטען איהר קאָפּ אויף בערעס ברוסט, סיי לאַנע סיי סימקע, האָבען עס אויף דייער אופן בעגריפען, לאַנע, אַ יערעס מאָל, ווען זי האָט געזעהען אויסטיילען ליבע צו ביילקען, האָט זי עס אָנגענומען וואָס אַ מין צו להכעיס; דאָס וויל בערע בעווייזען לאַנען אַז איהם וועט זי נישט אוי־בער־צייגען מיט דעם, וואָס זי האָט פון זיך אַראָפּ־געוואָרפען אַלץ־מיטאַ־אַנאַנדער און געוואָרען די שטאַרקע האָ־רעפאַשניצע, וואָס האָט אַפילו די דיי־מענטענע אויסגעלעכט אַרויסגעוואָרפען פון די אוי־ערען... וואָס אַלץ בעוויזט נאָך נישט, אַז זי איז וועדט, מען זאָל איהר פערשרויען, מיט דעם וואָס ער ווייזט אַרויס ליבע צו דער יונגערער שוועסטער. צו דער פערבענקטער ביילקען לאַזט ער זיך אויס פון דיי בידען. ביילקע האָט עס געמעגט פערשטיין און זיך האַלטען פון דער ווייטענס.

סימקען איז נישט געווען קלאָר בערען בעצי־הונג צו די ברעזוער־מיידלעך, סימקע איז געווען צו־שפעט אויפ׳ן ערד־חלק, געקומען מיט אַן׳אייגענער מיינונג, בערע קאָוואַלסקי האָט דווקא ביי סימקען קיין בעזונדערען חן נישט געפינען, זי האָט אָבער מיט׳ן אינסטינקט דערפיהלט ווי צוויי שען [...]איהם און לאַנע זעהט אַ מין צו־להכעיס שפיל, זי האָט ביי זיך נישט געקאָנט פועלן וועגען צו געפינען געבעט.

נאָך לאַנעס ווערטער וועגען דעם, אַז אָט־באַלד וועט מען שניידען יודישע פעלדער און קיין איין יודיש ליד פערמאָגען נישט די יודישע שניידער אין ראַטענרוסלאַנד, האָט דאָס סימקען אויך א קלאָר געטאָן אין קאָפּ פונדעסטוועגען האָט זי לאַנען נישט פערשטאַנען.

— פאַר־וואָס ענגע יודישע לידער? — האָט זי אויך איבערגעחזרט בערעס שאלה.

— היינט ביינאַכט, חבר ראַטנער, וועלען מיר זיך זעצען פערפאַסען אַ ליד, — האָט לאַנע מיט זי־כערקייט אַ זאָג געטאָן אויף יוסף׳ס זייט.

בערע האָט אויסגעשאָסען מיט אַ געלעכטער. אַזוי ווי ער איז געלעגען אויסגעצויגען, אַז ביילקעס קאָפּ אויף זיין ברוסט האָט אָנגעהויבען דאָנערצו שפרינגען.

ביילקע האָט זיך אויפגעהויבען און מיט אַנ־אומעטיגען פנים האָט זי געזאָגט:

— איך קוק אויף די פעלדער און מיר ווערט טרויעריג, אָט וועט מען זיי אין גיכען שניידען: ס׳וועט בלייבען אַ נאַקעטער סטעפּ; וואָס וועט דער־נאָך זיין?

ביילקע האָט גאָר אַליין נישט געוואוסט ווי ווייט איהר אומשולדיגע בעמערקונג האָט געטראָפען אין ציל.

בערע האָט עס געוואָלט אָפשרייען און ס׳איז ביי איהם אַרויסגעקומען אומגעלומפערט.

— בערא־פּט האָט עס זאָגען דיין שוועסטער לאַנע, וואָס האָט זיך שוין אַביסעל איבערגעהאָרעוועט. אַודאי וועט זיך נישט גלוסטען אָנהויבען אויפסניי ווידער אַקערען, זייען, ווידער און נאָך אַמאָל...

לאַנע האָט אויף דיין שטאָך נישט געענט־פערט. האָט אַ נעהם געטאָן סימקען אַרומגעלייגט זי, שטאַרק אַריינגענומען אין איהרע אָרעמס און אָנגעקוקט זיך מיט איהר אינאַיעם גלייך אין דער בראַזנע ווייך. פאַר סימקען איז דאָס גע־ווען אומגעריכט. און אָנגעלייגט, אַזוי זיך געקי־קעלט, אַמאָל אויבען און אַמאָל אונטען, האָט זי גע־פילט לאַנעס גאַר צאַרטען גוף און האָט איהם ליב געקראָגען, עס איז איהר געפעלען געוואָרען לאַנעס איינפאַל.

שוין אין צײַטיגען ווייך האָט סימקע לאַנען אַ קוש געטאָן היבטער׳ן אויער און שטיל געזאָגט:

— ער איז אַ בעל־גאווה, אַזוי בעדאַרף מען איהם בעהאַנדלען.

אויפ׳ן ערד־חלק איז אָנגעקומען דער אַגראָנאָם מיט זיין אויטאָמאָביל, געגעבען עטליכע סיגנאַלען מען זאָל זיך צונויפקומען, פון אַרום די דערשטאַנענע פעלדער האָבען זיך די מידליכע יודישע פויערים גענומען ציהען פון דאָרף. זיין סיגנאַל האָט געוועקט חבר לערנער איז געקומען מודיע צו זיין אַז די ווייצענפעלדער זענען שוין דערשטאַנען; איבערמאָרגען וועט מען קומען מיט שנייד־מאַשינען, און מען וועט אויך אַ אָפּדרעגנען אַ דרעש־מאַשין. אַ בשורה איז דאָס געווען וואָס האָט נישט ביי אַלע מען געוועקט די אייגענע געפיהלען.

אויפ׳ן וועג צום דאָרף איז לאַנע געגאַנגען מיט סימקען געאָרעמט, ביידע האָבען פון עפּעס שטאַרק געלאַכט. בערע האָט עז גענומען אויף זיין חשבון און געגאַנגען אַביסעל אַנערוּנצעלט.

שוין היינטער דאָרף האָט בערע אָנגעיאָגט די מיידלעך, אָפגעצויגען לאַנען אַן אַ זייט און איהר איינגעשרימט אַ סוד:

— לאַנע, איידער מען וועט דאָס פעלד אָפּשניי־דען וויל איך מיט דיר זיין אַ נאַכט אין פעלד. היינט ביינאַכט...

לאַנע איז בלאַס געוואָרען. האָט איהם אַ רגע שאַרף אָנגעקוקט און איז דערנאָכדעם צוריק איבער געגאַנגען צו סימקען.

נחום קאָוואַלסקי האָט פון דאָרף אַריבערגע־שריען צום עולם, וואָס האָט געצויגען פון פעלד:

— איבערמאָרגען וועט מען שניידען ווייץ!

— שניידען ווייץ...

האָט אַ ווידערקול אָפּגעענטפערט פון אַנדערען זייט סטעפּ.

קלאַנג־קינאָ
CAPITOL
היינט און טעגליך רעפּרעזענ־טירען מיר די פּרעכטיגע עקזאָטישע דראַמע מיט אַ פאַסצינירענדען אינהאַלט, פול מיט שפּאַנונג און עמאָציע א.ז.
דער זוהן פון דער דזשונגלי
אין די הויפּט־ראָלען:
דער אָלימפּישער שווים־מייסטער Buster CRABE ווי אויך די וואונדערשעהנע FRANCES DEY
אויסערן פּראָגראַם: קלאַנג־קאָמעדיע
נעכסטער פּראָגראַם:
„ס׳ווייב פון דער צווייטער האַנד״
אָנהויב אין געוועהנל. טעג 4,30 נאָכמ. שבת און זונטאָג 12.30 בייטאָג.

דאָס לאַנגיעהריגע דיפּלאָמירטע קירזשנער־אַטעליער פון
ל. זוסמאַנאָוויטש? — ל. זוסמאַנעק
פעלץ־אַרבייטען
פיהרט אויס צום איצטיגען ווינטער־סעזאָן זעמטליכע
לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאָדעלען פאַר דאַמען און הערען צו קאָנקורענץ־פּרייזען. ◆◆ רעיעלע און סאָלידע בעהאַנדלונג!
19 פּיעטריקאָווער 19, טעל. 224-66

XXV 1908—1933 XXV
ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA
„FERRUM"
Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN
Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20
פיהרט אויס שנעל, פּינקטליך און צו בעדייטענד ערמעסיגטע פּרייזן זעמטליכע אָפּגוסען פון גרויסע אייזען לויט אייגענע אָדער צוגעשיקטע מאָדעלען און צייכנונגען.
XXV זעמטליכע טעכנישע בעאַרבייטונג פון מעטאַלען. XXV

„KOWALSKINA"
USUWA NAJUPORCZYWSZE BÓLE GŁOWY
FABRYKA CHEM.-FARMACEUTYCZNA „A.P.KOWALSKI" WARSZAWA

וויכטיג נייעס
פאַר סוויטער־און טריקאָטאַזש־פאַבריקאַנטען!
דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז צום סעזאָן איז מיין הורט־גאַלאַנטעריע־געשעפט פערזעהן מיט אַ גרויסן אויסוואַל פון די בעסטע
רייז־פערשלוסען
צו אויסערסט ביליגע פּרייזן.
קומט און איבערצייגט אייך!
מיט אכטונג
H. APFELBAUM
Łódź, Północna 2,
tel. 142-92.
P. K. O. 68-384.

Koncesjonowane Kursy
Kroju i Szycia
A. Rogoziński
Łódź, Piotrkowska 85
tel. 212-34 P. K. O. 69027
עס ווערען אָנגענומען נייע שילער אויפ׳ן ספּעציעלען ענגלישען סיסטעם ווי אויך דעם נייעסטען דאַמען־שניט.
בעמערקונג: די אָווענד־קורסען קומען פאַר צווישען 8–10 אָוועגד. ווען ס׳וועט זיך בילדען אַ גרופּע פון 10 פּערזאָן, וועט דער האָנאָראַר זיין מיט 20 פּראָצענט ביליגער.
איינשרייבונגען ווערען שוין אָנגענומען פון 9 פריה ביז 8 אָווענד.
אַ גרויסער אויסוואַהל פון פּערים שטעמט אויף לאַגער.

געזונט איז אַן אוצר
Primeros
PREZERWATYWY
איז די גאַראַנטיע פאַרן געזונט

אַלע פּאָליסען־לעבענס־פערזיכערונגען
פון יאָהר 1923 ביז 1932
וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אין פער־שידענע וואַלוטעס, געצאָהלט אַ געוויסע צייט און שפּעטער אויפגעהערט צו צאָהלען, קען מען פאַר זיי געלד בעקומען און בייערנייערען די פּאָליסען, זענען די איינגעצאָהלטע געלדער נישט פערלוירען.
ווענדען זיך טעגליך פון 5 ביז 8 נאָכמ. אין די בעוואוסטע ביוראָ
B.MANN, Piotrkowska 10 m. 14

Zakład Wyrobów Ortopedycznych i Bandaży
Z. KOWALSKI, Łódź
Piotrkowska 62, tel. 243-93.

דער אָרטאָפּעדישער אַנשטאַלט ווערט אָנגעפיהרט דורך מיר זעלבסט. ס׳ווערען אויסגעפיהרט ברוך־באַנדאַזשען, בויך־פּאַסען אויף זעמטליכע נאָך־אָפּע־ראַציאָנס־ליידען, נאָפעל, פּראָטעזען, אַפּאַראַטען און גאָרסעטען אויף פערקרימונגען, איינלאַגען אויף פלאַטפוס א. ז. וו.
צאָהלרייכע דאַנקזאַגונגען פאַר אויסקורירונג פון פערעלטערטע ברוכען.
בעמערקונג: דער אַנשטאַלט איז פערזעהען מיט זעמטליכע ספּאָרט־אַרטיקלען.

I. BOMBEL פון קירזשנער=אטעליך

ערשטקלאַ= סיגער — פעלץ=בעשטעלונגען — אויך רעפּעראַטורען לויט די נייעסטע מאָדעלן. פּינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. ערמעסיגטע פּרייזן.

זאוואַדזקאַ 6, טעל. 118=62

METRO — 2 פּזשעיאַזד 2

די נייעסטע ערשטע הונדערט=פּראַצענטיגע קאָמעדיע א. נ.

Pat i Patachon

איך א דאַמען=פּענסיאָן!

פּאַסאַפּאַרטוס און הנחה-בילעטען, אַ חוץ אַמטליכע אומגילטיג.

ADRIA — 1 גלובנאַ 1

מעכטיגער סופּערפילם פון 1933/34

„פערגיפטעטע נשמות“

אין די הויפּטראָלען: **Daniela Parola i Jean Murat**

ווי אויך דער פּוילישער פילם „אויפ'ן וועג פון שאַנדע“

RAKIETA — Sienkiewicza 40 — Tel. 114-12

היינט און פאלגענדע טעג!

גרויסער דאָפּעלטער רעוואָלוציאָנס=פּראָגראַם!

I. דאָס נייעסטע מייסטער ווערק פון בעריהמטען רעזשיסער KING VIDOR

„CZEMP“

אין די הויפּטראָלען: Wallace Beery, Jackie Cooper — דער פּרעהליכער פּאַרס „גלעב ?ענדער אַפּאַראַט“

II. „ווייסער גיהנום“

אנהייב אין געוו. טעג 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג 12 בייטאָג. —::— נעכסטער פּראָגראַם: „CONGORILLA“ מיט George O'brien

קלאַנג=קינאָ=טעאַטער **„CORSO“** — זשעלאַזנאַ 2=4

היינט און פאלג. טעג! פילם-מייסטער-ווערק, געשאַפען אויפן גרונד פון דער בע- קאַנטער ערצעהלונג VICKI BAUM

מענשן אין האטעל

אין די הויפּטר. Greta Garbo, Wallace Beery, John Barrymore, J. Crawford, Lionel Barrymore, Lewis Stone i Jean Hersholt

נעכסטער פּראָגראַם: „דער צעהנטער געליבטער“ מיט ANNY ONDRA

קלאַנג=קינא=טעאַטער **SZTUKA** — קאָפּערניקאַ 16.

היינט און פאלגענדע טעג! פּרעכטיגע פּוילישע מוזיקאַלישע קאָמעדיע

„זיין עקסעלענץ סוביעקט“

אין די הויפּטראָלען: Eugenjusz Bodo, Ina Benita, Konrad Tom

נעכסטער פּראָגראַם: „אין שאָטען פון קרייץ“. שבת, ד. 28 אָקטאָבער ד. י. 12 בייטאָג, זונטאָג, ד. 29 ד. י. 11 פאַרמיטאָג פריהמאָרגען=פאָרשטעלונג. — זונטאָג הנחה-קופּאָנען גילטיג ביז 6 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

קלאַנג=קינא=טעאַטער **PRZEDWIOŚNIE** — זשעראָמסקיעגאָ 74/76 (רוג קאָפּערניקאַ)

היינט פּרעמיערע! גרויסע רעווי א. נ.

„ליבע און שותפות“

מיט'ן אנטייל פון גאַנצן אַנסאַמבל, ווי אויך פון די ניי=אַנגאַזשירטע אַרטיסטינס פון די וואַרש. ביהנעס KACZOROWSKA און ADAMKIEWICZÓWNA און וועלט-בערימטן מוזיק. טאַנץ-קווארטעט

אין דער שפּיץ שטייט דער בעקאַנטער הומאָריסט פון טעאַטער Qui-Pro-Quo **MIRSKI**

LISOWSKICH

אנהויב פון די פאָרשטעלונגען 7.30 און 10 אָוונט. שבת און זונטאָג — 5 נאָכמ., 7.30 און 10 אָוונט.

קינסטלערישער רעווי-טעאַטער **„REX“** — פּיאָטרקאָווסקאַ 124 (פריהער Jar) tel. 248-34. צופאַהר מיט טראַמוואַיען 4, 6, 10, 17.

פרייז פון אַנ'אַנאַנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

קליינע אַנאָנסען

פרייז פון אַנ'אַנאַנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאָטי

עס ווערט געזוכט אַ נייהער ביים קאָמאַשען-שטעפּער ל. בוטקאָווסקי, זגערזשער 12. 5862

עס ווערט געזוכט טיכטיגע נייה- רינס צו ספּעציעלע איבערהעמדער אויף גוטע בעדינגונגען אַלט-שטאָט 5, פראָנט 2-טער שטאָק. 5872

אַ שטריקער אָדער אַ סאַנג=הענטש- ע-אַרבייטער ווערט געזוכט אַלטשטאָט 6 רעכטע אָפיצינע וו. 33. 5869

ס'ווערט געזוכט אַ מיידעל אין דער אָוואַצאַרניע „Italja“ שרודמיעסקאַ 10. 5876

עס ווערט געזוכט איין סוויטער- אַרבייטער אויף אַ האַנד פ. ד. ביי איי- בעשיץ, פּאָמאָרסקאַ 25. 5803

ערשטקלאַסיגע דאַמען-שניידער-געזעלען ווערען געזוכט. צו ערפאַהרען אין אדמ.

אַ 14-יעהריגער לערן-יונגעל" פון אנשטענדיגע עלטערען קען זיך מעלדען ביי סאַלאַמאָן געפּיין נאָוואָמיעסקאַ 17, פאַרציג האָט דער וועלכער עטוואָס בע- קאַנט איז אין דער שטאָהל און אַלומיניום קוכען-געשיר בראַנזשע. 5861

Zagubiony został kwit bankowy na inkaso № 31085 z Banku Kupiecko-Kredytowego na imię J. Bard. 5865

אַ פעהיגער יונגערמאַן פון דער פראָווינץ זוכט אַ פּאָסטען אין אַ געשעפט אָדער פאַבריק געגען בילינסטען לוין. די בעסטע רעפערענצען. אָפערטען אונטער „פעהיג". 5815

פרייע פּאָסטענס

רעפּעזירקעס צו סוויטערס ווערט פון זאָפאָרט געזוכט, צו ערפאַהרען קאָנ- סטאַנטינער 44 ביי לויפער. 5848

ס'ווערט געזוכט אַ נייהער ביים קאָמאַשען מאַכער פּיטלאָוויטש פּיעטרי- קאָווער 294. 5854

אַ ריכטעווער און אַ נייהער קענען זיך מעלדען ביי טענענבוים, פּיעטרי- קאָווער 79. 5850

אַ גוטער אָבערלאַק-נייהער צו סווי- טערס איז נויטיג ביי באָרוכאָוויטש, וואָל- באָרסקאַ 21 וו. 33. 5868

ס'ווערט געזוכט אַ נייהער ער זאָל אויך קענען ריכטעווען ביים קאָמאַשען שטעפער ענגעלשער שרודמיעסקאַ 8. 5870

אַכטונג שטרימף=פאַבריקאַנטען און הענדשקע-מאַכערס! איך נעהם אָן צו קראַצען מעניס-הענדשקעס שנעל און גוט. ת. וועב, נאָוואָמיעסקאַ 26 פראָנט 3-טער שטאָק. 5858

עס איז אָפּצוגעבען אַנ'אָרט צו אַרבייטען פאַר יונגעלייט אָדער מעדלעך מיט שלאָפען פרייז צוגענגליך, צו ערפאַה- רען נאָוואָמיעסקאַ 8 אין פראָנט. ביי הויפּטמאַן. 5865

צוליבן קריזיס נעמט אָן אַנ'ערשט- קלאַסיגער דאַמען - שניידער בעשטעלט פּאַלטענס און קאָסטיומען, צו די ביליג- סטע פרייזען, ערשקלאַסיגע אויספיהרונג. שולץ, ווסכאָדניאַ 49. 5827

אַ שטריקער אויף גלאַטע מאַשינען זוכט אַרבייט פון זאָפאָרט, צו ערפאַהרען ביי נאָטהעלף קילינסקיעגאָ 30. 5818

שטריקמאַשינען, הענדשקע-מאַשי- נען און ראַשעל-מאַשינען ביליג צו פער- קויפען ביי א. קוראַנט, לאָדז, ציגעל- גאַס 37. 5828

אַ קוואַליפיצירטער שטריקער אויף אַ 7-ער אָדער 8-ער און אַנדערע מאַשי- נען זוכט אַרבייט. צו ערפאַהרען אין אדמינ. 5816

פּלעצער, שאַפעס און שטעלער צו פערמיטען צו פערשידענע צוועקען. פּאָמאָרסקאַ 39, צו ערפאַהרען ביים וועכ- טער. 5820

אַנ'אָרט צו שלאָפען פאַר 2 יונגע- לייט וואָנטופעל פאַר פריילינס פּאָלו- דניאָווע 20 2-טען הויף לינקס איינגאַנג וו. 72. 5840

אַנ'אָרט צו שלאָפען פאַר 2 פריי- לינס, פּילסודסקיעגאָ 25 וואוינונג 24.

אָפּצוגעבען אַ געוועלב אויף זאַ- כאָדניאַ גאַס 24 אויף 66 זל. אַ קוואַרטאַל דירה-געלד. צו ערפאַהרען פּיעטרקאָווער 60, ביי יאַקובאָוויטש. 5817

3 pokoje z kuchnią z wszelkiemi mygodami poszukiwane. Oferty sub. „M. D. S.“ bo abministracji

פערשידענעס

אַ שותף מיט קאַפּיטאַל פון 15–20 טויזענד זל. צו פאַבריצירען ווערט גע- זוכט, צו אַ בעסער גאַנגבאַר אַרטיקעל אָפערטען אונטער „נעזיכערטע עקזיסטענץ" אין אדמ. 5866

ראַקאַלעז

אָפּצוגעבען אַ שטוב מיט אַ קיך און קאָרידאָר מיט בעקוועמליכקייטען קאָנ- סטאַנטינער 31 אָפיצינע רעכטס, פּאַרטער. 5859

פון זאָפאָרט ווערט געזוכט אַ גרויס צימער אָדער צוויי קליינע מיט אַ בע- זונדערען איינגאַנג, אין דער געגענד נאָ- וואָמיעסקאַ ביז ציגעל=גאַס הינטער גאַסע פּיידע זייטען אַלס סובלאָקאַטאָר אָדער ביים ווירט. צו מעלדען זיך שענקעוויטש 9 ראַדאָמסקי. 5860

אַ שטוב און אַ קיך און אַנ'צו- צעלנע שטוב מיט אַלע בעקוועמליכקייטען צו פערדינגען דירעקט פון ווירט. פראַנ- ציסקאַנער 30. 5819

ביי אַנ'אַנשטענדיגער פאַמיליע קע- נען האָבען צוויי פריילינס אָדער יונגע- לייט צו שלאָפען ביליג, זשעלאַזנאַ 65 וו. 18 פראָנט. 5821

צו פערמיטען 2 שטיבען מיט קיך וואָלבאָרסקאַ 22. צו ערפאַהרען ביי יצחק לענטשיצקי, אַלטער מאַרק 7, אין שוסטער- צוגאַבען-געשעפט. 5792

אַנאָנסען-פרייז: פאַר אַ מילימעטער-שורה

	אין דער זייט	שפּאַלטען
פאַר'ן טעקסט —	פרייטאָג און ערב-יו"ט — 24 גר.	
אין טעקסט — 40	60 —	4
נאָכ'ן טעקסט — 12	18 —	

פּלאַטער דער שטאָרט 50 פּראָצ. טייערער, אויסלאַנד 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. אַ וואָרט

נעקראָלאָגען — 20 גר. אַ מ/מ (אין דער זייט, 1 שפּאַלטען) קליינע אַנאָנסען ביז 15 ווער- טער 1 זל. יעדעס נאָכפאָלגענדע וואָרט — 10 גר.

אַבאָנאַמענטס-פרייז: אין לאָדז — אַ חודש מיט צושטעלען אַ היים. אויף דער פראָווינץ — 5 זל. אַ חודש; אין אויסלאַנד 7 זל. אַמעריקע — 1 דאָל.

רעדאַקציע, וועלכע ענדערן נישט פרינציפּיעל דעם אינהאַלט פון דער אַנאָנס בעדעכטיגען נישט צום איבערדרוקען די אַנאָנס אָדער צוריקצוצאָהלען פאַר דעם אַנאָנס

פאַר'ן אינהאַלט און טער מין פון די אַנאָנסען איז דער פערלאַג ניש'ט פעראַנט- וואָרטליך. די אדמינ. איז אָפען בייטאָג און ביינאַכט

Za wydawnictwo „Najer Folksblat“, spółdz. z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg — Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. ,,Najer Folksblat“, Piotrkowska 21.